

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Ud for skrænten

Citation: Hjortø, Knud: "Ud for skrænten", i Hjortø, Knud: *Ud for skrænten*, 1922, s. 1.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hjort_12-root.pdf (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Ud for skrænten

KNUD HJORTØ

SYNER. 1899.

HJEMME FRA EGNEN. 1901.

KRAFT. 1902.

FOLK. 1903.

STØV OG STJÆRNER. 1904.

TO VERDENER. 1905.

HANS RÅSKOV. 1906.

PRÆSTER. 1907.

DENGANG MAN VAR UNG. 1908.

RASMUS. 1909.

GRØDE. 1909.

DEN FORTABTE SØN. 1910.

GRØN UNGDOM OG GRÅ SJÆLE. 1911.

FORÅRSSKYER. 1912. FRU HERTA. 1914.

ÆVENTYRET. 1915.

KVINDEN VOR MEDHJÆLP. 1916.

TVELYS. 1917.

FRA ORDENES SAMFUND. 1918.

INDENSOGNS OG UDENSOGNS. 1919.

FAUST. 1921.

3

KNUD HJORTØ

UD FOR SKRÆNTEN

**GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KJØBENHAVN - KRISTIANIA
LONDON - BERLIN - MDCCCCXXII**

4

COPYRIGHT 1922 BY GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG, COPENHAGEN

INDHOLD

- Sidse på Sandet.....7
- Rokballe-Maren.....67
- Magister Cogitans og hans kone.....113
- Den gamle historie om Alverden.....163

SIDSE PÅ SANDET

JEG havde dækket kakkellovnsilden meget omhyggeligt med tørvesmul og gumlinger og sad nu på tørvekassen og glædede mig ved det morsomste syn, nogen dreng kan se. Det røg alle vegne op af den lille sorte høj, jeg havde lavet; somme steder sivede røgen løst frem; andre steder kom den i stråler, og særligt stærkt røg det fra toppen, ligesom fra en usynlig skorstenspipe. Da det havde været lidt, gik der hul nede ved grunden, en røgsøjle blev borte og blev efterfulgt af en flammetunge. Snart brændte det hele vejen rundt, og hvad der før havde været en kulmile, blev nu til en troldhøj, der løftede sig på en glødende fod.

I det samme kom fader ind ad døren: Kan du ta mig støvledrengen, var det eneste, han sae.

Jeg lukkede for mit æventyr i kakkellovnen og lae mig ned foran den lange lave sofa og hentede den forlangte genstand frem; jeg kaldte den nu for støvleknægt ligesom de fleste andre mennesker. Da fader gik over gulvet, så jeg, at han hinkede en smule, men han sae ingenting, og jeg var ikke vant til at spørge.

Der var dækket bord, og fader satte sig for bordenden og spillede indtil videre med knivsbladet mod bordpladen. Lidt efter kom folkene ind; der stod en stabel rundtenommer ved hver plads. Jeg satte mig hen til min lille stabel oppe ved min faders bordende. Alle spiste, ingen sae noget.

Nå, begyndte så fader, — jeg har været oppe hos Sidse.

Nå, har du det, Lars Knudsen, sae husmanden, der var den ældste af folkene.

Ja. Hun skyldte mig jo ti kroner. Men tror du, jeg fik dem, Jens?

Jens svarede ikke. Der stod en rundtenom med salt fårekød ud af hans grinende ansigt.

Nej, jeg gjorde ej. Ti kroner, er det noget for en mand som dig Lars Knudsen, sae Sidse. — Ja hvad, siger jeg, — jeg kan jo ha lige så god brug for ti kroner som dig, og nu er det et helt år siden, jeg lånte dig dem Sidse, siger jeg. Ja, ja men, og hun jamrede sig; jeg har aldrig kendt mage til snakketøj. Og lige midt i det, siger så Sidse: Vil du se sådan et dårligt ben, jeg har, Lars Knudsen? — Nej, jeg vil'n se dine dårlige ben, siger jeg. — Jo, siger hun, vist skal du se det, og hun begynder at skørte op og trække hosen ned. — Ja, det ser

slem ud, siger jeg, for det var helt sort, og jeg vilde så til at gå, for jeg kunde jo nok forstå, at mine ti kroner dem fik jeg'n. Men Sidse hun fulgte mig ud, og dær stod vi så en halv time. Ved du, hvad det endte med?

Fader så sig om i kresen; Jens holdt sin rundtenom tilbage og ventede: Nej, sae han.

Det endte med, at jeg lånte hende ti kroner til, i stedet for at jeg fik dem, jeg havde til gode.

Der var mumlen rundt om bordet. Jens sae: Ja Sidse, hun er et mageløst frumtømmer.

Det kan du jo gærne kalde hende, sae min fader, — men jeg skal nok la være at komme og forlange de tyve kroner, som Sidse nu skylder mig.

Hæ hæ hæ, grinede Jens hen over den brede rundtenom, 11som han holdt foran munden, ligesom det kunde være en mundharpe.

Der kom en pause, hvori der blev tygget. Jeg havde spist min stabel halvt ned og opdagede til min glæde, at de to nederste stykker var helt frisk rugbrød. Det var noget, der skete af og til, og jeg blev altid glad overrasket ved det; jeg undersøgte ikke min mad, før jeg tog fat på den.

Men, sae pludselig min fader, — det med de tyve kroner, det var'n det værste.

Der blev denne gang virkelig overraskelse rundt om bordet. Selv den unge karl, der sad over for mig og så hoven ud, glemte at skjule sin overraskelse. Min fader så frem for sig ned ad det lange bord; om han nød spændingen, kunde man ikke se på ham, men han forstod i alt fald den kunst at gemme en histories sidste fine spids og først komme med den, når de andre troede, at nu var der ikke mer.

Jeg sae udtrykkelig til Sidse: Jeg vil'n se dit skinneben, Sidse, hører du det? men jeg ku'n blive fri. Nå. Da jeg gik igennem søporten for en halv time siden, faldt jeg over vognstangen og slog mit skinneben, så det blev både sort og blåt og tykt.

Hm, sae Jens hovedrystende; — det fik hun da ud af det. Ja, Sidse, hun kan mer end sit fadervor.

Den vognstang, sae fader med vægt, — har jeg gået over tyve gange i dag; jeg har selv trukket vognen derned, og så falder jeg over den, nu da jeg kommer hjem. Ikke fordi jeg'n kunde se den. Jeg så den lige så tydeligt, som jeg ser denne her kniv. Nej, jeg ved'n hvordan man skal forstå sådan noget. Men nu har jeg da til et par måneder, mindst.

Snart efter havde samtalen skiftet genstand, og jeg hørte ikke efter mer. Jeg kom til at tænke på den første historie, 12fader nogen sinde havde fortalt om Sidse, næmlig da han hentede jordemoder til hende. Jeg har hørt den flere gange, og den lød med overspringelse af indledning sådan: Da jeg så kommer kørende med madam Petersen, så står Sidse i døren og tar imod os. — Hvad er det, Sidse, siger jeg, — har du'n lagt dig endnu. — Nej, siger hun; — kom inden for; du skal da ha en kop kaffe, Lars Knudsen, for det du har kørt for mig; og det var lige meget, hvad jeg sae, jeg måtte ind og sidde ned og få kaffe. Jeg sidder sådan som her, og jordemoderen sidder sådan som dær, og Sidse hun står henne ved skorstenen og skænker kaffen om. — Nu må du skynde dig, Sidse, siger jeg, — for ellers ender det med, at barnet falder ned i asken for dig. — Ja, det havde da ingen hast, og vi fik en kop, og der var'n tale om, at vi slap, før vi havde fået en til, og Sidse stod ved skorstenen og drak også kaffe. Men så er det, jeg siger til madam Petersen: Ja nu skal vi alligevel ha Sidse i seng, og vil du'n få hende lagt, så vil jeg, siger jeg, og går hen til Skorstenen. Nå, så bestemte hun sig da, og tre kvarter efter havde de barnet, og jeg kørte madam Petersen hjem.

Det var de to eneste historier, jeg kendte om Sidse på Sandet, den om barnet og den om benet, men jeg kunde ikke få dem til at stå rigtigt til hinanden. En grinagtig hverdagshistorie og så en myte om en heks. Min fantasi arbejdede med de to billeder, og fik vist også lavet overgang imellem dem, men hvad jeg sådan digtede i min otteårige hjærne, det forsvandt fuldstændigt, da jeg gjorde bekendtskab med Sidse selv.

En Søndag formiddag, mens jeg løb ude i gården og legede, fik jeg noget i det højre øje; det vilde ikke ud igen, og det gjorde meget ondt, særlig da jeg gik ind og satte 13mig til at læse. Jeg fandt da nogen at beklage mig for, men ingen kunde hjælpe mig. Ved middagstid nåede sagen frem til min fader. Han så ikke på mit øje, men sae: Gå op til Sidse på Sandet, sådan ved halvtretiden, når de har sovet til middag. Hun tar det ud.

Sandet var en lille samling småhuse, der lå lidt uden for vor landsby. Der var haver ved dem allesammen, men Sidses mand, Hans Poulsen, havde også jord. Ham kendte jeg nok, han var en høj rundrygget mand med stort skæg og megen alvor og mærkelig tavs. Han kom undertiden på gården og hjalp til ved høst og tærskning og sådanne lejligheder, han arbejdede godt og snakkede kun lidt. Jeg husker endnu første gang, jeg lae mærke til hans fåmælted; min fader bad ham hente en rive, og han gik uden et ord. Jeg troede, han var fornærmet eller tunghør, siden han ikke sae ja; han kom også med den uden at sige værsgo.

Sådan var Hans Poulsen. Hans hus kendte jeg også; det lå lige ved en sti, der gik fra vejen op til Landet. Døren sad helt ude til venstre, sådan at huset i mine øjne så ud, som om det var vanskabt. Det var underligt nu at stå oppe ved det og se tilbage på den velkendte vej, hvor jeg gik mindst to gange hver dag. Mens jeg stod og betænkte mig, kom Hans Poulsen selv og sae goddag. Han så lidt på mig, om jeg vilde ham noget, men jeg var ikke belavet på at træffe ham og vidste ingenting at sige til ham; derfor sae ingen af os noget; han gik bag om huset, og jeg bankede på.

Den, der lukkede op, var altsaa Sidse. Lige straks troede jeg for resten, det var et mandfolk. Sidse havde mørkt, gråsprængt hår og svære sorte øjenbryn. Ansigtet var knoklet, og munden var stor og stod frem; rynker førte hen til den både fra oven og fra neden. Hun lignede en nybarberet 14mand, en præst, nærmest en katolsk præst, sådan som jeg havde set billedet af.

Sidse hilste på mig og nævnte mig ved navn. Jeg havde nok at gøre med at se på hende og fik ikke sagt noget lige straks. Så tog Sidse mig med indenfor, og sae, da hun havde set lidt mer på mig: Har du et dårligt øje? Hendes stemme var stærk og noget skarp; hun snakkede så højt, syntes jeg.

Jeg gned mit øje som en bekræftelse og sae, at det gjorde ondt. Sidse fik mig sat ned og lattede låget med en rask hånd, der tog noget hårdt. — Uha, sae hun, da hun så, hvor rødt øjet var. Hun trak i øjelåget, satte hodet ned og kiggede. Ja, sae hun, sid nu stille, og med det samme kom Sidses tunge frem mod mit ansigt; jeg følte, hvordan den gled hen over mit syge øje, og så hørte jeg hende sige: Her er den.

Sidse tog en lille skarp avne af sin tunge og rakte den hen imod mig på spidsen af en finger. — Det var en fæl en, sae hun og så vredt på den. — Nu må du ikke gnide mer, tilføjede hun bestemt, da jeg sendte en parat kno op mod øjet.

Det gjorde stadig ondt, men nu kunde jeg lukke øjet helt op og se mig om. Stuen var så lille og fattig, at jeg følte mig forlegen ved det og tænkte på, at jeg ikke kunde være bekendt at ta den så nøje i øjesyn. Men der var en mærkelig trekant med flasker og andre ting; den havde jeg da lov til at se på. Sidse fulgte mit blik og gik hen og tog en flaske og en anden ting ned fra hylden. Hun lae mit hoved bag over, løftede øjelåget og sprøjtede. Det var koldt og dejligt, og jeg vilde gerne ha set, hvad hun sprøjtede med, men det forsvandt med det samme. Jeg så på trekanten med dryppende øjne og på et pænt skab, der hang ved siden af, 15 jeg kunde nok ha lyst til at læse, hvad der stod på de flasker.

Ja, det er bare til dårlige fingre og udslet og hudløse tæer og hold og sådan noget, sae Sidse. — Du kan godt gå hen og se på det, for du skal da ikke gå endnu; du skal ha kaffe først.

Jeg gik hen til hylden. Der var særlig en stor flaske med noget gult i. På sedlen stod et navn, jeg ikke kunde læse.

Det er opodeldok, forklarede Sidse. — Det er til, når man har værk over lænderne.

Opodeldok gentog jeg; det var det morsomste ord, jeg endnu havde hørt.

Sidse tog mig ved skulderen og drejede mig: Hvordan går det med din faders ben?

Jo, det går godt, svarede jeg forlegen ved tanken om, at den historie altså var nået til Sidse.

Du kan sige til ham, sae hun lige ind i ansigtet på mig, — at han skulde ha kommet til mig.

Sidses øjne havde det ved sig, at de flyttede sig ikke, mens hun snakkede. Først da jeg havde sagt ja, tog hun dem væk. Hendes øjne var mørkegrå og sad ligefor, ikke henne ved en side som døren til Sidses hus.

Hm, sae Sidse. — Sæt dig hen ved bordet, så skal du få noget at se i, mens jeg koger kaffe. Ja, du har vel alting derhjemme, men derfor kan det godt være, jeg kan finde noget, du ikke har set før.

Det, Sidse kom og lae på bordet foran mig, var dog ikke så mærkeligt, som jeg havde ventet. Hvad der optog mig mest, var nogle dybe rammer med voksbilleder på bunden og glas for. Et af dem var formodenlig et portræt; det forestillede en ældre mand, hvis gule ansigt med de forunderligt 16skarpe træk og blå øjne, der stirrede ud på mig fra rammens halvmørke, mindede om ansigter, man ser i drømme.

Det er min bedstefader, sae Sidse, der stod og lavede kaffe ved skorstenen og med døren åben ind til mig.

Jeg så hen til Sidse; hun kunde godt selv ligne et billede dær i den åbne dør. Hendes bedstefader havde altså været en mand, som der blev taget billede af. Så havde han måske været præst eller havde haft mange penge. Jeg gad gerne vide det, men Sidse sae ingenting. Hun stod ved skorstenen, hvor hun en gang nær havde tabt et af sine børn. Det var naturligvis sandt, men bare ikke grinagtigt, sådan som jeg havde opfattet det.

Der kom sur røg ind fra Sidse, siden også lugt af kaffe. Jeg fandt blyantstegninger, som jeg betragtede så længe, at Sidse kom hen og fortalte, at de var af hendes søn Kristen, om jeg kendte ham; han kunde tegne. Hun kunde også selv tegne; her skulde jeg se. — Sidse lae foran mig et billede af en stor hund; stregerne var meget grove, men hunden var ikke dårlig.

Det er en hund, der somme tider kommer til mig om natten, sae Sidse.

Kommer han om natten?

Ja, han kommer og vil ligge hos mig, men jeg vil ikke ha ham, så tænder jeg lys og tegner ham. Dær er han igen.

Sidse lae et andet billede foran mig; det var den samme hund, løbende og med tungen ud af gabet.

Er det en hund? spurte jeg. — Hvem ejes den hund?

Ja, det er en hund; det kan du jo se. Hvem der ejes ham — — sådan kan han også se ud.

Hunden lå denne gang ned og ligesom lurede. Den var 17mere mærkelig end alt, hvad jeg havde set. Sidse stod over mig og ventede. Da jeg slap det tredje billede, tog hun dem igen. Det er underligt, når man er lille, at ha en voksens ansigt hængende på skrå over sig. Det ser ikke ud, som det skal. Heldigvis stod Sidse nu henne ved sin kaffe og skænkede om. Jeg sad og tænkte på hendes nattehund, som hun drev væk ved at tegne den. Jeg fik selv sorte hundesyner, men så lød der trin fra køkkenet, og Sidses tre sønner kom ind, lange og alvorlige. De hilste på mig med et hensyn, som om jeg var voksen, og den ene satte sig hos mig, talte om tegningerne og spurte, om jeg også kunde tegne. Det måtte så altså være Kristen. Han var vist ikke over tyve, men alligevel så venlig, at man skulde ha troet, han var meget ældre. Jeg sad ved siden af ham, mens vi drak kaffe, hvad der foregik i stor tavshed. Hans Poulsen sad for bordenden og foregik os andre med sit tavse eksempel. Der var sigtebrød med smør på og rigtige kager; jeg tænkte, det kom vel fra sønnerne, der allesammen var ude at tjene.

Mens vi endnu sad ved kaffen, kom nogen rask forbi vinduet. Sidse sae: Nå, dær har vi alligevel Jensine. — Sønnerne drejede hoderne lidt, men uden virkelig at se ud; straks efter blev døren revet op, og et fjortenårigt pigebarn stod midt på gulvet.

Jeg vil ikke gå med træsko om Søndagen, sae hun; — jeg vil ha støvler på ligesom andre piger.

Sidse vendte sig mod pigebarnet og sae med en stemme, der rev: Goddag, Jensine.

Ja, det vil jeg, gentog Jensine med hatten skæv og hårtjavser ned foran ørene. — Jeg vil ikke gå med træsko og se ud som en anden kantusse.

18

Sæt dig ned og få noget kaffe, sae moderen med et par øjne, der fik mig til at holde op med at tygge. — Og så kan du jo se, her er fremmede.

Jensine opdagede mig, sendte mig et foragteligt blik og gik ud i køkkenet; hun kom rendende tilbage med overkop dansende på underkop: Ja nu ved du det, sae hun. Hendes stemme var foruden hidsig også snøvlende. — Hvad for kage er det. — Hendes røde hånd foer ned over tallerkenen, men blev hængende et øjeblik som en rovfugl, der betænker sig.

Du har noget i næsen, sae Sidse. — Gå ud i køkkenet og få det ud først.

Å, det kan du ikke høre, råbte Jensine og bed af kagen. — Det er bare noget, du kommer med, fordi jeg ikke vil gå med træsko.

Men nu blev det Hans Poulsen for meget; han satte maden fra sig, så op og sae med bestemthed: Snyd din næse, og hold din mund. Og lad os få madro.

Jensine nøjedes nogen tid med at mukke. Næsen lod hun være, som den var. Imens sad jeg og så undrende på hende. Jeg kendte godt Jensine; hun havde råbt til mig en gang, jeg skulde i skole. Hun spurte, om jeg hækledede blonder til min faders underbukser, og så grinte hun og fik et par tilsvarende kammerater til at grine med. Det med blonderne sigtede til, at jeg gik i frøkenskole; den blev regnet for at være finere end den anden skole. Men det var det eneste, jeg havde haft med Jensine at gøre. Kort efter blev hun konfirmeret, og her sad hun nu og lignede Sidse på Sandet, med samme svære bryn og mørke øjne, men grovere i alting og fæl at være sammen med. Hun så på mig med et par øjne, der talte om blonder på underbukser, men hun sendte 19sin fader et undersøgende blik og lod mig være i fred. Moderen så på hende næsten hele tiden, men sae ikke mer.

Hvorfor ser du paa mig? spurte Jensine endelig urolig og mindre sikker.

Hvorfor glør du sådan på mig? gentog hun, da moderen ikke svarede.

Sidse blev ved med at se, og jeg kom til at tænke på min fader, der ikke kunde blive fri for at se hendes dårlige ben. Jeg mindedes også en mand fra København, der en gang kom ud til os for at gå på jagt. Han kunde se på en gal hund, så den måtte vige for ham, knurrende men behersket af hans blik. Det så for mig ud til, at Sidse brugte samme måde over for sin datter. Jensine så ned på sin mad og skældte ud halv højt, men en gang imellem måtte hun se op, om øjnene var der endnu. Sidse blev selv rød i hodet, og jeg var bange for, at hun også skulde blive gal.

Tak for kaffe, sae Hans Poulsen vredt og rejste sig.

Jeg sae også tak og farvel. Men da jeg var uden for, kom Kristen hen og talte med mig igen, så jeg kom ikke afsted lige straks. Jeg fik tid til at høre, at det blev til skænderi mellem Sidse og hendes datter. Øjnene havde altså alligevel ikke været stærke nok.

— —

Når man har gjort et nyt bekendtskab, hænder det undertiden, at man hører dette menneskes navn alle steder; den, der for en selv var en ubekendt, viser sig at være et menneske, som alle taler om, og når navnet har krydset ens vej, begynder dets bærer at gøre det samme.

For mig er det hændet mere end een gang, og mit første tilfælde var Jensine, Sidses datter. Pludselig begyndte hun at færdes på de samme veje som jeg. Moderen så jeg sjældnere, 20men des mere hørte jeg tale om dem bægge to. Det var tydeligt, at andre koner ikke holdt af Sidse, men de talte alligevel om hende med forsigtighed, for at ikke noget, skulde komme tilbage til Sidse selv. Om datteren blev der sagt, at Sidse ikke kunde styre hende, og at hun nok ikke kom til at ligne sine brødre; det var ikke andet, end hvad jeg selv havde indtryk af. Mine små sammentræf med Jensine på en landevej fortalte mig adskilligt mere om hende. Jeg vilde helst undgå hende, men det vænnede hun mig snart af med ved at råbe efter mig, og jeg kunde allerede den gang ikke lide at blive tilskreget på afstand; så tog jeg det hellere på nært hold. Alligevel når hun kom imod mig, skreg hun goddag og mit navn et godt stykke borte, det lød nederdrægtigt; men ellers var Jensine forholdsvis venlig, hvad der undrede mig. En dag kom hun med en stor kurv på armen, og standsede ved mig for at fortælle, hvad der var i. Det var mel og sukker og sådan noget. Jeg pegede på noget langt. Jo, det var cikorie. Jensine tog stangen og brækkede den over, for at jeg skulde se. Hun tog en bid og sae, det smagte godt. Hun tilbød også mig en mundfuld og rakte den ene stump hen mod mig med våde mærker i af hendes tænder. Jeg tog ikke imod det, men spurte, hvad konen vilde sige, når hun kom hjem med en knækket cikoriestang.

Jeg siger bare, den er faldet fra mig, sae Jensine og tog ned i sin lomme. — Vil du ha bolsjer? spurte hun og stak en aflang pose hen under min næse. Bolsjerne var meget fedtede og hang sammen.

Nej jeg vil ej, svarede jeg.

Jensine tog noget papir af med tænderne, bed i posen, som om det var en skrå, og sae: Du er et fjols.
21

Nå—å, sae jeg som en indvending, men jeg tænkte over det, mens jeg gik videre; over for sådan et rapmundet pigebarn kan en dreng næmt komme til at tage sig ud som et fjols. Det samme kan hænde en mand forøvrigt.

Jensine havde stor interesse for piger, der var kommet galt afsted. Hun vidste besked med alle den slags tilfælde hele sognet rundt. Et af hendes spørgsmål, når hun mødte mig, var dette: Er det sandt, at jer pige skal ha et barn? — Jeg kunde da kun svare, at det vidste jeg ikke noget om, men det gik efterhånden op for mig, at det var en af Jensines talemåder; hun snakkede om det, ligesom man snakker om været; noget skal man jo sige, og Jensine skulde altid sige noget til mig, jeg ved ikke hvorfor. Hun blev efterhånden femten, sejsten, og jeg omkring fjorten, så jeg kunde vel ikke interessere hende større som mandfolk betragtet. Men hun lod mig aldrig gå utiltalt forbi, og på hendes spørgsmål om vore piger fulgte gjerne bemærkninger, der gik ud over mig, og tit var så grove, at det endnu forbavser mig, når jeg tænker på det. Dengang tænkte jeg ikke meget ved det; Jensine var af den slags ubehageligheder, jeg ikke kunde blive fri for, ligesom for eksempel storm om foråret eller tøsne, der altid har været mig inderligt imod. Møde hende skulde jeg, hun kom frem fra steder, hvor hun ligesom havde været skjult for at sige noget til mig. Jeg tror nok, hun skulde ha luft for noget, som kom op i hende ved synet af mig. Det er ganske mærkeligt; jeg har senere som ungt menneske oplevet noget lignende med ældre damer, men det kommer ikke dette her ved.

— — —

En blæsende forårsdag var jeg igen på vej op til Sandet; det var et par år efter første gang. Anledningen var min 22højre tommelfinger, der havde gjort ondt en uges tid; smærten gik helt op i albuen, og fingeren var begyndt at blive blå. Jeg gik ned ad mosevejen og op langs bakkerne med den store grusgrav, og jeg

kom til Sidses hus bag fra med sandet fra de små magre haver piskende mig lige i ansigtet. Mens jeg stod i læ bag udhuset og gned sandet af mine øjne, hørte jeg stemmer, hvoraf den ene var Sidses; de stod uden for, og var vel nødt til at skringe højt i den larmende blæst.

Nej, skreg Sidses stemme, — det kan ikke nytte dig noget, Kristine; jeg har aldrig gjort sådan noget, og jeg gør det ikke. Nej, jeg gør ej, jeg gør det ikke.

En anden, svagere stemme kom med grædende indvendinger.

Ja det kan godt være Kristine, men du skal igennem det, der er ikke andet at gøre. Og så kan du godt gå. Du må selv klare det.

Den anden stemme brød ud i en forfærdelig hulken, der fik mig til at ryste. Jeg hørte Sidses svar: Ja vist så, men du kunde jo ha blevet derfra, — og så løb jeg.

Jeg vilde helst være gået hjem med uforrettet sag, men det dunkede voldsomt i fingeren, og hun, der græd, måtte jo en gang gå. Jeg satte mig ned og ventede. To minutter efter hørte jeg nogen græde bag ved bakken, og da jeg rejste mig, kom jeg lige imod en ung pige, der gik bøjet for over. Hun kunde ikke høre mig komme og så mig først, da jeg var lige ved hende, hun så op med et par fortvivlede øjne, der var borte lige med det samme. Jeg blev kold i ansigtet af sindsbevægelse og sae goddag uden at tænke over det. Hun sae også goddag, kom forbi mig og tog så til at græde igen. Jeg blev stående og stirrede efter hende. Det er underligt 23for en dreng at se en voksen, der græder sådan. Mange børn — jeg var selv et af dem — tænker sig ikke, at voksne kan græde. Blandt bønder er det vel også sjældnere.

Jeg fulgte pigen med øjnene, så længe jeg kunde; hun græd vist hele tiden. De enkelte hun mødte, mens hun gik over mosen og op over bakkerne på den anden side, stod i hvert fald også stille og så efter hende.

Da jeg kom forbi kanten af grusgraven, hørte jeg to stemmer, der lo og skreg; det var Jensine og en karl; jeg gik rask videre, men Jensine havde set mig og kom. Karlen gloede efter mig med største ligegyldighed og læe sig ned igen, da han havde set mig. Der var sol og læ, hvor de sad, men Jensine skulde altså snakke med mig som sædvanligt.

Nå, du har ikke din botanikkerkasse med, sae hun. Hendes ansigt var varmt og grinende. Jensine var sytten år, frodig og grov. Hos bønderne vilde de ikke længere ha hende, nu var hun endt på herregården, hvor arbejdet var mere hårdt, og kosten ringere, men der var morsommere for dem, der syntes om det. Jensine havde haft det strængt, både med arbejde og morskab, og hendes hænder og ansigt vidnede om, at det havde taget på hende, men hun trivedes som en ung hyld, der blir klippet ned og alligevel gror ud til alle sider. Jensines gang var allerede blevet lidt tung, og partiet under hendes øjne havde mistet sin friskhed, men øjnene selv havde ikke tabt noget. De var mørkegrå og dristige, med karlebryn over. Hun var i marken det meste af året ligesom en karl, men det havde ikke bøjet hendes ryg. Humør, øjne og ryg var endnu i orden, så meget kunde jeg se.

Du sveder, sae jeg og flyttede mig.

Jensine lo og sae noget om fine folk, der ikke behøver at 24svede. Hun sae en hel del om bønderne, og jeg forstod, hvor inderligt hun hadede vor stand.

Nu er man ikke en gang fin nok til at tjene hos de bøvede gårdmænd, blev Jensine ved, — men må gå på herregården i stedet for.

Jeg blev ærgerlig og sae. Du kunde jo ha opført dig ordenlig hos Hans Jensen, så var du nok blevet dær.

Karlen henne fra grusgraven viste sit ansigt, der var gnavent af at vente: Kom nu, Jensine, sae han, — hvad vil du snakke med ham for?

Jeg vendte mig og gik, mens Jensine råbte noget, som stormen tog, og fem minutter efter var jeg ved Sidses køkkendør. Der stod en storm gennem huset, og idet jeg lukkede døren op, slog en anden dør voldsomt i; stormen blev til et flerstemmigt hyl gennem nøglehul og dørsprække. Jeg lukkede køkkendøren, men stormen var ikke kvalt dermed, den sang videre med tyndere mæle. Jeg hørte endnu en dør blive lukket, og stormen gav et suk fra sig, men hviskede hårdnakket videre på sin tyndeste sprækkevise. Der var ikke andet at høre, og jeg gik hen til døren og bankede på. Sidse kom ud til mig.

Nå, er det dig, sae hun. — Hvad vil du?

Det var denne her, sae jeg og tog kluden af min finger.

Sidse så på den. Ja, sae hun mere venligt, ligesom hun syntes godt om den. — Kom herind. Der skal skæres. Ja, der skal.

Ja vel. Jeg satte mig og fyldte mig med vær for at ha noget at stå imod med. Sidse klemte min arm ind under sin; hånden var ikke synlig for mig; det var ligesom den var kommet ud at rejse. Hvordan mon den så ud, når den kom hjem?

Sidse undersøgte blommen på fingeren og sendte et øje 25tilbage over skulderen til mig: Det er en hård hud for en, der ikke bestiller noget.

Jeg mødte Sidses øje og tænkte, at eet øje kan se mindre venligt ud end to. Senere har jeg for resten gjort den modsatte erfaring.

Gjorde det ondt? spurte Sidse, da hun havde skåret.

Nej, sae jeg. I virkeligheden var der noget velgørende ved den skarpe lokale smærte under Sidses kniv; den var en behagelig afveksling fra den dumpe jagen og trækken op gennem hele armen.

Se så, — Sidse åbnede albuklemmen, og jeg fik min finger hjem. Den var flækket i blommen, og der var kommet blod og materie ud.

Men der skal noget varmt om, sae Sidse og gik til køkkendøren; — du kommer til at vente lidt endnu.

Mens Sidse stod i køkkenet, blev fordøren revet op, Jensine kom ind sammen med hyl af stormen.

Nå, er han her! — var det første, hun sae.

Luk, sae Sidse, og satte øjnene hårdt på datteren.

Jensine lukkede og kom hen til mig: Hvad er det? Nej, sikken hun har skåret. — Hun klemte på fingeren for at se sårrendene lukke sig op og i.

Så, sae jeg og skød Jensines hånd væk.

Hvad skal du ellers? spurte Sidse.

Jeg skal til skovbal, svarede Jensine næsvist og leende.

Sidse kom ind med en lille dampende potte: Jeg vil ikke ha, du render rundt med de beskidte ben. Sæt dig ned.

Jensine kom akavet ned på en stol. Moderen stod over hende og så ned på hende: Nå, du skal til skovbal. — Hun hældte vand i en underkop og satte min tommelfinger ned i det: Du kan selv vaske den.

26

Du har jo ingen kjole, siden du flåede den anden.

Jeg kan få en hos madam Jensen, sae Jensine mindre højroestet. — Jeg har set på en.

Du har jo heller ingen penge.

Madam Jensen gir kredit, svarede Jensine raskere; som om det var en trumf, hun spillede ud.

Sidse stak trumfen med det samme: Nej, hun gør ej. Jeg har talt med hende, og så gør hun det ikke.

Jeg så fra den ene til den anden, og var glad ved, at jeg havde min finger at se på, når en af de to gennede mine øjne bort. Sidse kom og så på fingeren, skiftede vand og sae: Bliv ved med det.

Ellers blev der ikke snakket i et par minutter. Jensine sad på samme sted, men da moderen gik ud i køkkenet, foer hun op: Sikken en moder, jeg har, sae hun henvendt til mig. — Jeg ved ikke, hvad du synes? — Og hen mod køkkendøren råbte hun: Hvad vil du gøre mig, hvis jeg går til bal alligevel?

Sidse kom ind med mer varmt vand. Hendes øjne var blevet urolige, og hun svarede ikke. Hun vidste vel ikke, hvad hun skulde sige. Hendes stemme var ikke så fast som før, da hun sae: Det går dig galt, Jensine.

Jensine lo hånligt: Det går mig vel ikke værre end andre. Men nu vil jeg for resten ikke være her længere.

Jensine gik og lod stormen smække døren i efter sig.

Jeg rejste mig og tørrede min finger af: Nu er det vist godt.

Der skal en klud om, sae Sidse. Hun dyppede en klud i karbolvand og bandt den om; hendes hænder

rystede. — Sikken en datter, jeg har, sae hun; — kan du forstå det? Du kender jo mine sønner. Kristen han maler. Vil du se 27noget af det, han har malet? Sidse kom med to malerier og lae dem foran mig. Det var rigtige oljemalerier, der forestillede huse, som jeg kendte, og vejen op til byen.

Det var svært, sae jeg uvilkårligt.

Ja synes du ikke? svarede Sidse glad, — han maler pænt? Nej, jeg ved ikke, hvordan det er med Jensine. Hvad skal jeg gøre ved hende? Kan du sige mig det?

Det var ikke første gang, ældre folk snakkede alvorligt med mig; jeg sae: Har hun fået nogen klø?

Ja. Det kan ikke hjælpe noget. Hun er ikke bange for mig mer. — Sidse så ned på mig med et vist blink i sine øjne: Det er der nogen, der er. Men denne her, hun er det ikke.

Nej, sae jeg. Jeg sad og så på de to malerier: Er der ingen tegninger? — Jeg var kommet til at tænke på Sidses natte- hund og mente, at billederne af den måske vilde komme med.

Sidse kom med tegninger. Dem havde jeg set de fleste af, men den sorte hund kom ikke, den blev heller ikke nævnt. Lidt efter sae jeg farvel og gik. Det dunkede ikke mer i min tommelfinger.

— — —

En morgen da jeg kom uden for gården, blev jeg overrasket ved at træffe Kristen, Sidses søn, i arbejdstøj; han måtte altså være kommet i tjeneste hos os. Han sae med stor venlighed: Godmorgen, Knud, men gav mig ikke hånden, naturligvis. Jeg var forbavset og glad og spurte, om han skulde tjene hos os.

Ja, svarede Kristen med den svageste antydning af spøg i sine mørke øjne, — det lader til det.

Jeg gik en lille tid med Kristen, og vi snakkede sammen. Jeg spurte til hans pårørende, og de havde det allesammen 28godt; den ældste broder var gift og havde et lille sted, den anden var forlovet og tænkte på at købe sig et hus.

Og hans søster, Jensine, som jeg kendte meget godt?

Kristen så hastigt på mig og svarede varsomt: Hun har det godt; hun er jo på herregården. — Kristen var ved at smøre en arbejdsvogn; han littede den med den ene hånd og trak hjulet et stykke ud med den anden.

Er hun forlovet? spurte jeg.

Kristen smurte vognaksen med stor eftertanke, satte hjulet ind og svarede: Det ved jeg ikke. Så skruede han møt- trikken på og sae med et nik: Den var ellers tør.

Jeg tav lidt og tænkte på Jensine. Så sae jeg: Det er dig, jeg har set så mange malerier af.

Ja, sae han glad og så på mig fra den næste akse. — Nå har du set dem? Har du set mere end to?

Nej, svarede jeg lidt flov, — måske der ikke var mere end to. — Men du kan altså male, Kristen, jeg kan dårligt nok lære at tegne ordentligt.

Så? sae han medfølende. — Det var kedeligt. Men så kan du vel lære alt andet. Men nu kan du i alt fald få at se, hvordan det går til, Knud.

Ja, svarede jeg forbavset over klangen i Kristens stemme, der syntes at komme fra en anden verden end den, hvor vognakser og smørekost hører hjemme.

Jeg var meget spændt på, hvornår Kristen skulde begynde at male, men det skete ikke før Søndag eftermiddag. Så tog han sine malersager og gik op imod landevejen.

Hvorfor skal det være dær? spurte jeg.

Jo, for der er højt; der er udsigt. — Han viste ned imod mosen: Man kan jo ingenting se, når man sidder i et hul.

Kristen satte sig lidt fra vejen i en brakmark; jeg stod 29ved siden af og så ned over mosen; den var mit bedste sted. Men dær kunde man altså se forskellen mellem en maler og et andet menneske.

Kristen havde sat sig sådan, at han så ud over gården, søen og bakkerne på den anden side. Jeg tænkte på, om det skulde være loddens mest maleriske punkt; det var det vel, jo det var der ingen tvivl om. Jeg hørte Kristen mumle eller nynne, hvad det nu var, mens han begyndte at arbejde. Jeg så omridset af søen blive til, horisonten og nogle streger, der skulde blive til gården. Så tog Kristen fat på himlen.

Hvorfor tar du den først? spurte jeg.

Himlen, sae Kristen med en bestemt tone, der viste mig, at jeg havde talt hen i været, — himlen det er jo altid himlen, men markerne og skovene er jo ikke grønne endnu. De er ikke, hvad de skal være.

Jeg spurte ikke mer. Dette her var en verden, jeg ikke kunde snakke med om, skønt jeg ellers syntes, at jeg med mine sejsten år vidste en hel del.

Søndag efter Søndag sad Kristen her og malede. Sit arbejde på gården gjorde han vist meget godt. Af væsen og tale var han pænere end andre karle; han adskilte sig både fra dem og fra gårdmandssønnerne, hvem han lignede noget i støthed, men han havde jo ikke deres selvfølelse; hans lå på et helt andet sted. Han havde helt præget af at være kunstner. Han var tavs og åndsfraværende som en kunstner. Han gik med et indadvendt og dog ligesom søgende blik og smaanynnede ved sig selv ligesom en kunstner. Og ligesom en kunstner snakkede han ikke med, når andre drøftede praktiske spørgsmål eller kommunale sager. Han gik som en kunstner meget for sig selv, men var grumme venlig, 30når nogen kom og snakkede til ham, men han holdt aldrig fast på nogen.

Kristen malede, jeg så til, og tiden gik godt for os begge to. Et par gange kom også Sidse for at se, hvad det blev til, stræng i trækkene, ligesom nybarberet, lignende en fransk gejstlig. Hun stillede sig tavs an ved siden af mig og betragtede nøje det halvfærdige billede. Da der så var gået nogen tid, strakte hun en hånd ud, pegede på himlen, Kristens lærredshimmel, og sae: Pas nu på, at det blå dær kommer til at ligne, Kristen.

Ja, svarede Kristen lydigt og malede blåt.

Dær står en sky, — Sidse viste på en hvid klump over Hejrebakken, — den må du ha med.

Den skal nok komme med, lovede Kristen med penslen fuld af det, der skulde blive til blå himmel.

Ja, men gør det hellere med det samme, ellers går den sin vej, formanede Sidse.

Kristen tog syn af skyen og dyppede i hvidt. Sidse fulgte med og gjorde sine bemærkninger med stor alvor, mens jeg stod lidt tilbage og så en sky blive til.

Pludselig vendte Sidse sig imod mig: Nå, har du begyndt at læse latinsk?

Nej, jeg læser ikke andet end dansk.

Hm, sae Sidse og så ud til at tænke noget i den anledning, men hun holdt det ved sig selv. Kristen fik endnu nogle pålæg om sit billede, og så gik Sidse igen. Fra ryggen lignede hun det, hun var: en forslidt fattig kone fra Sandet, der gik dårligt på sine ben. På hendes duknakke skulde ingen ha gættet sig til hendes katolske præsteansigt.

Sidses nakke og ryg var altid ens, men hendes ansigt var forskelligt. Det så jeg, da hun en gang hen på sommeren 31kom igen for at se på kristens maleri. Han havde da begyndt på et nyt billede. Billedet sae hun ikke meget om, derimod betragtede hun mig på en ubehagelig måde fra siden, ligesom jeg var noget, hun skulde passe på ikke at træde i. Så sae hun til sønnen, idet hun stadig havde mig i øjenkrogen: Du kommer vel hjem i eftermiddag?

Det vidste Kristen ikke.

Det er bedst du kommer, sae Sidse. Jensine kommer også hjem.

Hm, svarede Kristen malende, mens hans malerøje foretog en lille vandring hen på moderens ansigt.

Det er bedst, du kommer, gentog Sidse nu med kendelig ophidselse. — Der kommer ingen andre, og så skal jeg være alene med hende.

Hm, sae Kristen malende en lang lys streg, der skulde blive til en landevej. — Ja men så kommer jeg.

Ja, men kom så snart, Kristen, Sidses stemme lød bedende.

Ja vel, malede Kristen.

Sidse ventede og tav. Jeg havde flyttet mig lidt tilbage, dog sådan at jeg kunde følge Kristens landevejsstreg; selv var jeg igen kommet i Sidses rødsprængte øjenkrog, og nu vendte hun sig imod mig som mod noget, hun havde bestemt sig til at feje væk:

Var det hundrede kroner, din fader tabte på Hans Nielsen?

Hans Nielsen var en lille husmand, som fader havde lånt penge, og som nu var gået i stykker.

Det ved jeg ikke, svarede jeg ærgerlig og imod bedre vidende.

Ja det er ikke, fordi jeg har ondt af det for ham, sae Sidse smilende, men hendes ansigt var i dag ikke egnet til 32et koldt fransk prælatmil. — De har godt af at komme af med nogen af deres mange penge, de her store gårdmænd.

Det svarede jeg ikke på.

Men du kan jo også gå med hjem. Jensine hun blir glad; hun kan godt lide dig.

Kan Jensine, sae jeg. Så? Nej tak. Farvel.

Hov, råbte Sidse efter mig, du kan jo spørge din fader, om han gærne vil ha de tyve kroner, jeg skylder ham.

Det tror jeg ikke, han vil, han er vist lige glad med dem, svarede jeg og gik, men i det samme rejste Kristen sig alvorlig og bestemte:

Jeg skal hjem med dette her først. Så kommer jeg.

Det var godt, sae Sidse lavmælt og vendte sig for at gå hjem.

Inden jeg nåede gården, blev jeg indhentet af Kristen: Hvad er det for tyve kroner, min moder skylder din fader? Ved du noget om det?

Ja, sae jeg, men du skal ikke snakke til fader om det.

Kristen gik lidt og tænkte over det: Jo det må ordnes. Men du ved måske, at min moder stammer fra bedrestillede folk; hun regner ikke penge så nøje som vi andre.

Jeg sae igen: Lad være at snakke til fader om det. Han vil helst være fri.

Kristen havde set meget indtrængende på mig, men under mit bestemte svar blev hans blik usikkert; han så frem for sig, måske som en kunstner, der søger noget at male, eller måske tænkte han over, hvad jeg havde sagt. Men da vi mødte min fader i portrummen, gik Kristen et stykke til side. Han gik ind i karlekammeret med sine sager, og et øjeblik efter så jeg ham stå i døren og stirre ud over gårdens brosten, som om han tænkte på, hvordan de vilde være 33at male. Jeg gik uden for gården for at se Kristen gå forbi mig, og det ønske fik jeg opfyldt; han sae ingenting, men lidt foran mig stod han stille, tænkte over noget og vendte så om: Du kunde jo også ligefrem spørge din fader, om han vilde ta imod de tyve kroner, hvis —

Jeg ventede lidt, så svarede jeg: Fader vilde bare sige: Det skal du ikke blande dig i.

Kristen gik endelig, men langsomt og tænkende.

— Om aftenen så jeg ham fra køkkenvinduet, da han kom op ad mosevejen. Jeg gik ligesom før ud for at ha ham kommende forbi mig. Jeg bukkede mig ned mod grøften til venstre og kiggede opmærksomt efter noget, som ikke var der. Kristen så mig og sagtnede sin gang, rimeligvis for at kunne finde på noget, når han var ud for mig, så sae han: Hvis din fader bare lo ad mig og sådanne, det var jo ikke så rart for mig. Så måtte jeg jo hellere —

Jeg ventede og svarede så: Hvad siger din fader?

Kristens svar kom hurtigt: Han siger ingenting, for han ved ingenting.

Jeg stod med ryggen til min grøft og dens ingenting. Jeg syntes ikke, der kunde være mer. Kristen og jeg var ligesom blevet venner i løbet af eftermiddagen, men der var ikke nogen gang i det; vi stod over for hinanden og var gået i stå. Kristen så op mod landsbyen, der lå højt på sin bakke under den sydvestlige aftenhimmel. Det faldt mig ind, at man kunde godt sige, at dær var noget at male, men det var en fjollet bemærkning, for selv om en kan male, følger da ikke deraf, at alverden straks skal males.

Kristen trak været dybt og begyndte at gå, men med en langsomhed, der dannede en mild overgang til vor lange ståen stille. Han havde vel tænkt på de tyve kroner og den 34kønne himmel; jeg var færdig med bægge dele, en drengs stemning er ikke længere end en drengs kæp. Jeg spurte med en vis nysgærrighed til Jensine.

Hun er ikke næm, Jensine ikke, sae Kristen med en fortrolig klang i stemmen, men han sae ikke mer. — Hun spurte for resten også til dig, kom det noget efter.

Så, sae jeg, — det var også noget at spørge efter.

Hvad mente jeg med det? Måske at jeg var dreng og hun voksen, eller vilde jeg sige, at det var ikke noget for en som hende at spørge til mig, altså lige det omvendte? Spørs- målet optog mig så meget, at jeg gik i stå ved pilehaven og lod Kristen gå videre. Dog var mine tanker ikke længere end en pilekæp; jeg skar mig en for at ha noget at slå tislær ned med.

Kristen gjorde sit billede færdigt; senere flyttede han staffeliet helt ned foran gården og malede den. Det var vel ment som en elskværdighed mod min fader, der fik maleriet foræret, men æmnet var her mindre godt valgt, udsigten over søen kunde for eksempel ikke komme med; der er på billedet ikke andet end gården selv med træer foran og en strimmel flad mark, men jeg gemmer stadig billedet til minde om min første berøring med en kunstmaler, og tillige et af de mest elskværdige mennesker, jeg har kendt. Kristen var indadvendt som en kunstner og grublede stadig over de samme få ting, uden at han egenlig kom længere; de vakte ham ikke til handling, det skete aldrig, at han en dag så til sig selv: nu skal det ordnes og bringes ud af verden; han havde ligesom pinlige drømme om ting, der trykkede ham, men han vågnede aldrig til en afgørelse. Der var for eksempel Jensine; hvad havde hun nu for med en dårlig karl, der hed Jens? Hvad vilde det ende med? Jeg så, han skulde snakke med hende. Moderen kunde ikke styre Jensine, men sådan en karl som Kristen, der var så fornuftig og aldrig blev hidsig; hvor meget var det ikke værd for et ustyrligt pigebarn at ha en broder som ham? Jeg prøvede på at forklare, hvad jeg tænkte; Kristen gav mig ret og så på mig med stor velvilje i sit alvorlige ansigt. — Men hvad kan det hjælpe? så han, og han gentog det flere gange. Han gik istå med sit maleri og tænkte over det, jeg tænkte også noget: Den, der får råd og hjælp af sådan et troværdigt og godt menneske som Kristen, han kan nu sagtens komme over det. — Det andet, der plagede Kristen, var de tyve kroner. Kunde han sige til fader, at han vilde ha tyve kroner mindre for dette halvår? Vilde fader så svare uvenligt: Hvad er det for noget du hiter på, Kristen? — Og sige det til sin egen fader, der ingenting vidste, var det rigtigt? — Kristen tænkte nogen tid med penslen i hånden og gav sig så til at male igen. Men der kom jo den tid, da Kristen glemte de småting for noget mere alvor: lig, som jeg senere skal fortælle.

Jeg blev sejsten år og gik med lorgnetter, jeg havde for alvor begyndt at læse og blev undertiden selv herhjemme på egnen nævnt ved efternavn, hvad der lige straks virker lige så overraskende som, når man første gang hører sin unge datter blive kaldt frøken. Den vinter, jeg blev sejsten år, gik jeg særlig meget til bal. Jeg dansede ligesom Kristen malede: min lyst var større end mit talent.

En vinteraften kom jeg hjem fra et lille bal på en gård, så klokken var ikke mere end tolv. Det var meget rart vær med svag frost; jeg drev omkring og havde ikke lyst til at gå hjem. Jeg gik fra vejen og ind på en sti. Det var bag ved byen, hvor der er et stort vandhul. Mens jeg var optaget af mine egne tanker, hørte jeg nogen råbe og jamre sig. Jeg gik derhen ad og så i halvløst et menneske, der sad i det frosne græs.

Stemmen holdt op med at klage sig og spurgte: Er det dig?

Jeg kom nærmere, det var Jensine; hun sad ned og det lod til, hun havde i sinde at blive siddende.

Jeg spurgte, hvad der var i vejen, og hun svarede, at hun havde vist brækket det ene ben; hun kunde ikke støtte på det.

Det kunde jeg ikke forstå, at hun sad her med et brækket ben, men da jeg spurgte hende mere ud, gav hun sig til at græde og så endelig, at hun var gået herud for at drukne sig, men så var hun faldet.

Nå, så jeg, — så har du vel opgivet det; det er jo godt. Prøv at lægge din arm om skulderen på mig, så jeg kan få dig herfra.

Hvor vil du ha mig hen?

Hjem naturligvis, svarede jeg og fik hende op. Hun hang på min skulder og vejede godt til, men jeg var karlevoksen.

Hjem, skreg Jensine, — jeg vil ikke hjem.

Jeg fik hende anbragt, læ en arm om hendes liv, som om hun kunde være min dame; så så jeg: Hvis du ikke vil hjem, hvor fanden vil du så hen?

Nå, så hoppede hun med. Det gik ikke så dårligt, men der var jo et stykke vej. Jeg spurgte, om det gjorde meget ondt og sådan noget. Hun ømmede sig og så ja, men hun gjorde sig hård, det måtte jeg ha respekt for. Vi hvilede engang imellem, hvor der var en stor sten eller en vogn, hvor vi kunde sidde på vognstangen; jeg lod Jensine sætte sig på mit skød; hvad skulde jeg gøre. Hun sad forresten meget pænt og klagede sig bare lidt.

Pludselig, mens vi gik, så hun: Du skulde bare ha ladet mig være, sådan en som mig.

Jeg tænkte lidt over, hvad jeg skulde svare på det, men hvad, der var jo ikke noget, jeg ikke vidste om karle og piger, ingenting derhen hørende kunde sætte mig i større forundring. Jeg spurgte altså: Skal du ha et barn?

Nej gu skal jeg ej, svarede Jensine; — hvordan fanden kan det falde dig ind?

Da blev jeg gal over sådan et sprog af en pige, som jeg tilmed gik og bar på; jeg sae: Du skal fanden gale mig la være at bande, så længe jeg går og slæber på dig.

Så sae Jensine ikke mer, men lidt efter sae jeg igen: Nå du skal ikke ha et barn?

Næ-æ, sae hun spagfærdig.

Det vil sige, det ved du vel ikke?

Jo, jeg ved. Det må jeg da nok vide, fjøede hun til mere bestemt.

Nå. Ja så ved jeg ikke, hvad du mener med: sådan en som mig.

Jeg har altid været væmmelig imod dig; jeg har generet dig, når jeg mødte dig; jeg har råbt efter dig.

Nå, ha ha. Det er da lige meget. Det er for resten noget siden, du har gjort det. Har Kristen sagt noget til dig? Han er en pæn karl. Du skulde høre, hvad han siger.

Kristen han siger ingenting. Ja han er en pæn karl. Men jeg er væmmelig. Uha hvor jeg er væmmelig.

Sludder og vrøvl, sae jeg. — Hvor gammel er det, du er?

Jeg er atten år.

Jeg tav. Jensine var atten år ligesom mangfoldige unge piger, jeg havde læst noveller om, Jensine havde nået denne skønne alder.

38

Jeg spurgte: Så er der vel en, du ikke kan få?

Få ham? fnyste Jensine, — jeg kan sagtens få ham, sådan, men jeg kender ham, han vil bare narre mig.

Ja ja, men det har han altså ikke gjort endnu.

Nej.

Jeg sae uvilkårlig: Det kan jeg ikke forstå.

Ja dær kan du se, sae Jensine ophidset — det er sådan noget, du tror om mig.

Ja hvad, vi har da hjemme på gården haft pænere piger end dig, som det er gået sådan. Men jeg kan nu ikke forstå, med de brødre du har, at du er faldet sådan ud.

Nej, sae Jensine og græd stille med snøft.

Jeg havde ung foragt for kvindetårer; jeg sae: Brug dit lommetørklæde og hold op med det dær. Nå, du kan også låne mit, men så vil jeg ikke ha det igen.

Vi nåede Sidses hus; jeg stillede Jensine op ad noget og bankede på ruden. Sidse kom ud og fik besked. Jensine blev hjulpet ind og lagt på en seng. Sidse klædte den dårlige fod af, hendes hænder gik kyndigt over skinnebenet ned til vristen.

Det er her, sae hun og lod hånden blive liggende. Jensine ømmede sig. Hvordan gik det til, spurgte Sidse.

Jensine så på mig, jeg sae ingenting, men hun forklarede, at hun var faldet; så var jeg kommet og havde næsten båret hende hele den lange vej.

Jensine lå i et lille kammer ved køkkenet; hendes fader var vist ikke vågnet inde i sovekammeret. Da Sidse var inde i stuen for at hente sine ting, spurgte jeg Jensine: Hvorfor vilde du ikke hjem?

Hun havde ellers været venlig og nedslået; mit spørgsmål vakte igen hele hendes bisterhed: Ja nu har hun mig i sin magt. Hvad vil hun gøre? Vil hun hjælpe mig?

39

Jeg sae troskyldig: Naturligvis vil hun hjælpe dig. — Jeg så hen på foden.

Ha ha, lo Jensine vredt og spottende.

Jeg forstod ikke hvorfor hun lo, men jeg rejste mig; det var tid at komme hjem. Sidse kom ind med strimler og andet. Hun nikkede mig ned på stolen igen: Vent lidt, vi skal da ha kaffe først, jeg skal snart være færdig med dette her.

Jeg satte mig. Dette her var underligt. Jeg kom lige fra dans med unge piger, hvoraf flere var kønne og dansede godt. Det første var mig for resten ligegyldigt, det andet ikke. Jeg havde allerede den gang en forkærlighed for en vis slags piger, der er noget svære, men som danser let. Der er i dette sammenfald af tilsyneladende modsatte egenskaber, noget der tiltaler mig. Morsomt var det også bag efter at tale med dem, der kunde sige noget, det var jo ikke så mange, men der fandtes dog enkelte. For resten havde jeg den aften truffet en ung pige, der var i stand til at drøfte det aktuelle spørgsmål, romantik og realisme. Vi talte en del sammen, dansede mindre. Og nu sad jeg her.

Jensine ømmede sig og skældte ud; hun sae: Du glemmer vist, det er et menneske, du tar på, og ikke et kreatur.

Hendes moder svarede: Kunde man få et menneske ud af dig, så var det jo godt. Men hvad har du været hidindtil?

Sidse så om til mig efter tilslutning. Jeg svarede som besindig mand mellem to stridende kvinder: Jensine blir nok skikkelig; nu har hun jo god tid til at ligge og tænke sig om. Det er vel seks uger?

Sidse sendte mig et blik, hvis mening jeg ikke forstod, men jeg følte mig reduceret til den dreng, som jeg var.

Men Jensine blev altfor ustyrlig at høre på. Jeg rejste mig og sae bestemt: Nu vil jeg hjem.

40

Nej nej, sae Jensine; — bliv nu og få kaffe. Jeg skal nok være skikkelig.

Jeg satte mig for anden gang. Sidse blev færdig og gik ud i køkkenet for at lave kaffe. En lille kat, endnu ikke fuldvoksen, kom ind, den løb over mine støvler, og da jeg rørte ved den, begyndte den straks at spinde. Den rejste sig på bagbenene, stødte panden mod min hånd, som en lille gedebuk, og faldt ned med oprejst hale, der strøg igennem min hånd. Så løb den over til Jensine, og da den ingen hånd kunde finde, stangede den med sin lille hvidplettede pande mod det stykke fod, der stak frem. Jensine brummede og trak dynen over. Katten vendte tilbage til mig i fuldt spind og stejlede, så snart den så noget, den kunde nå med sit hoved. Den løb frem og tilbage mellem Jensine og mig som en lille mægler, der gerne vilde spinde noget sammen imellem os. Den forlængede sig helt op ad sengekanten og nåede Jensines ansigt. Gå væk, kat, sae hun arrigt, katten skyndte sig hen til mig, og spandt op af mine knæer og hænder; jeg tog den på skødet, og den stødte sit lille hoved, der dirrede af spinden, mod mit ansigt. Og så, for at det altsammen kunde blive delt lige imellem os, ned igen og over til den anden part.

Jensine blev pludselig gal. Hun tog katten, rullede den som en klud sammen i hånden og kastede den hen mod vinduet. Den gik lige igennem; kat og skår faldt med mjau og klir ned på stenene uden for.

Jeg sae: Du skulde skamme dig noget at handle sådan med et dyr, og så tilmed slå en rude i stykker. Hvorfor er jeg ikke også gået? Men nu står din moder og laver kaffe.

Du skulde bare vide, hvordan jeg har det, sae Jensine.

41

Jeg vilde gøre en indvending, men jeg tav, da jeg kom til at se på hendes ansigt. Det havde et så fortvivlet udtryk, at jeg for første gang følte virkelig medlidenhed med hende. Hendes selvmordstanker havde jeg indtil det øjeblik ikke taget alvorligt; jeg havde før hørt om folk, der pralede med, at de vilde ta sig af dage. Men det så ud til, at hos Jensine havde viljen været god nok; det var modet, der havde svigtet.

Jeg fik det ønske, at jeg kunde gøre noget for Jensine. Hvad kunde jeg gøre? Naturligvis ingenting, men jeg følte i alt fald trang til det. Ellers var mennesker mig den gang temmelig ligegyldige; jeg havde sat mig et mål, og det mål lå langt ude i fremtiden, det meste af mit sinds varme lå i tanken om det, og alt det nærværende kom mig kun i mindre grad ved, mennesker og deres forhold; jeg så det nok altsammen, og jeg samlede mig en vis erfaring af, hvad jeg så, men det berørte mig ikke nærmere. Her var dog ligesom en undtagelse.

Jeg begyndte at tale alvorligt med Jensine; blandt andet foreholdt jeg hende hendes dejlige alder, atten år.

Ja hvad dejligt er der ved den? Jeg synes, det er skidt altsammen, det med mig.

Ja, men nu tror jeg, det er forbi.

Tror du? spurte hun. — Ja hvis nogen vil hjælpe mig.

Det er jo kedeligt, at jeg ikke kan.

Jo, du kan komme og snakke med mig engang imellem.

Ja, det kunde jeg; Jensine vidste selv, der var en vis betingelse, som jeg stillede.

Sidse kom ind for at sige, at kaffen var færdig. Hun så hullet i ruden og spurte, hvad det var.

Det var da katten, sae Jensine.

42

Jeg så på hende og sae: Sig selv, hvordan det gik til.

Ja, jeg smed katten hen mod ruden, så gik den igennem; den generede mig.

Hm, sae Sidse, — ja der blir noget at gøre. Kom så og få kaffe, sae hun og gik ind i stuen.

Jeg tog mig tid til at sige: Jensine, du skal la være at lyve.

Ha ha, det tror du nok er så næmt.

Man kan jo indrette sig efter det.

Ha ha, sådan snakker de store bønder. De har så næmt ved alting.

Jeg svarede kort: Farvel; jeg kommer altså ikke og ser til dig.

Men jeg var alligevel i den stemning, at jeg let lod mig formilde, da Jensine bad for sig. Jeg gik ind og fik kaffe; jeg stod i døren ind til Jensine og drak den for selskabs skyld. Hun blev mere munter og begyndte at tale om min fremtid, hvad jeg skulde være, hvor jeg skulde bo, og mine indtægter.

Når du så kommer til at bo i København, så skal du ha en fin kone.

Jeg sae, det kom nok til at vare længe.

Så kan jeg komme og styre hus for dig; for jeg blir nok aldrig gift.

Jeg så fra datter til moder; jeg havde hørt en del om husbestyrerinder, men de så bægge to smilende og ligefremme ud.

Jeg har sådan nogen grove hænder, sae Jensine, — nu, men de kan godt blive pæne. Moder har også temmelig pæne hænder. Så skal jeg lære madlavning og blive et andet menneske, så du behøver ikke at være genert af mig.

43

Jeg så, Jensine blev helt oplivet, mens hun talte, og det faldt mig ind, at hun vilde blive pænere, mens hun lå.

Uden for sae den lille kat mjau og blev sluppet ind. Den rendte straks hen og stødte til mine skinneben; jeg støttede dens nakke, og den løb op ad mit tøj, satte sig på skulderen af mig og stak mig den ene lille bløde skalle efter den anden. Den løb hen ad min nakke, vendte sig på samlede fødder, mens klørerne kradsede i mit tøj; den strøg mig hen under næsen med sin hale og kom straks efter med hodet. Det var en mærkelig kat, den var sort og hvid i store klatter; hvad vilde den ligne for et underligt lille spøgelse i halvmørke? Jeg tog den om hodet og så på den, min hånd dirrede af dens spinden; snuden havde fået en rift. Da jeg satte en forsigtig finger på, tørrede katten straks efter med en lille varsom pote; så faldt den som en tøjbold ned på gulvet og løb hen til Jensine for at overøse hende med kælenhed, glemsom og yndefuld, som den var; halen stod til værs, sort, men hvid i spidsen som en lille historie, der ender godt til sidst. Katten svippede op på Jensines dyne og dunkede hende i hodet, til hun lo. Lidt efter havde jeg den igen; den fik i sin iver hodet ind i mit ene bukseben, den rystede under en kort spindepause et krøllet øre i lave og foer så med erhværvet øvelse og min hånd i nakken, op ad mit tøj. Den satte de bitteste små tænder i mit ene øre og daskede med en hvidklattet pote efter min lorgnet. Det var nu igen lidt for løssluppet, jeg tog den om livet for at plukke den af; den forlængede sin krop til det dobbelte, lae et par tommer til benene og sad kun fast med spidsen af klørerne. Miv, sae den, da den blev nødt til at slippe. Jeg havde den i mine hænder, den gik derinde som en lille fabrik.

Strit den, sae Jensine.

Jeg lod katten flyve gennem luften, den landede på kløerne, rystede på hodet med et lille sprut, og spandt så videre på sit lange væv.

Pas nu på, sae Jensine. Hun sendte katten mod mig, den ramte skulderen og blev hængende. Den så på mig med to grønne øjne, et i sort og et i hvid indfatning, den vidste ikke rigtig, hvad den skulde tro om mig, men begyndte efter kort overvejelse at spinde forsonligt.

Jeg lod den gå tilbage samme vej, men denne gang satte mis fra dynen ned på gulvet og viste dermed, at nu kunde det være nok. Den anbragte sig i et hjørne med halen lagt om forbenene efter gammel katteskik, og spandt for sig selv, ganske stille en dæmpet enetale.

Jeg tog min hat og sae farvel til Jensine; jo jeg skulde nok komme og se til hende; jeg vilde også låne hende en bog, hvis hun brød sig om det; havde hun nogen sinde læst noget? — Nej, men hun vilde gerne prøve på det.

Kristen læser jo meget, sae jeg.

Sidse svarede for Jensine: Ja, Kristen han er også af en anden slags.

Ham skal du se at komme til at ligne, sae jeg.

Sidse fulgte mig uden for. Hun takkede mig og bad mig indtrængende om snart at komme igen. Jeg kunde være sikker på, at Jensine vilde blive glad.

Jeg sae: Det kan jeg nu ikke forstå, hvad fornøjelse hun kan ha af at tale med en dreng.

Du er heller ikke længer nogen dreng.

Det kan gerne være, sae jeg — men for en pige som Jensine kan jeg nu ikke være stort andet.

Sidse sae efter en lille pause: Nu skal vi se, hvordan 45det går; det blir ikke næmt. Jensine ligner min moder. Nå ja ja; godnat.

— — —

Jensine kom virkelig til at se bedre ud, mens hun lå. Allerede da der var gået en uge, kunde hun vise mig et par hænder så pæne, som hun aldrig havde haft dem før, men også hendes ansigt blev kønnere, nu da hun var fri for det grove arbejde og de grove karle; hun havde vistnok også lagt af at bruge en grim mund. Jeg nævnte en dag det sidste til hende, og jeg sae, at nu begyndte hun at se ud som en ung pige på atten.

Til min forbavselse gav hun sig til at græde og sae: Hvad kan det hjælpe?

Også på hendes moder kunde jeg undertiden mærke, at der var noget i vejen; hvad det var, anede jeg ikke. En dag gik hun et stykke med mig og beklagede sig over Jensine.

Hun ligner min moder, sae hun. — Du har set det billede af mine bedsteforældre, det var præstefolk; min fader var også en fin mand, men han kom i med en pige, der ikke var af hans stand, han skulde hellere ha holdt sig fra hende. Du er jo et fornuftigt ungt menneske, som kan forstå sådan noget, men det var en dårlig moder, jeg havde. Sådan vilde din moder aldrig ha sagt til noget menneske om sin egen familie, men vi simple folk er jo ikke så ærekære som de store bønder.

Jeg så uvilligt på Sidse; dette her havde jeg snart hørt noget tit.

Ja ja, du kan sagtens, du er kommet af ordenlige folk, så går det hele af sig selv, og pengene hjælper jo også til. De sae, min fader vilde haft en gårdmandsdatter, det kunde han vel også ha fået, men bare ikke hende, han vilde ha. 46Så tog han min moder. Du har måske hørt, hvordan det endte med hende?

Nej, det vidste jeg ikke.

Jo, sae Sidse dæmpet, — hun hængte sig. Hun var syg, og det så ud til at blive langvarigt, men hun vilde ikke være syg. Hun havde altid været rask og haft lyst til at more sig. Være syg, sae hun altid, det skulde hun ikke ha noget af, og da det så kom alligevel, så tog hun sig selv af dage. Du skal ikke tro, min moder ikke var en rask kone, det var hun, og hun var en, der kunde bestille noget, ligesom Jensine, men hun skulde haft en anden mand; min fader var for fin, han kunde ikke styre hende, og hun kunde ikke styre os børn. Vi var heller ikke næmme de fleste af os. Men se, jeg har dog tre pæne sønner; de blir jo ikke til andet end

husmænd, for vi har ingen penge. Der blir jo nok ingen af dem, der gifter sig en gård til, sådan som min fader kunde ha gjort; tror du vel? Nej, det tror du ikke. Bare Jensine havde været lige sådan, det er ikke min skyld, men nu kan folk sige, når det går hende galt, at det hører til hos den slags mennesker; de vil ikke regne det for noget, fordi det er folk som os, det hænder. Det kan godt være, manden vil sige lige sådan, men jeg har nu en anden mening: det er en skam, der ligger på os allesammen, og den går ikke væk mer, og du kan tro, mine sønner mener det samme som jeg. De er ikke som Jensine, at nogen dårlige mennesker får lov til at komme dem for nær. Ja dær kan du se, sluttede Sidse bittert, — at vi simple folk, vi har mere at tænke over, end I tror; det er ikke bare maden og klæderne, og så penge, vi låner og ikke betaler tilbage.

Sidse smilede spottende, da hun sae farvel; det sidste 47indfald lod til at more hende, men jeg glemte de tyve kroner over det andet, hun havde ladet sig forstå med.

Det var altså rigtigt, hvad jeg straks havde tænkt mig den aften, jeg bragte Jensine hjem, men hun havde nægtet og løjet for mig. Dermed faldt den forældings-idyl, jeg havde udtænkt, og hvori også mine besøg så vel som lånte bøger spillede en vis rolle. Hun var uærlig, jeg kom der ikke mere.

En fjorten dage efter mødte jeg Sidse på vejen op til byen. Hun stansede mig, jeg spurte til datteren naturligvis; jo hun havde det godt; det var jo rart, hils.

Sidse kunde ligne en fransk præst, og hendes stemme kunde lyde som en karls, men den samme Sidse havde besøg af natlige sorte hunde, og så en datter, hun ikke kunde magte. Furerne om hendes mund skælvede, og der var heller ikke nogen præstelig ro over hendes øjebryn. Jeg vidste ikke, om jeg skulde gå for at slippe for det, der vilde komme, men så kom det:

Ja, du blir altså borte nu, begyndte hun; — ja det er jo rimeligt. Du kan jo ligefrem ikke være bekendt at komme til en, der skal ha et barn. Ha, ha, hvad kunde folk ikke finde på at sige om dig, sådan en voksen karl. Jensine ligger og snakker om dig, men du kommer ikke, det skal du heller ikke.

Sidse var ikke færdig, men jeg afbrød hende: Jensine har løjet for mig, det er grunden. Jeg spurte ligefrem, om det var det, og hun sae nej; hvorfor sae hun det ikke til mig? Jeg havde reddet hendes liv. Hvorfor løj hun, når det måtte komme frem alligevel? Her har jeg rendt som en nar og troet hende.

Ja, du kan sagtens, svarede Sidse. — Hjemme hos jer 48lyver I måske ikke, men hvor Jensine er, lyver de allesammen; det kan de somme tider ha fordel af, og det morer dem vel også. Men jeg skal sige dig noget. Hun troede, hun kunde blive af med barnet, men det kunde hun ikke, jeg sae nej; det har jeg sagt til andre end min egen datter. Men når barnet nu er kommet, så vil folk sige: det er da underligt, Sidse hun er så klog, hvorfor har hun ikke hjulpet pigebarnet over det for længe siden, det kan man ikke forstå, og hvad, det er vel ikke andet, end hvad hun har gjort før, og hun har jo nok haft sin fordel af det. Sådan tænker folk om mig, fordi jeg er fattig og af bedre familie end de. Det vilde de ikke sige om manden: Hans Poulsen, har tar ikke en pind, der ikke tilhører ham, men med mig er det noget andet. Kan du forstå det? Ja, du kan.

Jeg var forlegen, men ikke mere, end at jeg kunde tænke over forskellige ting: hvor meget lignede Sidse sin vanskelige moder? Havde moderen lige så lidt kunnet styre hende, som hun kunde styre sin datter? Jeg havde lavet en lille køn historie, der begyndte sort, men endte hvid som sne; i stedet for: skændsmål om et barn, Jensine ikke måtte blive fri for.

Jeg sae endelig: Du siger vist altfor meget til Jensine, gør du ikke? Skændes I ikke en del?

Sidse så vredt på mig, syntes jeg, men hun sae blot: Hvad skal jeg gøre, når hun bruger sådan en mund? Vil du ikke gå med hjem alligevel?

Vi drejede ned mod Sandet. Jeg sae: Sådan en som Kristen, han kunde tale fornuftigt med hende.

Kristen, ok nej, han siger ingenting. Han kommer og siger goddag, og hvordan har du det? Så sidder han lidt og sunder sig på det. Nej, han er meget rar, men han passer 49sig selv. Han er den, der ligner min fader mest; der er ikke ondt i ham, men han regner ikke os andre; det siger han naturligvis ikke. Men prøv du at snakke med hende.

Jeg lo lidt forlegent: Ja hvis jeg havde været en voksen mand, men — —

Jensine var nu oppe og kunde gå lidt; hun blev glad ved at se mig, og lod mig ikke noget høre. Katten var der også, men den var imidlertid blevet en måned ældre, og det er vel meget for en kat; den sad med dameværdighed og så frem for sig, hale om forben, ingen spinden; den kom ikke hen til mig, den havde vel nu andre mere voksne interesser. Ingen killingidyl mere.

Da Jensine og jeg havde talt lidt sammen, spurte hun endelig, hvorfor hun ikke havde set mig så længe.

Jeg svarede rask: Fordi du løj for mig den aften. Der kunde aldrig ha været noget galt i, om du havde

sagt sandheden.

Ja, hører du det? sae Sidse bagved; — han siger det samme som jeg: man skal altid sige sandhed.

Jensine så op over mit hoved på moderen, og hendes blik fortalte om mange hårde bataljer. Nej, der blev nok ingen forædling af under Sidses påvirkning, hun var ikke så klog, som jeg engang havde troet.

Og her sad så jeg, en dreng på sejsten med hele opgaven hvilende på mig; der var jo ikke noget forhold i det; jeg følte mig nedslået, men fuld af medlidenhed med det stakkels pigebarn lige over for mig.

Men det var umuligt, at jeg skulde være i stand til at sige, hvad jeg tænkte; vi talte lidt om de bøger, jeg havde lånt hende, engelske romaner, hvor der var lidt kærlighed og megen dannelse i. Så sae jeg: Du er kommet til at se godt ud.

50

Ja, sae Jensine — det synes jeg også selv. — Hun så på sine hænder, hun tog et spejl og betragtede sit ansigt.

Nej, sae jeg; — jeg har i grunden aldrig vidst, at du var pæn.

Jensine lo, det klædte hende, og vi talte endnu lidt om hendes udseende. Men midt under det sae hun så med et modfaldent udtryk: Men det går over, når jeg kommer ud og skal til at bestille noget igen.

Jeg sae, hun kunde jo ta plads i en butik i København for eksempel?

Når bare hun vilde være fornuftig, kom det fra Sidse; — min moder var fra København. Men nu skal vi ha en kop kaffe, sae hun og gik ud i køkkenet.

Jensine fortalte om sin mormoder, der hængte sig; om jeg havde hørt det. Hun var en, der havde lyst til at more sig, og da hun en dag ikke kunde det mer, tog hun sig af dage.

Jeg er lige sådan; hun kom også sådan afsted, men han var en pæn mand, han giftede sig med hende. Moder er hans datter, men der er vist ingen, der ved, hvem der er fader til hendes andre børn. Nej han var meget for pæn en mand, men du kan altså se, hvordan jeg er. Men jeg vilde ikke ha min slubbet, selv om han nu kom og var villig. — Jensine lo.

Hvad skulde jeg sige? Jeg kunde vist tale ganske fornuftigt om en bog, jeg havde læst; også virkeligheden kendte jeg helt godt; piger med børn var ikke noget nyt for mig. En havde det overstået, da hun kom til os, hun var godt fornøjet. En anden skete det for, mens hun tjente hos os; hun ærgrede sig og skældte ud over sin dumhed og havde ingen undskyldning hverken for sig selv eller for sin ham, men hun tog det ellers meget fornuftigt, fik sit barn og en ny plads. Men Jensine lignede ikke de andre.

Jeg sae: Ja ja, men du har da moret dig, mens tiden var.

Jensine fnøs ad mig: Moret mig? Tror du, der er noget morsomt ved det? Men karlene kommer igen, de er altid gemytlige og oplagt, det er dem, der morer sig.

Jeg tav temmelig overvældet, mens min erfaring fik en ny udvidelse. For mig havde alt det stået som en ganske vist frastødende, men stor og stadig munterhed, hvis værd lå deri, at ingen andre hensyn kom i betragtning, for så meget kunde jeg da se, at tjenestefolkene havde adskilligt mere humør end bøndernes sønner og døtre. Meget havde jeg hørt mellem karle og piger, som ikke lader sig gengive, men det morede dem selv, tvivl ikke om det. Her kom Jensine og sae noget andet. Hun havde selvfølgelig leet af det samme som andre piger, men nu så hun det fra et menneskes synspunkt, der foreløbig er færdig med morskaben. Det lød mere råt, end hvad jeg før havde hørt, men det lød også sandt.

Svare på det kunde jeg jo ikke; her drejede det sig om en historie, der lå over, hvad jeg var i stand til at drøfte. Vi tav bægge.

Jeg kissede den lille kat hen til mig, den kom langsomt og værdigt, den hævede sig yndefuldt og berørte min udstrakte hånd med panden, ganske let, ligesom i en engelsk roman et kys på en pande. Derefter kaldte Jensine den til sig, den kom nådigt og hilste på hendes hånd, så gik den tilbage til sin plads.

Hvorfor skulde jeg komme her mere? Jeg kunde jo ikke sige noget, som Jensine blev klogere eller bedre af. Men hun tog selv fat på en ny samtale; hun havde læst mine bøger 52og vilde gerne ha fler. Mon hendes bedstefader havde været en mand som den gamle præst i den ene roman? Hun havde tænkt meget på ham, det var underligt. Mon han talte sådan i sit hjem som disse fornemme englændere? Hun vilde ikke sige, hun forstod så meget af det, flere af samtalerne havde hun dog læst to gange. At folk kunde få sagt alt det, og at hendes egne forfædre havde været sådan nogen folk. Ja det var det, hun havde tænkt mest på.

Jensine blev ganske blid, mens vi talte, og tilsyneladende mere glad. Jeg sae til hende, da jeg gik: Sådan skulde du altid være.

Det skal jeg nok, svarede hun og gav mig hånden til farvel.

Sidse fulgte mig ud og spurte, hvad jeg mente om Jensine. Jeg sae, der skulde nok blive et godt menneske ud af hende, men hun skulde behandles venligt. Ikke sige for meget til hende, det gjorde ingen gavn.

Sidse tog alvorlig mod min ungdommelige formaning; det så næsten ud, som om hun havde i sinde at rette sig efter den.

Jeg kom igen og fandt Jensine, som jeg havde forladt hende. Hun sae ikke et bittert ord i den tid, jeg var der. Der kom heller ikke noget fra hendes moder. Jeg kunde gå derfra med et lyst syn på det hele.

Jensine fik sin fod i orden og måtte i plads igen. Der var ikke i anden henseende noget videre at se på hende.

Den sidste dag hun var hjemme, sae hun som svar på mit spørgsmål: Det er den bedste tid, jeg har haft, siden jeg var ganske lille. Moder er også efterhånden blevet mere rar imod mig, og så de bøger, du har lånt mig, og at du er kommet og har snakket med mig.

53

Jeg sae, at hun måske så havde udbytte af de bøger, hun havde læst.

Ja, sae Jensine, — jeg har tænkt på de folk, jeg stammer fra, men at det så skulde gå mig sådan. Bare jeg havde tænkt på det før. Jeg har såmænd aldrig regnet den præst for noget, som moder plejede at foreholde os. De kom ikke sådan afsted de folk, hvad?

Nej, nej, sae jeg; men derfor skal du alligevel ikke glemme dem. Du ligner dem mere, end man skulde ha troet.

Tror du det? Bare det kunde hjælpe noget. Det er ikke nogen god plads, jeg skal ha, men det skal jo heller ikke vare så længe.

Jeg sae, hun måtte ikke tale på den måde eller være ked af det; nu havde hun jo noget at stå imod med.

Hun slog straks om og gav sig til at takke mig, fordi jeg var kommet og havde talt med hende. Hun havde meget andet godt at sige om mig, så jeg bad hende om at holde op. Hun lo og fjøede mig i det, men hun var mindre glad, da jeg gik og gentog, hvad hun før havde sagt, at det var altså sidste gang, vi sås.

— — —

Jensine var borte fra egnen, og jeg fordybede mig i stræng læsning, desuden litteratur i min fritid, Oehlen- schlågers tragedier, I. P. Jacobsen og Peer Gynt; virkeligheden vendte jeg ryggen til, men så den dog af og til ved et blik tilbage over skulderen. Jeg hørte ikke mer til Jensine, men anbragte hende i mine tanker på den gode vej, og glemte hende så, indtil vi en dag traf hinanden på vejen mellem byen og Sandet. Hvordan hun havde det? — Jo tak, hun havde det godt. Dermed kunde vi så sige 54farvel og gå hver sit ærende, men jeg gik i stå ved, at jeg kom til at se nærmere på hende. Hun var blevet svær, nå ja, det var ikke det; nej, jeg så straks, i hvilken grad hun, modsat jeg selv, var kommet ind i virkeligheden igen; perioden med det dårlige ben havde været hendes romantik, og den var forbi. Og da mit blik i stilhed havde sagt sikkert ikke helt lidt, tog Jensine ordet:

Ja, du ser på mig; hvad synes du. Det er noget andet end at ligge og læse romaner om fine folk. Hvordan tror du, de tog imod mig? Pigerne sae: det kan jo være slemt nok i øjeblikket, men det er ikke noget at ta sig så nær; de kender det jo selv mange af dem. Karlene grinte; hvad de sae, vil jeg ikke gentag, men der er ingen, som vil forstå, at det er en skam. Jo mine brødre, de skammer sig over mig, det kan jeg se, især Kristen. De taler da heller ikke til mig. De har naturligvis ikke noget, de kan trøste mig med, og la mig høre noget for det, jeg har gjort, det vil de ikke, det er de for fine til. Sae du ikke engang, at jeg var kommet til at ligne min pæne broder Kristen?

Jo, det sae jeg, og desuden, at det måtte du ikke glemme.

Ja det var noget sludder. Det går galt med mig, det kan ikke andet end gå galt. Og når jeg har fået det barn, hvad så?

Jeg vilde sige noget om det at ha et barn; hun afbrød mig: Det blir det ikke bedre af. Det er så forkert og tosset; jeg bryder mig ikke spor om børn, og selv at ha et, nej; jeg kommer ikke til at holde af det. Det blir nok af samme slags som jeg. Mon det er denne her fine familie, der gør, at jeg ikke kan ta det mere

fornuftigt, sådan som andre? Men det gør i alt fald ikke, at jeg blir et bedre menneske bag efter. Du kan også se det på mig; ikke? Jo 55du kan, for jeg kunde se på dig, hvad du tænkte, og det var rigtig nok.

Jensine, sae jeg, — du tar nu fejl; jeg har ondt af dig, det er det, du kan se, men jeg tænker ikke noget ondt om dig.

Du er den eneste, der taler ordenligt til mig. Havde du nu været voksen og haft embede, du kan nok huske, vi talte om, at jeg skulde styre hus for dig, nå det var jo noget sludder. En dag sad jeg i grusgraven sammen med en karl, og du kom forbi, jeg skulde hen og råbe noget til dig; vi grinte af det, da du var gået, men i grunden syntes jeg, det var væmmelig gjort. Hvorfor gjorde jeg det så? Det er lige sådan nu. Kan du forstå det? Nej, du ved jo ingenting. Hvor skulde du vide det fra? Men engang blir du også en fin mand ligesom min bedstefader. Farvel, det var vist godt, jeg traf dig, for hvad du mener om mig, kan jeg se, er det samme, som jeg selv mener. Mine brødre ser ikke på mig, så vidt de kan blive fri, og andre mennesker, de tænker: ja hvad, det er jo ikke mere mærkværdigt, end at en ko får en kalv. Bare jeg kunde sige det samme. Uh nej, alting er så væmmeligt, og man gør det alligevel, sådan er jeg. Lad bare være med at sige noget. Men det var godt, jeg traf dig; nu har jeg da snakket med et menneske. Tak for det, du har været så rar imod mig; det har ikke hjulpet noget, men det kan du jo ikke gøre ved.

Hun vendte sig; gik uden at gi mig hånden. Jeg så hende gå ned til Sandet.

Hvordan mon det vilde løbe af med hende og moderen?

Da jeg ved aftenstid kom hjem fra byen, så jeg Jensine noget på afstand, hun vinkede til mig uden at stå stille, jeg hilste igen. Hun gik rask uden bøjet hoved eller andet 56tegn på nedslåethed. Men jeg gik lige inden for til Sidse og talte lidt med hende.

Sidse var fåmælt, men venlig. Jo Jensine havde det ikke så dårligt, og humøret det kunde godt gå an. — Om hun rettede sig igen? Jo, Sidse så ud ad vinduet mod halvmørket, det gjorde hun da nok. Jeg skulde ikke være ked af det; Jensine havde sagt meget godt om mig; der var også en hilsen til mig; nu kom jeg altså så heldig og fik den frisk. Tak fordi jeg kom.

Sidse fulgte mig ud. Det var begyndende forår med mild vind og fred over land og by; jeg følte mig også beroliget. Jeg sae det til Sidse, og der gik et svagt smil over hendes alvorlige prælatansigt, men hun sae ikke andet end farvel.

Dagen efter fortalte folk, at Jensine havde druknet sig i det store kær bag ved byen.

Jeg var ikke med til begravelsen; jeg turde ikke byde mig selv synet af Jensines kiste.

Jeg var tyve år og studerede i København. En sommerferie, da jeg var hjemme, spurte jeg en karl, jeg traf, hvordan det gik Kristen. Jeg fik det svar, man altid får, når den, man spør til, ikke ligefrem ligger for døden eller sidder i tugthuset: Han har det godt. Om Kristen havde nogen kæreste, var mit andet spørgsmål. — Ja, det vidste karlen ikke bestemt, men han havde hørt noget om det, syntes han da. — Hvem det så var? — Ja, han vidste ikke bedre, end at det var skovløberens Hanne. — Hanne, hende med det røde hår. — Jo rødt hår havde hun da. — Så? Mon hun da var en passende kæreste for Kristen? — Ja det vidste han sgu ikke, men hvad, hun kunde vel være god nok.

57

Jeg spurte karlen om forskellige andre ting, da var han meget flink, men Kristen vilde han ikke snakke om. Mange karle havde det på samme måde; de blev så lige glade, når Kristen blev nævnt. De havde det i den henseende lige som en overretssagfører, der tvinges til at tale om litteratur.

En aften var der bal i skoven på den anden side af søen, og jeg gik med. Jeg traf forskellige mennesker derovre og fik oplysning om gamle bekendte, blandt andre Kristen. Jeg havde bare at spørge en pige, så fik jeg besked. Den rødhårede Hanne lae an på Kristen. De skulde for resten komme bægge to.

Fem piger var fem forskellige aviser; der var et pænt vel redigeret blad med en fremstilling, der gjorde indtryk af pålidelighed; der var et lille sensationsblad med store overskrifter og udråbstegn, og der var et fornæmt tidende med Kristen—Hanne som en lille notits bagi, ganske kort og mager o. s. v. Jeg nøjedes med mine fem blade og gik ind på dansegulvet, hvor der var pause. Jeg så Kristen i den modsatte ende; hans ubestemte blik så i retning af mig, men lige med et var det, som om han opdagede mig; han stirrede på mig vågen og spændt og gik med raske skridt hen imod mig. Først da han var tre skridt fra mig, forstod jeg, at det var en anden, han så på, men i det samme opdagede han mig virkelig; han blev stående ved mig et par sekunder, venlig og ligesom slappet i hele sin holdning, han sae godaften og var forbi med det samme. Jeg vendte mig og så lige ind i ansigtet på den rødhårede Hanne. Jeg hattede, og hun gav et smil, hvis retning Kristen måtte om med øjnene for at regne ud.

Hanne tog mod Kristen med en fanfare af latter og 58snak, der skraldede, som om den kom fra messing.

Han var dæmpet og dyb i mælet som en beskeden pauke. Så begyndte den rigtige musik; hun tog ham uden videre, og de dansede ud.

Hanne var fremtrædende. Lyttede man et øjeblik, kunde man altid ta hende med øret. Se hendes røde hår på toppen af hendes høje skikkelse kunde man ikke blive fri for.

Jeg stod og faldt hen i rødhårede betragtninger; jeg huskede, hvad jeg som dreng havde tænkt om folk af den kulør, og som vistnok var bondens gamle opfattelse: Hvis jeg var rødhåret, vilde jeg ikke tale så højt, jeg vilde med rødt hår ikke være den første til at danse ud. Jeg vilde ikke grine så meget og så højt. Jeg vilde beskedent holde mig tilbage både som lyd og som lysfænomen, så at ikke alverden hele tiden skulde sige: Se den rødhårede dær. Jeg vilde ikke være så fremtrædende lystig; jeg vilde bære mit røde hår med passende alvor i bevidstheden om, at man jo i forvejen ikke ser for tillidsvækkende ud. Når man nu engang har den farve hår, så har man med det samme noget, man må stræbe at bøde på ved en beskeden opførsel.

Men Hanne var ubekymret om al gammel folketro, hun var et jubilæum fra først til sidst. Kristen var en tråd om hendes finger; ja Kristen, der ellers som maler nøjedes med at ha et venligt blik til piger og som en maler ikke rigtig vidste, hvordan man skal ta dem, Kristen havde begyndt dette bekendtskab med stille velvilje, som hans skik var, og nu havde han upraktisk, upigekyndig som en maler raget sig ind i noget, hvorfra der ikke var anden vej ud end den, Hanne vilde lave for ham.

59

Hanne havde ingen børn, endnu, sae de andre piger; hun var meget for klog, sae nogle, der vel ikke selv havde klogskab at rose sig af, hvad de så mente med det. Jeg kom til at tænke på Jensine; Hanne syntes ikke at ha noget af den grovhed, Jensine engang havde vist, men hun var sikkert heller ikke den pige, der efter et uheld vilde henfalde til bitter eftertanke, der kunde bringe hende i et vandhul. Hun vilde ha Kristen; til hvad og hvor længe? det kan man jo aldrig se på dem.

Hanne dansede med andre end Kristen; der var nok, der vilde, og hun opførte sig ingenlunde som forlovet pige, der kun ser den ene og med vemodigt sænket hoved lar sig føre bort af en anden, for at finde ham uoptaget, som hun ikke har tabt af syne i den halvanden omgang hun dansede. Nej, Hanne tog glad mod alle; hendes væsen var sådan: enhver karl var en mulighed, blev leet og snakket med som en sådan; det var også, hvad der faldt i Kristens andel. Fra hendes side var der altså ikke forskel at se, men Kristen var som en forlovet pige med halvanden omgang nu og da. Han var helt optaget og vist også glad, det var ikke let at sige, for bekymring synede jo ikke meget på hans rolige ansigt. Men han var, hvor hun var; han så straks, når hun havde i sinde at kalde på ham, og var på vej, når hun nævnede hans navn. Hanne var ikke til at stå for, når hun var glad, men hun var farlig, når hun blev vred. Denne ulykke hændte engang for Kristen; hun holdt op med at le, og man kunde se på hende, hvad meningen var med det, hun sae til ham. Hun rejste sig og blev taget af en anden; bag efter gik hun ud med ham i det farlige halvmørke, der er om de små borde uden for. Kristen gik bagefter, jeg måtte hen til udgangen for at se, hvordan godet vilde spænde af. Han gik lidt frem og kiggede og blev så stående. Noget efter kom Hanne forbi ham; den leende karl skilte hun sig af med, men hun så ikke til Kristen. Som en utæt maskine, dampen ikke virker på lige straks, stod Kristen lidt og gik så bag efter. Det varede endda et stykke tid, inden jeg så dem forsonede; men da blev Kristen ganske overgivet og lo højt. Hanne var altså klog nok; hun vidste, hvor meget han skulde ha og belastede ikke hans hjærte for hårdt. Det havde holdt, og forholdet havde vundet i styrke.

Jeg svang forskellige piger, men fandt ingen egnede til et lille bord i halvmørket. Jeg gik alene uden for og opdagede en høj dragonfigur i kvindeklær; det var Sidse. Hun stod og så ud i skoven, som om hun ventede på nogen, og lidt efter kom Hanne med karl. Sidse gik lige hen til hende og sae: Jeg vil snakke med dig.

Snakken mellem de to stansede så pludselig som hos soldater, der hører kommandoen: ret! De gjorde front mod Sidse, og da hun havde gentaget sin ordre, trådte karlen af og gik uden et ord.

Nå. Det er dig, der skal være kærest med min søn Kristen.

Hanne stammede: Ja, — det ved jeg ikke. Vi er da ikke rigtige kærester.

Nå ikke det. Men I tænker på det. Jeg kender dig nok af omtale; jeg har også stået og set på dig herude fra. Du er ude efter Kristen, men alligevel skal du gå i skoven med andre. Hvad siger Kristen til det? Han er vel glad, når bare han også må få lov til at være med. Sådan en er du. Og Kristen er tosset, det er din skyld.

Pigebarnet forsøgte med næsvished: Det kan du jo la 610s om, det kommer vel ikke andre ved — og mer af den slags.

Sidse afbrød hende: Det ved jeg nok, jeg har ikke noget at sige over jer, sådan. Men jeg vil sige dig een ting: Gift du dig bare med Kristen. Du skal få at mærke, hvad det vil sige at ha mig til svigermor. Jeg har i sinde at passe på dig, eftersom Kristen ikke er mand for det. Jeg skal ha et øje med dine andre karlebekendtskaber, og du skal se, at de blir ikke så villige til den tid, som de er nu. Kan du se, han gik ham

dær; han sae ikke et ord. De skal nok blive væk, Hanne, det skal karlene.

Hanne svarede med en lille beskeden stemme: Jeg vil ikke være kærest med Kristen, det er ikke ham mer, end det er nogen anden. Jeg kan ikke gøre ved, at han — — nej det kan jeg da ikke.

Sidse så på Hanne med sejrstolt holdning: Jo værsgo, Hanne; gift du dig bare med Kristen; jeg skal nok am- bligere dig.

Sidse vendte sig fra det duknakkede pigebarn og gik.

Jeg gik gennem skoven, til jeg kom ud på vejen et godt stykke forude; dær vendte jeg om og mødte ligesom tilfældigvis Sidse, der havde været henne at se på skovballet. Jeg stansede og hilste godaften. Vi snakkede lidt, først om mig, så om hendes egne forhold. Hvordan gik det sønnerne? De var jo gifte, de to af dem. Og Kristen, hvad han?

Jo, sae Sidse, det går ham meget godt.

Jeg spurte til hans kunstmaling.

Jo, sae Sidse, — han maler stadig væk, men det kan jo aldrig blive til noget; når man ikke har penge, så man kan studere? Det må du jo bedst selv vide.

62

Jeg rørte ved spørgsmålet kæreste.

Det vidste hun ikke noget bestemt om; han skulde jo gerne ha en god kone, men det fik han nok, jo det var hun ikke bange for.

Dermed farvel. Jeg gik tilbage og hørte, at Hanne skulde være gået hjem; der var nok ingen, der havde fulgt hende; hun forsvandt lige med et.

— — —

Et par år efter hørte jeg, da jeg var hjemme i en ferie, at Hans Poulsen var død, og Sidse boede alene i huset; hun lå det meste af tiden, sae folk. Jeg gik derop for at se til hende.

Sidse lå i sengen og læste i en stor bog. Hun blev glad, da jeg kom, og sae, at hun troede, jeg havde glemte hende. Det var gigten, fortalte hun på mit spørgsmål, der gjorde at hun dårlig kunde være oppe, og så var hun jo gammel tilmed. Hvordan skulde det gå, når det blev vinter? Hun gennemgik udførligt sine dårligheder, men klagede sig ellers ikke meget; hun sae, hun døde nok til vinter; det skulde da ikke gerne vare længere. Hun talte meget roligt, og der var ikke slet så meget aparte ved hende som for en halv snes år siden, da hun havde nattesyn.

Om Kristen fortalte hun, at han var gift med en pige, der var meget pæn, men ikke havde penge, så Kristen kom jo aldrig videre, end sine forældre.

Hvad er det, du læser i? spurte jeg og tog den tunge bog fra dynen.

Det er Nordisk Konversationsleksikon, sae Sidse; — det lå på loftet hos min broder Jens; der var flere bind jo, men dem har børnene revet i stykker; sådan noget har de jo ingen forstand på. Det er fra min fader, han havde 63det fra sin fader præsten, du ved nok. Kristen skal ha den efter mig; han læser jo noget. Han skulde ha været skolelærer, det er nok mere sikkert end kunstmaler. Jo, han vil nok minisere med den, bedre end min broder Jens; det er skammeligt at tænke på. — Sidse tav lidt, så sae hun mere oplivet: Ved du, han vilde haft en anden, Kristen vilde? Hun var en skidt en, men jeg gjorde hende bange, så hun turde ikke.

Sidse fortalte om skovløberens Hanne og nød sin triumf: Hun troede, jeg kunde hekse; det er der jo nogen, der gør, for eksempel din egen fader. Ok ja, bare man kunde, så var det ikke gået ens datter så galt, som det gik.

Vi talte om Jensine; jeg gengav flere af mine samtaler med hende, og jeg måtte jo sige, at hendes selvmord havde været mig både en sorg og en skuffelse.

Ja, sae Sidse, — det var den eneste måde, hun kunde få fred på. Og for mig var det også drøjt at ha så uregerlig en datter. Hun var somme tider bange for mig, og så havde jeg lidt magt over hende, men jeg var i grunden også bange for hende. Hun kunde lave det sådan for mig om dagen, så jeg ikke kunde sove om natten. Og da hun så kom ud at tjene, sikken hus der kunde ligge, når hun kom hjem om Søndagen. Det gik lidt bedre den tid, hun lå herhjemme, endskønt Gud skal vide, jeg var ikke glad ved det, den aften du kom med hende; det var hun heller ikke. Men efterhånden kom jeg alligevel til at tro, hun skulde blive et bedre menneske. Det blev snarere det modsatte, men hun var mere ked af det; før var hun jo lige glad, hvordan

det gik. Men så den sidste gang hun kom hjem, da var hun helt ude af sig selv; hun blev aldrig til noget ordenligt menneske, det var hun sikker på, og meget andet sae hun, og til sidst kom det frem, at hun vilde drukne sig. Jeg prøvede jo på at snakke hende fra det og sae, hun skulde vente, til barnet var kommet; måske det kunde hjælpe, men det vilde hun slet ikke høre tale om, og hvordan vilde et barn blive, der havde sådan en moder, især hvis det blev en pige, for mandfolkene kan jo sagtens, som hun sae, de er jo gladere, jo værre de er. Efterhånd som vi snakkede om det, blev hun mere rolig, men hun holdt på sit: at hun vilde ta sig selv af dage, og nu var hun ikke bange for det sådan som før.

Sidse havde sat sig op i sengen, hun så vist på mig og fortsatte: Det, jeg nu fortæller dig, skal du ikke sige til nogen, så længe jeg lever, men jeg sae til hende: Ja når du ikke tror, du kan blive et ordenligt menneske, og du ikke kan holde ud at leve længere, må du jo gøre, hvad du selv synes, er det bedste. Jeg mener nu, det er galt, og det vil andre mennesker også sige, men du må jo selv vide det bedre. Sådan sae jeg, og jeg syntes jo også, det vilde være slemt for os allesammen at få et berygtet pigebarn i vor familie, og hvordan tror du, min moder var? For min fader vilde det nok ha været bedre, om hun havde druknet sig, efter at hun havde fået mig. Se den slags ting får du ikke at høre i din egen familie, for det er ordenlige mennesker, og de har penge, det siger meget. Men folk som os, som det er gået tilbage for, vi er nødt til at tænke på en anden måde, det kan du måske nok forstå.

Jeg spurte, hvordan Jensine var, da hun sae farvel? Jo hun var meget fornuftig og rolig.

Og så sae Sidse noget, som jeg senere har hørt flere andre forældre sige om deres børn: Nej, Jensine hun var af en anden slags end os. Hun lignede ikke sin fader, han var 65jo så fornuftig og ordenlig. Der har heller ikke været noget at sige på mig, omendskønt ingen mennesker kunde lide mig, men mig lignede hun heller ikke. Du skal ikke tro, da jeg var pige, at jeg havde karlene efter mig sådan som Jensine. Nej, Jensine var ligesom et fremmed menneske, vi kunde slet ikke med hende. Så det var vel bedst, der kom en ende på elendigheden.

Inden jeg gik, tilbød jeg at lave kaffe. Sidse blev meget oplivet, men protesterede. Jeg lavede kaffe alligevel. Sidse roste den og undrede sig over, at jeg kunde. Vi talte om gamle dage, om avnen, hun havde slikket ud af mit øje, og splinten i min finger; Sidse huskede det altsammen.

Da jeg skulde til at gå, fortalte hun, at der flyttede folk ind i huset til efteråret; hun skulde ha det værelse, hun lå i. — Men når det nu blir vinter, sae Sidse, — så skulde jeg gærne dø, ja det skulde jeg helst.

Da jeg kom hjem i juleferien, hørte jeg, at Sidse levede endnu; hun fejlede ikke andet end gigt, der holdt hende i sengen, og anden almindelig alderdom.

Men nogle dage inde i det ny år kunde folk fortælle, at Sidse havde hængt sig i sengebåndet, hun blev fundet i sin seng, liggende på knæ, død.

66

67

ROKBALLE-MAREN

68

69

JENS MØLLER viste sig pludselig med sine poliske øjne og meget skæg over halvdøren ind til tærskeloen, men i stedet for at komme ud på gårdspladsen, trak han sig længere tilbage i halvmørket og så nysgærrigt fra køkkentrappen til stalddøren. På trappen stod Maren med en mælkejunge, hun lige havde vasket. Hun skulde over gården med den og vilde komme til at møde Jens Møllers gamle moder, der stod i stalddøren. Øwwe Ka Mølles kaldte folk hende til forskel fra en anden gammel kone længere nede i byen, der hed Nejje Ka Mølles. De to mødtes ganske rigtigt, Maren satte sin unge ned, og Øwwe Ka Mølles viklede en tynd, mager hånd ud af sit brune korsklæde; hun strakte en lang, bleg finger frem og gav sig til at gnutte på mælkejungen, så sae hun med høj og sørgelig stemme:

A tøks int, te den ka knærk, Maen.

Så kunde Maren gå ind og vaske den om. Jens Møller så det mindre venlige blink i Marens vandblå øjne, da hun igen gik ind med sin spand. Han vendte sig med et stille grin om mod vinduet til marken og gik lidt efter som en alvorlig mand gennem det tomme rum mellem Maren og moderen, hvor tynd, gammel mumlen og et sidste tilbagekastet blik mødte hinanden på en ikke altfor venlig måde.

Jens Møller gik, intetanende om kvindtøvs mellemværender ned i porten og trak enspænderen frem. Lidt efter 70lød små, trippende skridt og en ilter stemme fra portrummet, og en lille, købstadklædt person i fjerderstøvler og rund hat kom hen til vognen. Han var en mand, der fik sagt en mængde i kort tid, og Jens Møller svarede sindigt:

Jow, nu spænder a for.

Straks efter kom han med hesten; den lille mand i fjerderstøvlerne sled imens ubekymret på sit lille mundtøj. Da Jens Møller havde spændt for, gik han ind for at se til Maren; hun var færdig med spanden; det var bare at lade, som den blev vasket igen, og nu sad hun på sit kammer og var midt i lidt søndagshægning.

Hør, Maen, sae han, kaddunt kjør denne her lille kjøm- men til Grenne for mig? A er kiv af at kom afsted, og for dig kan det wal wer rossomt; kadde'nt det?

Jow, sae Maren.

Ti Minu'ter efter kom hun ud og fik tømmer og pisk af sin husbond. Den lille købmand fra Grenå sad bagi og flød over af snak og undren. Øwwe Ka Møllers kom ud fra sin stue med sit gamle, blege ansigt fuld af sur undren: Hvadfor skal hun kjør for ham? spurte hun.

Jow, svarede Jens Møller alvorlig — for a ska sej dig, te a tøks, hun har det lidt kiwsomt, derfor har hun godt af at row sig lidt engang imel.

Købmanden afskar mulige indvendinger ved at spjætte med sine små fjerderstøvler mod vognbunden, han sae: Nu må vi afsted, for jeg har travlt, jeg har, Fanden gale mig, travlt.

Fåval, sae Jens Møller, og Maren kørte, uden piskeknald, som det sømmede sig for et kvindfolk.

Der var ikke langt til Grenå, men vejene blev ringere, og det gik langsommere, jo længere de kom syd på; på 71strækningen mellem Gjerild og Veggerslev gik det fod for fod; den lille mand bagi trommede i vognbunden med sine utålmodige ben, der var vant til dagen igennem at fare ned ad trapper og op ad stiger. Nu kom han altså for sent til Grenå, og så kedede han sig tilmed bag den tavse Marens brede ryg, som han gerne kunde ønske at lægge en klappende hånd på, hvis det gik an.

Hvad hedder du? spurte han pludselig.

A hidder Maen, sae Maren og blev ved at køre.

Hør, Maren, du kommer til at piske på ralliken; vi kommer altfor sent til Grenå; vi når det ikke, vi når det, Fanden gale mig, ikke.

Maren vendte sig på agebrædtet og så overbevisende på den lille, iltre mand: Jow, vi gjør, sae hun — vi nur ed nok, hwes vi kjør still.

Købmanden svarede ikke, han blev en tid tavs og glemte at ærgre sig over, at det gik langsomt. Maren med den brede ryg bagud og det bestemte blik fremefter havde pludselig åbenbaret sig for ham som den, hun var, og det gjorde ham eftertænsom. Han opdagede med eet, at de var ude på Randers—Grenåvejen, og nu gik det rask, de vilde snart være fremme, og han fik ikke tid til at snakke med Maren om det, han nu var kommet i tanke om. Men da de rullede ind i hans gård, glemte han det, han skulde være i Grenå for inden tre; han bød Maren ind, hun måtte være sulten.

Jo, ganske vist, men — — Maren lignede en overvejelse, der svinger mellem for og imod, men købmanden fik hende ind i sit kontor bag butiken, og i en utrolig fart lå der et rugbrød og spegepølse på bordet for hende. Også ost havde han, han skar et stykke af, det lå lige med et 72på en tallerken og smilede til Maren med tåreblanke øjne, ægte schweizer. Og smør havde han i kælderen. Han trillede som en tom smørfjerding ned ad en trappe, og kom op igen med en stor høvlspån smør på en assiet. — Og kan du lide sardiner, Maren?

Jow, men det er da altfor møj — —

En opbrækket dåse sluttede sig til det andet tilbrød, og Maren spiste troligt og længe. Han trak en pilsner op, som Maren afslog, han trak en dobbeltøl op og tog selv pilsneren for at klinke med gæsten. Så kunde snakken ta fat. Maren måtte vel have det strængt og kedeligt hos Jens Møller, ikke? Og den gamle Madam Møller, hun var Fanden gale mig ikke morsom, vel?

Ka Mølles, sae Maren; — hun er jo gammel; det er int næm.

Hm, ja, manden var vel flink nok og dygtig, han handlede jo en del.

Maren så spisende op og lyste i blikket: — Do ka trow, te han tjener no peng.

Købmanden lo henrykt: Jeg tjener også penge, Maren. Kunde du ikke ha lyst til at styre hus for mig?

Nej, det kunde Maren ikke.

Købmanden snakkede om handel og fortjeneste og om en ungkarls liv. Maren kunde blive hans kone. Han skulde holde pige til hende. Hun kunde jo tænke over det, ikke?

Maren rejste sig: Nej, det vil a int. No sejer a så manne tak for mad.

Købmanden fulgte Maren ud til vognen under stadige underhandlinger, men Maren holdt på sit nej, og dermed kørte hun. Det gik rask ud ad randersvejen og sejt gennem sandvejene nord på, men Marens tanker gik hele tiden 73deres egen støtte gang: Hun vilde ikke giftes med den lille købmand fra Grenå. Lidt oven for Veggerslev blev Maren tiltalt af en ung karl, der stod og ventede ved vejen: Er do int Maren a Jens Mølles i Hvilstrup?

Jow, svarede Maren og så sig karlen an. — Hvem er do?

Karlen fortalte, han hed Niels og var fæstet til Jens Møller nu i høst. Han skulde komme om tre dage, men han havde set Maren og vilde heller benytte sig af vognlejligheden med det samme. Maren svarede mistroisk, at det kendte hun ikke noget til, og at tage ham med, det kunde hun ikke ha med at gøre.

Nå, du vil int ha mig med, sae Niels nedslået og ydmyg.

Maren tog ham for anden gang i øjesyn; det forandrede meget ved sagen, at han ikke var så stor på det og fremtalende, men så skule han stå af ved kirken og selv gå den sidste halve fjerdingvej, for hun vilde ikke høre noget for hans skyld. Niels sae ja, det skulde han nok, han satte sig på agebrædtet hos Maren, spurte og fortalte. Han lod til at være en vidtløftig en, der havde prøvet forskelligt, men ikke haft lyst til at blive længer ved noget af det; hans snak skulde ikke give store tanker om ham, men dem havde han åbenbart heller ikke selv. Men han syntes, det var morsomt, at han og Maren nu skulde tjene sammen. Maren så lige frem, ud over ørene på sin hest, og gjorde sig umage for ikke at se morsom ud, men hun tænkte på, at der sad mere mundtøj på denne her Niels end på de fleste Karle, hun havde kendt.

Maren satte Niels af ved kirken og kom ene ind i gården, men hun gav sig god tid og var endnu på gårdspladsen, da Niels kom. Han traf sin husbond udenfor og gjorde mange belevne undskyldninger, fordi han kom tre dage før tiden. 74Manden så med kenderblik på den nye karl, der var højere end han selv, når han rettede sig. Saa sendte han ham fra sig med de ord: Ja, gå do ind i stowen og få dig no at edd.

Han kaldte på Maren og bad hende ta sig af Niels; han var vel sulten.

Maren gik ind i spisekamret for at smøre mellemmoder; hun tænkte en del over, hvad hendes husbond havde sagt, at Niels vist var sulten. Hvad var han for en?

— Men hun sae Fanden gale mig nej, sluttede købmanden sin lange beretning, og han tog på en sær akavet måde i luften ligesom en begynder bag disken, der ikke ved, paa hvilken hylde han skal finde de blå træskosøm.

Jens Møller sad for sin bordende og hørte til, meget alvorlig. Han sae, da turen endelig kom til ham: Det var da slem, det var da kivsom, ja, det var endda, — og hvad han sådan kunde finde på. Hans smil lå dybt begravet i hans skæg, og der var et blink i hans øje, som den lille købstadmand ikke opfattede.

Hvad æed, der er på snak? lød Øwwe Ka Mølles bedrøvelige og nysgerrige stemme i døren; hun var kommet listende ind fra køkkenet.

Sønnen svarede rask: Det er købmanden her, der vil gywts med Maen.

Den gamle kone satte sig med et gisp ned på en stol og brød ud i et velment: Det var endda godt. Begge mændene så forbavsede på hende; navnlig sønnen kom til at se så måbende ud, at han et øjeblik ikke lignede sig selv, men købmanden forandrede med et slag udtrykket i de tos ansigt, da han sae ilter og irriteret: — Ja, men hun siger jo nej, madam Møller, hun vil jo ikke.

75

Øwwe Ka Mølles fik hele sit sørgelige ansigt på igen, og Jens Møller så fiffig ud som før. Moderen så på ham, sørgmodig og mistroisk, så sae hun: Det var da sær, vil hun int ha dæ?

Købmanden måtte igen fortælle om sit frieri, han glemte ikke schweizerosten og sardinerne. Den gamle tog det med altsammen, opmærksom, men mistrøstigt, for det blev hun jo ikke klogere af. Hun gned med sin blege finger på bordpladen, men hun sae ikke noget. Derimod fik Jens Møller øjensynligt et godt indfald, han sae med et stort smil: — Do ska si, te hun vil heller ha ham Niels; hun tøks, te han er kjønner.

Hans Moder så vredt på ham og sae:

Næ, Maen æ møj klowwer.

Så rejste hun sig og gik. Jens Møller så efter hende og tænkte, hvad mon der gik af hans moder, men han sae ikke noget.

— De følgende dage måtte Maren høre meget af sin madmoder om købmanden, hvor godt et menneske han var, og hvor god en forretning han hade. Øwwe Ka Mølles opmuntrede med sin sørgeligste stemme Maren til at sige ja; Maren hørte på det i tavshed og tog mindre hensyn til det end til mælkejungerne, der ikke kunde knirke. Engang imellem, når hun skulde sige noget, sae hun nej, hun vilde ikke have ham, og på det spørgsmål, der kom bagefter, svarede hun af og til, men ikke altid, at der var ingen, hun vilde have.

Sådan gik dagene. Det var en sørgelig tid for Øwwe Ka Mølles, for nu kunde hun ikke længere være i tvivl om, hvad Maren gik og tænkte på. For at Jens blinkede til Maren, det lae han ikke skjul på, og Maren var nok så 76klog, at hun vidste, at Jens var et bedre parti end den smule Købmand. Og så var Jens fem og tredive, det er længe at gå, og de blir ikke altid så meget klogere med alderen, som en skulde tro. Jo, det var en streng tid, og hvordan skulde der blive til at være på gården, hvis Maren blev kone? Hun var skikkelig nok, lod hun til, men hun gik alligevel og ræsonnerede, når der blev sagt noget til hende.

— Niels lod til at befinde sig godt i sin nye plads, han gik om i stadig ros og forundring over alt, hvad han så. Han roste maden: Jens Møller, sae han — han vil nok ha no godt mad. — Han roste sin madmoder, der kom allevegne og så efter selv; hun var voldsom dygtig og rørig af sådan et gammelt menneske. Og han roste Maren for mange ting, så det blev mere, end hun syntes om, og hvad Maren ikke syntes om af sine lige, det lod hun dem vide med det samme. Så viste Niels sig da også lærvillig, han lae sin ros til side og satte sit humør i stedet for; det var godt, og der var meget af det. Maren morede sig over Niels, og Øwwe Ka Mølles gik og samlede sig stor bedrøvelse af ham, for folk, der griner meget, de arbejder kun lidt, det vidste hun fra sig selv, og hvad der var værre, for Niels skulde kun blive på gården sommeren over, det var, at Ka Mølles mere en gang havde den hjertesorg at høre Jens og Maren grine sammen over Niels, og hvad kunde der ikke komme ud af det?

En aften, da hun gik langs med staldlængen, hørte hun stille snak på den anden side af hjørnet. Den ene stemme var Marens, men hvis var den anden? Øwwe Ka Mølles gik rask om hjørnet, og to røg fra hinanden, nøjagtigt sådan 77som hun havde set, lige fra hun kunde rokke afsted, og til nu hun var ved de halvfjerds; men hun havde nær sat sig i halmen, så forbavset blev hun, da hun så, at det var Niels, Maren holdt mærkning med.

Ja, I behøver int at la Jer forstyr, sae hun og gik tilbage om hjørnet. Hun hørte Niels svare noget muntert bagved, og Maren tysse på ham. Det var jo en stor lettelse, hvis det skulde være Niels og Maren, men da den gamle ikke kunde være sin bedrøvelser foruden, så søgte hun og fandt uden besvær en anden deri, at Maren, der ikke vilde ha købmanden fra Grenå, nu vilde være kærest med en som Niels, og hendes sind kom derved mere i ligevægt efter den rystelse, som den store og uventede glæde havde givet hende. Men hun gik lige ind til Jens og fortalte, hvad hun havde set, og han beredte hende den skuffelse at være lige glad. Hvad kæresterier hans folk havde før, kom ikke ham ved, men det sae han ikke. Han sae: nå, og så dårlig nok op fra sin avis, det var ikke godt at vide, hvad det betød. Den gamle kone gik i sin seng med ny bekymring.

Øwwe Ka Mølles var jo gammel, og hun havde gamle menneskers sikre tro på egen klogskab og deres evne til at komme frem med den på en fin måde. Derfor begyndte hun den næste dag og uden nogen overgang at rose Niels overfor Maren, hans flid og gode humør, og hun glemte ikke som klog, gammel kone at nævne, hvor køn han også var.

Maren havde ikke tænkt nærmere over det med Niels; hun syntes, han var morsom, og at sammen med ham gik tiden lettere for hende, end hun var vant til; det kunde hun ikke undgå at mærke, og hun glædede sig om aftenen til, at der næste morgen skulde komme en dag lige sådan. 78Men at det ellers skulde betyde noget, faldt ikke Maren ind; hun var to og tyve år og faldt med den alder ikke i tanker, fordi en karl var mere morsom end en anden og måske kom nærmere til hende, end karle plejede. Men her gik altså et menneske og tænkte for hende, og alle Øwwe Ka Mølles tanker gik over i Maren. Nu var hun måske ved at gøre noget galt, siden en anden allerede kunde se det, for Maren var med al sin ungdom ikke mere selvklog, end at hun godt vidste, at det gale, man har i sinde at gøre, det ser andre længe før en selv, og en selv ser det gerne ikke, før det er bagefter. Maren havde selv godt nok gået og set på andre piger. Men det med Niels måtte

hun altså ha ordnet, han var ikke en karl, som en pige kunde stole på. Så måtte hun hellere sige ja til købmanden fra Grenå, selv om han, på en anden måde, heller ikke var en karl at gifte sig med.

Øwwe Ka Mølles fik lov at rose Niels en dag igennem, Maren var ikke vant til at knevre imod, men ved aftenstid syntes hun, det kunde være nok, og så sae hun:

A ved int, hvadfor I roser Niels så møj, for a ska da'nt være hans kjærrest.

Øwwe Ka Mølles fik en ny bestyrtelse, men hun var heldigvis så klog, at hun kunde se rigtigt på det, at jo mere fornuftigt man tager folk des mere tossede bliver de. Det var bare så sørgeligt at være ene om sin klogskab.

— Vester ude, en halv mils vej fra gården havde Jens Møller et engdrag med meget fint græs, og det var gammel skik, at det blev slået om natten, fordi det skulde være lettere at komme afsted med græsset, når der var dug i. Folkene tog da derude ved titiden og plejede at komme hjem hen mod solopgang.

Da de skulde hjem, kom Niels og Maren til at gå sammen. Niels var glad og snaksom, dette usædvanlige nattearbejde havde sat hans humør op; ellers var han jo ikke nogen svær karl til at knytte i arbejdet, men her var det, ligesom han havde været til bal, mens andre jo snarere blev tavse og trætte. Maren var selv ordknap, men hun havde det godt i Niels' selskab; det, hun havde at skulle sige ham, kunde vente til en anden gang. De kom rask afsted, og tågen skilte dem snart fra de andre bagved. Da de havde gået et stykke, så Niels en sti gå af i sydøst, den sad som en lille, hvid stump gren på vejens stamme, to alen ind i den hvide tåge. Den måtte de prøve. Niels havde ingen hast med at nå hjem og blive af med sit følgeskab, han var munter og levende og måtte tage hver mærkelig vej, der viste sig. Lidt efter gik en anden sti fra, en grå stilk på den hvide pind. Niels fik lyst til at prøve den med, og Maren gjorde ingen indvendinger, hun tænkte ikke over noget, men fulgte med Niels i den hvide nat, og alt, hvad der var luv på hende, blev vådt, lige til dunene på hendes kinder. Det var en besynderlig nat, den var hvid af tæt tåge, der lyste, men ikke lod en se nogen ting. Natten var fuld af et stærkt, men blindt lys, der var hvidt som sne. Måske stod månen på himlen, men der var ingen himmel; tågen var ligesom selvlysende, stien, de gik på, var ikke længere grå, men grøn; den blev usynlig, men kunde mærkes under træskoene, ved at græsset var kortere, slidt af andre menneskers trin. Men snart gav hverken lys eller vej besked mere, og der var heller ingen vejledning at hente i de lyde, de hørte, brøl af en ko eller 80hundebjæffen, tykt og halvkvalt som i snevejr. Men det gjorde ikke noget, de to havde hinanden, og det jo mere eftersom den øvrige verden blev borte om dem. Men de snakkede dæmpet om mærkelige hændelser som folk, der søger sammen under et uvejr.

Pludselig faldt Niels i et dybt hul. Hårdt og brutalt som en karl, der bliver kastet i slagsmål, styrtede han på ansigtet og fik jord i munden. Han kom op igen, spyttede og tørrede sig og sae så: Hvor æ vi?

Veddunt, hvor vi æ? spurte Maren.

Nej, a veddint.

Skrækken greb også Maren, fordi hun mærkede, den havde taget ham, og den hvide, blændende nat var ikke længere, hvad den havde været: en sød nat for karl og pige; den viste sig fuld af farer, som de måtte tale om, og det blev værre derved. Her var en å et sted, og der var kær med dybt vand mange steder, men hvor lå alt det og ventede på dem? Maren blev et øjeblik vred og sae noget til Niels, for det var jo hans skyld, de var gået vild, men han bad hende med rystende stemme ikke at snakke sådan til ham nu, de skulde bare gå langsomt og forsigtigt, mod sydøst, så måtte de komme til landevejen igen. Men hvor var sydøst. Alle verdenshjørner var udslettede i den tætte tåge. Maren vilde vente, til det blev daglyst, men Niels vilde gå, han turde ikke stå stille; han tog Maren i hånden og gik. En lyd tæt ved fik dem til at gribe i hinanden, et skrattende, hæst vræl, der hverken lød af menneske eller dyr. Niels og Maren så på hinanden med et blegt smil, det var ikke andet end et får, der brægede, måske nok mere end almindelig slimet i den klamme luft.

Vi skal si ham, sae Niels og gik efter lyden. Et skiddent 81får dukkede lidt efter frem i den hvide tåge; Niels tog i ulden; duggen stod i den som dybt vand. — Hådde endda won en hund, sae han. — Fåret bare stampede ad ham, trillede bønnen og rykkede tilbage.

De blev ved at gå; Niels fortalte Maren, at der ikke var noget at være bange for, men de holdt sig tæt sammen og slap ikke hinandens hænder. Så stod han stille igen. Hvad var det, Maren stirrede i retning af hans finger: Var der noget. En hvidhed i tågen, der ikke var som det andet hvide, ikke så luftigt, måske bare en fortætning, som tågen havde netop på det sted. Niels holdt på Maren, medens de stod og så på det; han havde mest lyst til at klare det, inden han gjorde det næste skridt, så bøjede han sig lidt frem: Det er jen, der løser hans avis, sae han.

Det gav et stød i Maren, så hun kom til at græde. Bagefter forklarede hun, at det var, fordi hun troede, Niels var gået fra forstanden, men i øjeblikket så hun virkelig et menneske sidde i græsset, med en avis over sine knæ. Men Niels kom til besindelse ved sine egne ord, han gjorde et skridt frem og rørte ved en hvilkalket vejvisersten, der hældede bagover.

De var kommet ud på en snip, hvor en bivej stødte til landevejen, og nu var der ikke mere at tage fejl af, men Maren græd, og Niels gik med armen om hendes liv og talte trøstende til hende.

Du var sjæl bang, sae Maren lidt efter, parat til at skælde ud, fordi hun havde vist sig svag.

Men Niels bøjede af for trætte, muntert og leende: Jo, han havde været bange, han skulde ikke gøre sig bedre, end han var.

Nu var det Maren, der uventet faldt i et hul; her var 82hun rykket frem, vred på Niels og på sig selv, færdig til at tage et kraftigt mundtag, og så veg modstanden for hende; hun tabte fodfæstet og faldt i armene på Niels. Hullet var dybt med sødme og munterhed, og Maren kunde ikke i en fart komme op igen og være vred. Niels holdt hende fast, hvor hun var. Det var ikke til at ændre; Maren var kommet ind i en tåge, og tingene så ikke mere ud, sådan som de plejede. Maren, der aldrig havde været bange for nogen ting, kunde ligesom ikke forvinde den angst, der et øjeblik havde taget hende, og hun kom til at ryste igen, da Niels kyssede hende. Hun gjorde ingen modstand, hun sae kun: Lad vos go, Niels; det er så kold.

Niels lo, han spøjte med hende og drillede, han var som altid, men hun følte sig som en helt anden. Sådan kom de hjem, det gik langsomt, for Niels sae, der var god tid, og han fik lov at råde.

— Suppe med to slags boller og peberrodskød ventede på komfuret; Øwwe Ka Mølles havde været oppe det meste af natten, hun var selv sulten, og nu måtte de gærne komme. Hendes begyndende bekymring forsvandt, da hun hørte trin i gården. Det var dog kun de fire af dem, de fortalte, at de havde tabt Niels og Maren undervejs. Det lod til at more dem, og deres glæde meddelte sig til Ka Mølles, der velvilligt foreslog, at de skulde vente et øjeblik. Men det blev et langt øjeblik; de satte sig til at spise. De blev færdige, og Niels og Maren kom stadig ikke, men Ka Mølles vilde ikke lægge sig. Hun blev siddende i køkkenet med sit strikketøj, mens hun tænkte. Niels kunde godt blive på gården, dersom han skikkede sig, og det blev han jo nødt til som gift mand; Maren kunde der jævnlig være brug for. Gården havde også et hus, som de 83to kunde flytte ind i til efteråret. Øwwe Ka Mølles ordnede alting for dem, og så kom de endelig. De lignede godt nok et par kærestefolk, men Øwwe Ka Mølles humør væltede pludselig om på siden, hun blev gal og skældte ud, hvad der ellers sjælden skete, men det var formodentlig den megen medgang, der havde bragt hende ud af ligevægt. De to sae ikke noget, de satte sig stille til at spise i en halvmørk krog af køkkenet, og deres madmoder lod dem være alene. De spiste godt og længe, og bag efter sov de ind, hvor de sad. Da Øwwe Ka Mølles en times tid senere kom ud i køkkenet, så hun Maren inderst i krogen og Niels liggende mod hendes skulder.

Så sku do wal ud og malk kjøren, sae hun.

De to vågnede med et sæt, fortumlede af søvnighed og temmelig forlegne. Da de gik ned over gården, sae Maren da også bebrejdende til Niels:

Hvodden ku det go te, te du sån lo dèr ve mæ?

Niels svarede polisk:

Ja, det kan a heller'nt forsto.

Niels bestemte, at de skulde giftes til efteråret, og Maren sae ja, men så skete der det, at Maren arvede to tusinde kroner. Da hun ikke hade slægtninge i nærheden, bad hun sin husbond om at hjælpe sig med at købe en lille ejendom. Niels fik lov til at overvære handlen, men det var Maren og Jens Møller, der sae, hvad der skulde siges. Da de gik hjem, viste Niels sig meget glad over den gode handel, og han snakkede med selvfølelse om at være sin egen mand i stedet for at tjene. Maren sae, at det var jo ikke hans ejendom, men Niels mente jo, når de blev gift. Det svarede hun ikke på, hun var i det hele blevet temmelig tavs i den sidste tid, men Niels tog sig ikke af det, for Maren var ellers så god 84en kæreste, som nogen karl kan forlange. Men Maren gik i al stilhed og tænkte. Hun var sød mod den karl, hun havde givet sit ja, men under det hade hun en stille tanke, som hun arbejdede med. Hun var delt i to: Pigen, der var gået vild i tågen med en karl og ikke kunde komme over det, og samtidig den Maren, der havde sagt med varme og grebthed om sin husbond: Do ka trow, te han tjener no peng. Sådan et lovord vilde aldrig komme til at lyde om Niels, hvor meget fordelagtigt der ellers kunde nævnes om ham af en piges mund. Han var tvertimod blevet en kende mere efterladende; han vidste det selv og indrømmede det overfor Maren, men med den tilføjelse, at når han fik sit eget, så skulde hun få noget andet at se. Maren tav til det, hun troede ham ikke. Hun var selv et arbejds menneske og hade et dybt kendskab til dem, der vil bestille noget, og dem, der ikke vil. En aften, da hun snakkede ene med sin husbond, sae hun, at hun havde ikke i sinde at gifte sig med Niels, for han vilde øde alting for hende. Jens Møller blev forbavset og spurte, om de så skulde lade handelen gå tilbage. Nej, det skulde de ikke; Maren vilde bare ikke gifte sig med Niels, så ejendommen blev hans. Jens Møller tav lidt til det, men han var jo hverken præst eller degn, og Maren var ikke af hans familie, så det kom ikke ham ved, hvordan hun indrettede sig, men han sae dog, at så skulde Maren da hellere lade det hele være.

Det kan a int, sae Maren — nej, det kan a int.

Så sae Jens Møller ikke mere. Men Maren fandt Niels og gentog det samme for ham. Han blev også forundret, men hans indvendinger endte i, at han gik med til det. Sådan var Niels. Maren havde ikke ventet sig andet af ham. Nej, han var ikke anderledes, end hun havde tænkt sig. Hvis han 85nu hade sagt: Ja, så skal du ha tak og farvel, hvad vilde Maren så ha gjort. Hun var vel kommet til at føje sig; men sådan var Niels altså ikke.

Hen i oktober flyttede de to unge uden forudgående vielse ind i Marens ejendom. Det fremkaldte en del snak og forargelse i egnen, folk hade især ondt af Maren, skønt det var hende selv, der vilde. Jens Møller var en af dem der talte højest om, hvor stor en skam det var for så gæv en pige som Maren. Han endte ganske vist altid med at sige, at det kom jo ikke ham ved, men ved næste lejlighed begyndte han forfra igen.

Den eneste, der var helt lykkelig over, at det gik netop sådan, som det gjorde, var Øwwe Ka Møllers. For dels hade hun den store glæde, at der ikke mere var fare for at få Maren til svigerdatter, men på den anden side var der heldigvis grund til bekymring for, hvordan det skulde gå med hende og Niels, hendes gamle hjerte befandt sig vel ved blandingen, det egnede sig jo ikke til lutter medgang.

II

Sognets præst var en tålsom gammel mand, ellers vilde han ikke have fundet sig i det forargelige, at Niels og Maren på syvende år levede sammen uden at være gift; men han kom jo jevnlig og snakkede med dem, uden at han endnu hade haft den glæde, at det førte til noget. Men når hans langsomme, gamle vej førte ham over Marens lod, drejede han gerne af hen til en af dem og fik en snak igang, der ikke altid indeholdt formaninger; dog vidste de jo nok, hvad præsten kom for. Han var ellers gammel nu, hans 86hår var hvidt som et fredsflag, og han havde en dårlig mave, der gjorde ham hul fortil og krum, så hans stok var en lille halv alen foran, når han gik. Han kunde alligevel rokke en halv mil af sig på en dag og efterhånden nå at komme om til sine sognebørn. Niels og Maren tog han hver på sin måde, han snakkede godt med Maren og fornuftigt med Niels, for Maren var klog nok og dygtig og trængte verdsligt set ikke til lære af ham, men hun var hård. Niels var uden holdning både på hovedet og på hånden, men der var ikke noget ondt i ham.

Du skulde gifte dig med Niels, sae han til Maren.

Og Maren kunde svare: Nær Niels ska ha brændvin no, så skal han sjel betal det, men hvis a bløw hans kuen, så skuld a betal Niels hans brændvin.

Til Niels kunde præsten sige: — Du skulde ta dig sammen og bestille noget, Niels, og så lade det brændevin være; så blev du snart mand på gården.

Det trowr a int, kunde Niels så svare, men a ka int gjør no, for a ved int, om a æ kål på goren, eller om a æ dreng, eller hvad a æ.

Så gik præsten sin vej, bøjet over sin hule mave, sin stok og sine tanker. En, der er hård og en, der er blød, de er lige svære at komme nogen vegne med. Den hårde kan ikke formes, og den bløde kan ikke holde formen. Menneskelig forstand kan ikke se, hvad her er at gøre. Maren var sådan en dygtig pige, og Niels havde engang været en glad, ung karl; hun var den samme som altid, men han var bleven ringere. Også i det ydre havde han tabt, han svandt ind i stedet for at udfolde sig som en mand. Præsten måtte ryste på hovedet, han havde ingen rigtig tro til mænd, der tidlig tørrer ind. Men Maren var bred og stærk; den gifte kones 87kraft lå over hendes skuldre og lænder; ja, hun bar den som en usynlig vielsesattest, med rejsning og selvsikkerhed. Men galt var det; hun havde tre børn og ventede det fjerde.

Præsten lod tiden gå. Han hørte, at Maren til sine tre sønner hade fået en lille pige; han lod endda et par uger gå, så kom han en dag, stokkende og rokkende, med sit fredsflag viftende over skuldrene.

Der kom høje lyde inde fra Marens hus, gråd af et barn velsagtens, og alt hvad dertil hører, istemmen af andre små, og moders stemme, der truer de store og kæler for den mindste.

Men det var ikke det. Det var Niels, præsten hørte, da han kom nærmere; det lød, som om han skældte ud; Niels, der ikke var mand, karl eller dreng, han skældte ud. Skulde man tro det? Præsten stod stille og lyttede. Det var om mad, han snakkede, ikke om for lidt mad, men om for meget. Naboerne hade sendt så rigeligt.

Og her kommer de me foerloer, lød Niels' stemme — og spiegpølse, og flesk, og meddister og bloppels. Hvem ska edd det? A kan int edd det; børnen kan int edd det. Hwæm skal edd det?

A ska nok edd det, sae Maren.

Præsten åbnede døren og gik ind.

Der var ingen i stuen, men idet Maren kom ind fra sovekammeret med den mindste på armen, så præsten, at Niels lå derinde på sengen, halv påklædt, måske endnu ikke færdig med middagssøvnen, men det var jo sent på eftermiddagen, og syg kunde han vel ikke være, det hade hans stemme ikke lydt af. Præsten vidste ikke, hvad han skulde sige, da Maren hade bedt ham sidde ned; her slog menneskelig forstand ikke til, i alt fald ikke en, der var så ringe som hans egen. Han 88spurte til den lille, hvad hun skulde hedde og hvornår i kirke.

Ja, hun skulde da hedde Maren.

Præsten bemærkede smilende, at det var en gammel skik på landet, at man gav et barn navn efter en af forældrene, når man ikke ønskede at få flere.

Nej, sae Maren — det så gik hun istå.

De talte om efterårsarbejderne, men der kom ikke noget ud af det heller, præsten rejste sig for at gå. Maren gik ind med den lille i sovekammeret og sae, hun vilde følge præsten udenfor. Hun skulde med det samme have hestene af stalden og for ploven.

Det måtte præsten da blive og se på: — Kan du nok spænde for, Maren?

Jo, det kunde Maren.

Du kan måske også pløje?

Maren sendte præsten et bestemt blik: jo, det kunde hun nok, hvis det blev nødvendigt.

Lad os se det, sae præsten, da hestene var spændt for.

Maren pløjede en fure, og præsten gik ved siden af: Jo, det er ikke så galt, Maren, men det er jo alligevel ikke en karls fure, det ser man nok.

Jow, sae Maren med et hvast blik, men det er heller'nt så læng, siden a hår begyndt at øw mæ.

Præsten forstod, og nu var der ikke mere for ham at sige. Han vilde byde farvel, men Maren bad ham vente; hun vilde gå et stykke med ham over marken. Hun kaldte den ældste dreng til sig og sae: Kan do blyw ved hestern, bitt Søren, til vor fåer han kommer. Så råbte hun i et andet tonefald mod sovekammervinduet: Kommer do no?

89

Der lød et ja inde fra. Maren og præsten gik. Ja, de var kommet bagud med deres efterårspløjning. Også indhøstningen hade fået lov til at vente alt for længe, for den gang lå Maren, tilmed en hel uge længere, end hun hade beregnet, og så kom kornet ikke ind. Der hade været regn og tørre mellem hinanden, men tiden var ikke blevet passet, og høsten var bleven ringere ved det.

Maren var nu kommet til sit skel, det var ingen lang vej, men hendes beretning hade også været kort. Nu stod hun og ventede på at sige farvel. Hun hade ikke klaget over nogen, hun overlod til præsten at tænke over, hvad hun hade fortalt, og få den rigtige slutning ud af det. Maren stod høj og rank og tavs som den, der har ret. Men vel også noget for knejsende.

Ja Maren, sae præsten, — jeg forstår jo nok, hvad du mener. Du er en dygtig kvinde, men du kan alligevel aldrig få retten på din side i den grad, som du i dette øjeblik tror. Hvis du er den klogeste og dygtigste af jer to, så har du også den største fejl. Hvorfor indlod du dig med den mand, som du ikke hade tillid til?

Ja, sae Maren og blev mindre rank — det ved a int, nej, det ved a int. Hvon gur det te, te jen kan blyw så tåvlig etter et mandfolk?

Ja, det er jo kærligheden, Maren.

Kærligheden, gentog hun og fik for første gang i sit liv dette vanskelige ord i sin mund — den skun't ha lov og vær te.

Præsten tænkte lidt over det: — Den skal jo altid reguleres ved, at man anvender sin fornuft.

Ja, men det blywver jo det samme, hr. pastor, som at den ska int vær te.

Præsten rakte hånden til farvel: — Ja, ja, Maren, bær dig nu i alt fald fornuftigt ad.

Jow, det vil a og.

Nå, ja, jeg mener dermed, at du skal handle kærligt snarere end fornuftigt.

A trowwer, svarede Maren — a det sidst æ det bæjst.

— Der var stille, firdobbelt fryd i Marens køkken. Den eneste, der af og til viste sig misfornøjet, var bette Maren, for hun blev gal og skreg, når den næste mundfuld ikke kom i samme øjeblik, som hun hade fået den foregående ned. Det var Søren, der passede hende, han hade øvelsen. Børnene sad på det bare gulv, og midt imellem dem stod en høj krukke med honning. Det var Søren, som den ældste, der var kommen i tanke om den; det var ham, der kunde huske, at moderen hade givet dem lov til at dyppe det af, der var igen. Han var også manden for at skaffe fire stykker rugbrød til at dyppe med. De tog en lille bid af brødet, hver gang de hade dypet, men det gjaldt om at holde hus med det, for der var ikke mere end det samme. Kun bette Maren nøjedes med at slikke honningen af, og så gav hun som sagt et vræl efter mere, hver gang det var gjort. Søren hade nok at gøre og var den, der fik mindst, men han vidste, at det er nu engang ingen fordel at være den ældste, og han bar det som en lille mand, og var lige så glad som de andre.

Der er for en øbo ikke så morsomme børn at se og høre på som små jyder. De kan i seks års alderen have et bredt smil, som på øerne hører de fyrretyveårige til; de kan have et fiffigt blik opefter som hos en hestehandler, der gotter sig over en god forretning. Der er noget komisk ved dette garnmelmandsbarnlige, 91der giver jydsk små børn en særegen fortryllelse. Dertil kommer deres dialekt, der jo for os andre ikke synes beregnet på at tales af børn. Man kan ikke komme forbi en gruppe små jyder mellem to og syv år, uden at man må smile og blive stående og se på dem.

Men ind i køkkenet kom der en, der ikke smilede, det var faderen til de fire. Han skældte ud, og da Maren kom lige bagefter ham, fik hun en omgang med. Niels brugte mund over al den gode honning, der var spildt på krukken og på gulvet, på børnenes tøj og ansigter. Han drev det til at slå i køkkenbordet og sige, at han vilde ikke se sådan noget i sit hus.

Men Maren lod sig ikke forskrække; hun svarede spottende, da Niels var færdig: Hov endda; a bløw så ræd. A fløw lånt hen.

Niels så lidt på hende; så gik han uden et ord.

Maren viste på brødstumperne, som børnene endnu hade i hænderne, eller som lå på gulvet, og sae venligt: Kan I sammel det sammen, bette bøen, og bære det ud til kyllern?

Så fejede hun selv efter og satte krukken væk, efter at hun hade set i den. De to mellemste kom for at se med, men den var tom.

Det blev ringere med præstens ben i løbet af vinteren, og det hjalp ikke på dem, at han fik sig en tykkere stok; det var vel den daarlige mave, der gjorde det, og så måtte han da bestemme sig til at tage sin afsked. En dag i foråret kom han for at sige farvel til Niels og Maren. Han havde tænkt sig for sidste gang at tale indtrængende med dem, men den, der skulde have været mand i huset, var ingen steder at se, skønt han burde være midt i forårsarbejdet. Hvor er han henne? — Ja, hvor er han henne? gentog 92Maren. — Om det kunde nytte at vente på ham? — Nej, det kunde det nok ikke.

Det var slemt, sae præsten — for det bliver sidste gang, jeg kommer. Jeg vilde gerne have talt med Jer begge to. Dig alene kan jeg jo ingen vegne komme med. En anden vilde måske kalde dig forhærdet, det er ikke det, du er, men du er inde på en gal vej, og du véd det selv. Men nu synes jeg, det er på tide, du kommer bort fra den igen.

Maren svarede alvorlig: Det tøks a og.

Du er jo i grunden et lykkeligt menneske, du har flinke og sunde børn, og du er selv glad ved at arbejde. Og det går jo godt med din ejendom, det siger i alt fald dine naboer. Mener du ikke, de har ret?

Jow, sae Maren, der følte, hvor præsten nu vilde hen; — men vi er jen mand for møj.

Sådan må du ikke tale, Maren. Synes du ikke selv, det må være nedværdigende for Niels at gå uden at vide, om han er mand eller dreng på den gård, der burde være hans?

A tøks, te det er nedværdigende, at han lærer hans bøen int at bestille no.

Præsten rystede på hovedet: Når man ser dig mellem dine børn eller ved dit arbejde, så tænker man

uvilkårligt: se dèr er alting, som det skal være; men når man så véd det med Niels, så siger man til sig selv: her er alting, som det ikke skal være.

A sejer præsten så manne tak, sae Maren — det er omtrent, hvad a sjel hår tint.

Nu véd jeg igen ikke rigtig, hvad du mener. Men hvem skulde ha troet, det vilde gå dig sådan, da du i sin tid gik til præsten hos mig? Du var en af mine kæreste konfirmander, og nu kan jeg ikke bøje eller rokke dig en tomme. 93Ja se, overfor mig kan du få tårer i øjnene, men det er vist ikke netop så blødt et sind, du viser mod — bare jeg kunde ha sagt: din mand.

Nej, sae Maren — han ka'nt engang hent mæ no øwttøw og katøfler i kulen, men suppen den kan han nok edd.

Jeg troede ikke, svarede præsten afværgende — at Niels just var så meget for god mad. Han ser da ikke ud til det.

Maren svarede: Han ka'nt edd no, men allywl vil han nok ha no godt mad.

Hm, sae præsten rådvild og gav sig ganske mekanisk til at tale om mad. Han vidste, at Maren var en søgt kogekone omkring på gårdene. Men han vilde gerne have en køn slutning på deres samtale; hvor skulde han få den fra?

Maren gik ikke videre ind på det med madlavning, men pludselig kom der et glimt i hendes øjne; hun sae: Præsten hår åller sit måg te kanel, te Niels han kommer på hans grød.

Præsten rejste sig smilende, men han var skuffet: Ja ja, Maren, det med kanelet, det er da kun en ringe ting.

Men jen ska'nt ød det, og jen sk'ant lær jens bøen at ød det, svarede Maren.

Hun fulgte præsten til vejskellet. De havde ikke mere at tale om, men de var begge bevægede, da de sae farvel. Maren stod og så efter ham, han kom grumme langsomt afsted. Han var en god mand, men hun havde alligevel ondt af ham; det var strengt at blive gammel.

Sognet havde skiftet præst. I stedet for en gammel, venlig støvekost kom der en ny og hård skurebørste; han begyndte straks at gå sin menighed efter med groft sand og 94stærkt sæbevand; en dag kom der også lud til Marens skurvede hoved.

Den unge præst kom ind med et rask goddag og tilsyneladende hjerteligt håndtryk. Maren blev forbavset over en hånd, der tog på hendes som på et spadeskæft; sådan tager bønder på deres ting, men ikke på hinanden, medmindre det er slagsmål. Men hun bad præsten sidde ned og tog øjemål af ham, han var på alder med hende selv. Maren blev stående ved bordenden og ventede, hun vidste nok, hvad præsten kom for, og hun var parat til at tage imod ham.

Træffer jeg ikke Deres mand? spurte præsten. Hans stemme var hård, men lidt tynd, han var sjællænder.

Nej. Han er int hjemm.

Jeg siger Deres mand, skønt jeg ikke véd, om De just har nogen.

Maren mødte hans blik med et par kolde, havblå øjne: Det ka præsten hejsen nok ha hørt om, for ål mennesker ved'et.

Præsten fandt Marens tone hånlig, og blodet steg op i hans ansigt. Han tog fat på en streng formaningstale. Han vidste godt, det var hende, der ikke vilde gifte sig med den mand, hun levede sammen med til forargelse for hele egnen; hans forgænger havde fortalt ham om det og pålagt ham at bringe hendes stridige sind til eftergivenhed.

Nej, svarede Maren bestemt — det hår vor gammel præst åller gjort.

Hvad siger De? udbrød præsten irriteret. — Vil De drage mine ord i tvivl? Deres forrige præst var gammel og skrøbelig, men mig skal De ikke komme udenom; jeg vil se Dem gift med Deres børns fader.

95

Det kan a int vid, sae Maren.

Præsten spurte barsk: Hvorfor indlod De Dem med ham?

For det a had no peng, og hvad sku a med peng, nær a int håd no bøen.

Så kunde De ha giftet Dem.

Nej, for så var der'nt bløwwet no til mi bøen.

Så kunde De jo ha valgt en anden mand.

Maren følte sig drevet ind i en krog, hun ikke kunde klare sig ud af, men hun blev kun mere trodsig af det og sae rent ud: A vild ingen anden mand ha.

Hun fortrød i grunden med det samme, hvad hun havde sagt, denne gang havde hun jo virkelig givet præsten noget, han kunde benytte imod hende, men hun regnede ham så lidt, at hun i grunden ikke syntes, at det gjorde noget. Hun stod tavs og lod præsten tale. Han endte med at sige: Men jeg har midler til at tvinge Dem, véd De vel. Jeg behøver ikke at finde mig i dette her.

Da sae Maren: Præsten behøver slet int at gjør sig så møj ulejlighed.

Det varede endnu noget, inden præsten gik; hans sidste ord var en trusel.

Næste formiddag ved titiden, da Niels netop var ved at stå op, kom Maren ind til ham.

Nu vil a int fød dig længer, sae hun.

Hvad, sae Niels. Han sad og krummede tæerne over åbningen til strømpeskafte, men han rettede dem ud igen og lod strømpen synke. — Hvad æ'ed do sejer?

A sejer, te a vil int fød dig længer, gentog Maren.

Niels forsøgte at ta det humoristisk: Så er a kaski sawt op og skal go ud og søg plads et ånnet sted.

Ja, det ka jo'nt blyww te ånnet meddæ, sae Maren.

96

— Pastor Petersen følte sig stærk som den, der skal rydde op i gammelt dødvande; han var en hård mand ud af sin store ungdom og umodenhed, og hans klare hoved, som han stolede så sikkert på gjorde ham streng. Men han var sjællænder og havde ikke jydernes dybe hjertelighed, og allerede da der var gået tre måneder, følte han som en stor skuffelse, at afstanden mellem ham og befolkningen stadig blev større. Først og fremmest var han skuffet over Maren, der havde vist sig langt mere forhærdet, end han efter sin forgængers fremstilling havde haft grund til at tro. Han måtte erkende, at hans formaning vist ikke havde gjort det mindste indtryk på hende. Ingen erkendelse af synd, ikke en tåre, knap nok et nedslået blik. Når han talte om hende med andre af egnens folk, kunde de valent indrømme, at det var galt, som Maren havde båret sig ad, og det burde ikke være, og så kunde en og anden føje til: Men det er jo sådan, når man er ung, eller: det er jo ikke sådan, når man er ung. Hvordan er det? spurte præsten så — når man er ung — hvordan er det ikke? — Ja, det vilde ingen forklare ham nærmere. De så op på ham med et blik, der fortalte ham, at han var en fremmed, og så kom han ikke længere med dem. Deres forargelse over Maren kunde de forbeholdent vise ham; deres varme for hende holdt de ved sig selv, men ingen lod sig drive til at sige noget virkeligt nedsættende om hende.

Hvad skulde så pastor Petersen tro, den dag han fik at vide, at Maren havde sat Niels ud af sit hus, så han måtte gå på arbejde, efter hvad der blev sagt, i et andet sogn. Pastor Petersen kunde selv tage hårdt på et genstridigt sind, men her stod han overfor en hårdhed, der var ham fremmed. Men han fandt ingen medhold blandt sognets folk; de 97gav Maren ret; de indrømmede, at det var jo nok strengt for Niels, men hvad skulde Maren gøre? Der var også dem, der indrømmede, at de vel ikke kunde have gjort det selv, men derfor var det rigtigt alligevel.

Så gik præsten for anden gang til Maren. Han vidste nok, hvad han vilde sige; om det kunde hjælpe, havde han ingen rigtig tro til; dog, det var jo hans pligt at gøre et forsøg.

Maren tog mod præsten i hele sin rustning af forbeholdenhed, og han fik hende ikke ud af den. Han begyndte med at tale hende til hjertet; hvordan skulde det gå Niels, sådan som han nu engang var, når han pludselig blev sat ud af sit hjem.

Maren svarede: Det hår a givet ham ott år til at tænke øwwer, og han er endda int bløwen klowwer.

Præsten nævnte børnene; han talte rørende om kærlighed mellem forældre og børn, og Maren svarede koldt:

Det er for mi bøens skyld, te a hår sat ham ud.

Præsten blev vred og slog en anden tone an. Han var så ung, han talte, og han gjorde det dygtigt, han havde ikke erfaring nok til, at han kunde bøje sit hoved i overvejelse og tie; han talte og udrettede ingenting. Han var som en mand, der i mørke ser et lys at styre efter, og som stirrer sig blind på det ene lys. Han improviserede en prædiken og talte sig træt. Maren påhørte den stående.

Har de virkelig ikke noget at svare mig på alt det, jeg har sagt Dem? spurte præsten endelig.

Jow, svarede Maren bogstavret ud af sin katekismus — hvo, som ikke vil arbejde, han bør ej heller have føden.

Præsten så på sit uhr; det havde varet omtrent en time. Han rejste sig, sae farvel og gik.

98

Det voksede langsomt op omkring Marens hus; hun fik dog af og til midt i sin travlhed tid til at plante et træ dog af og til midt i sin travlhed, tid til at plante et træ eller sætte en eller anden lille busk, resten måtte de så selv om, for der var steder nok, hvor Marens hænder havde ærende. Der voksede efterhånden fire børn op omkring Marens hus. Søren var allerede rendt op til et lille langt og tyndt træ. Jens var mindre, men lignede ham. Rasmus var et lille bredt mandfolk, der stod stille og samlede sværelse, men ikke kom længere op efter. Bette Maren var ganske lille endnu, hun sad på jorden med ubehjælpssomme ben og fægtende arme, hun var ikke mer end en tue i sin moders have; gult hår og lyseblå øjne, en lille blomsterbusk, der løfter sine spæde lemmer op i solen.

Men årene gik deres usynlige vej; de lod sig mærke ved alt det, de fik til at gro iværet, Marens træer og buske så vel som hendes børn groede under de svindende år. Søren blev konfirmeret, han gik som voksen, tavs karl efter he stene i plovfuren, med tømme og pisk, med lukket mund; Jens kom lige bag efter og tegnede til at blive ligesådan. Rasmus og Bette Maren holdt engang op med at stå stille og være bred mand og kone. De lae sig højde til, og det så ud, som om de bare skulde blive til to pinde, hvorvel det jo kun var et øjensbedrag. De forandrede sig fra dag til dag, og da der var gået en sommer på den måde, kunde gamle folk, der jo har tid til at finde noget at undre sig over, snakke højt om, at Rasmus og Bette Maren ikke var til at kende igen.

Fire ulige lange børn gik ud af Marens dør for at arbejde og ind for at sove eller få mad, men tiden rettede sig af efter hverandre, fire lige lange unge mennesker gik ved deres moders hus som fire stolper, der er bestemt til at bære i fællesskab.

Maren havde arbejdskraft, hun fik penge ind og kunde købe mere jord. Hun købte jorderne østerpå med Rokballe- kærret, der blev grøftet og lavet til eng; hendes gård fik navn efter kærret, og selv fik hun efter gården navnet Rokballe Maren. Der gik tre karlesønner og pløjede Marens jord, grøftede kærret ud og kørte fra gårde med det, der skulde sælges. Der sad en hjemmefødt pige ved yveret af Marens køer og strålede spanden fuld af skummende mælk; hun snakkede venligt til koen eller satte den strængt i rette, alt eftersom forskellige køer skal behandles; hun sad på sin lave skammel, en rigtig lille Maren med havblå øjne og sandgråt hår, hun så på koens brogede yver eller på horisonten, der sad lavt som hun selv, med den vide udsigt sønderpå og de høje bakker mod nord. Bette Maren så med jævnt sind det nære og det fjærne, hun drev de sidste slatter af yveret og gik til den næste ko.

Fire børn styrede hjem ad ved middagstid, med mælkespand, med pisk og spade, med penge; de snakkede mumlende om, hvad de havde oplevet, men havde en noget morsomt at berette, blev der leet. Moderen kom ind med maden, hjulpet af Bette Maren og fik del i, hvad sket var. Hun lo ad det, der var morsomt, ikke for meget, men med al husmoderlig værdighed, og så blev der nogen tid ikke snakket mer, de spiste alle længe og ihærdigt.

Sådan gik livet på Rokballe-gården, jævnt og ens. En dag skete der det, at Søren udtalte lyst til at komme ud. Moderen gjorde ingen indvendinger, og om efteråret tog Søren plads på en stor gård på Randers-egnen. Der kom 100gode breve fra ham, han lærte meget nyt og fik en god løn, men han så jo også en del, han ikke syntes om. Brevene blev ivrigt drøftede af de to andre brødre; det vilde jo snart blive deres tur til at komme hjemme fra. Moderen sae ikke noget det, men hun tænkte ved sig selv, at det skulde dog vare noget, inden Rasmus kom ud, han var ikke så fornuftig og stadig, som hun ønskede. Det kunde godt se ud til, at han lignede sin fader mere end heldigt var. Men moderen holdt ham strængt og kom efter ham, når der

var noget; han var det eneste træ i hendes have, der ikke fik lov til at gro efter sin natur.

Marens bedrift var noget af et mønster i den egn, og gamle koner, der havde tid tilovers til at holde gamle hændelser friske, de måtte undre sig over, som det var gået hende, og navnlig måtte de sørge for, at Niels ikke blev glemt, som nu kunde ha heddet Rokballe-Niels og været herre over hele ejendommen med samt Maren og de fire gæve børn. Niels var smidt ud, det skulde ikke glemmes; han havde det ikke for godt, det skulde huskes, og hvor var Niels? Det var et spørgsmål, som der til enhver tid måtte kunne gives svar på, og det kunde de gamle koner, de havde god hjælp i vaskekoner og kogekoner og andre, der gik på omgangsarbejde; ud af nogle få sikre efterretninger og mange formodninger lavede de et pålideligt billede af Niels' skæbne, den kunde for et par års vedkommende se sådan ud: grøftegraver ved Kolind, grøntvogn i Randers, gårdskar i Æbeltoft, havnearbejder i Århus, klude og ben i Grenå. Det gik op og ned med Niels, mest ned. Han kom aldrig hjem til egnen og gjorde rede for sig selv. På Rokballe-gården, hvor der blev spist så megen god mad, kom han ikke og fik noget med; sine børn havde han vist ikke set i mange år; der var grund til at nævne det og gentage det, når de nu gik derhjemme så velholdte og aldrig havde en tanke til overs for deres fader.

Sådan talte konerne; de var enten gamle, eller det var ikke gået dem for godt; de havde fået en dårlig mand at trækkes med, eller fattigdom og smal kost; det måtte vel vække dem til eftertanke som det var gået Maren, det gav noget at tænke over: en pige, der som så mange andre, kommer galt af sted og nu sidder som kone på sin gård, skønt hun ikke er det, bare en pige, der i sin ustyrlige ungdom har båret sig meget galt ad og nu er kommet så godt fra det. Men mændene brød sig ikke om konernes snak; de så, hvordan det gik nu, og hvad der engang var sket, kunde jo så være ligegyldigt. Når de snakkede om Rokballe-Maren, sae den ene til den anden: Do ka trow, te hun tjener no peng, — og hvad betød en sølle Niels, der var langt væk og langt nede i sammenligning med det?

Der var i sognet een mand, hvis tanker stadigt og alvorligt var optaget af Niels, og det var præsten. På spørgsmålet om Niels havde han lidt sit første nederlag der i sognet, da det ikke var lykkedes ham at bevæge Maren til at ta Niels til mand. Nu var han ikke længere en ung begynder af en præst, men en snart ældre og, som han selv syntes, erfaren mand, der havde kone og børn. Han havde sine vanskeligheder med sine opvoksede børn, men det gjorde ham ikke mere tålsom over for Maren; hendes børn skulde ha deres fader igen, hendes samvittighed skulde vækkes; det sår, der måtte være i hendes sjæl, skulde helbredes. Han sae for eksempel: Nu kan Niels jo dog ikke gøre nogen fortræd; han kan ikke skade sine børn ved et slet eksempel, som De i sin tid var bange for; Deres børn er jo støtte og solide. — Maren svarede dertil, at ingen kunde vide, hvordan Niels' eksempel vilde virke; den ene af sønnerne, Rasmus, var ikke helt pålidelig, og hun vilde ikke ha fordærvet bare en for at hjælpe Niels til gode dage og driverliv. — Men hvad tænker Deres børn? spurte så præsten, — de ved, han driver om som et vrag og som en, der er forskudt. — Maren sae, hun havde fortalt sine børn alt, hvad de behøvede at vide om det. — Men hvad tænker Deres børn om det? — Det vidste Maren ikke; hun havde sagt, hvad der var at sige, men hun havde ikke spurt, hvad de tænkte. — Præsten gik videre, han vendte sig til Marens samvittighed. Hvordan gik det med den? — Det vilde Maren ikke svare på, andet end at hun sae, hun gjorde sin pligt og lærte sine børn det samme. — Men præsten lod hende ikke slippe med det. Var hendes samvittighed ikke syg, først efter en gammel brøde, og så af en senere tilføjlet uret? — Maren undveg spørgsmålet: hendes børn holdt af hende, og hun var respekteret af folk, i alt fald af dem, hun brød sig om at være respekteret af. Hvordan vilde det gå med begge dele, dersom hun skulde ha Niels gående på gården? — — Ja, Gud har lagt sin velsignelse i selve Deres fejltrin. Burde det ikke vække Deres eftertanke?

Jo, Maren havde netop tænkt over det. Hvad kunde et menneske gøre andet end holde sig til det, der var det mest fornuftige?

Synes De, at De har altid gjort det?

Maren svarede, at præsten jo vidste, alt hvad hun havde gjort og lige så godt kunde dømmes om det som hun selv.

Sådan kunde ordene falde mellem pastor Petersen og Rokballe-Maren, og den ene af deres samtaler var ikke meget forskellig fra den anden. Han følte med sig selv, at han havde en kamp at bestå med denne kvinde, og han kunde ikke andet end tro, at han til sidst vilde sejre. Men Maren var hård og det i en grad, han ikke kunde forstå. Han var som sjællandsk bondesøn en velvillig natur uden egenlig hjærlighed, men hans stilling havde gjort ham til en stræng mand, og han vidste det selv, det var ligesom en side af hans gærnings alvor. Men folk blev kolde ved ham, deres sinds varme så han kun på afstand, den slog ikke ud imod ham; des mere mærkede han hårdheden hos disse jyder, som han aldrig rigtig lærte at forstå. Rokballe-Maren var den hårdeste af dem, men også en af de få, der viste ham en vis hjærlighed. Der udvikledes mellem disse to mennesker et slags venskab, der gjorde, at de gærne så hinanden, uden at det fra Marens side førte til nogen virkelig fortrolighed. Præsten syntes undertiden, han kunde forstå, at forholdet til Niels nagede hende, både af hensyn til børnene og i hendes egen samvittighed, men hun havde aldrig indrømmet det, skønt hun gjorde sig sikkert tanker derom, som hun ikke vilde betro selv sin præst. Dette sae han rent ud til hende: Jeg ved, De går og tænker en del, som De ikke vil være ved, og jeg er

overbevist om, at De ikke har fred i Deres samvittighed. Hvorfor vil De ikke tale til mig om det?

Så kunde der et øjeblik komme en vaklen i Marens holdning, men hun rettede sig straks igen og erklærede, at hun tænkte ikke noget, som Præsten behøvede at vide.

Præsten og Maren nærmede sig begge de halvthundrede, han blev grå og nærvøs, og der kom en dag, da han fortalte hende, at han måske led mere under hendes brøde, end hun gjorde selv.

104

Da måtte Maren se nærmere på præsten, på hans urolige hænder, hans grå hår og trækningerne om hans øjne. Hun sae med større varme, end hun plejede at vise, at han gjorde synd imod sig selv ved at plage sig på den måde.

To af mine børn skejer ud, sae præsten; — hvorfor straffer Gud mig med vanartede børn? Er det fordi jeg er en dårlig præst?

Maren indvendte, at derefter skulde hun være et af de bedste mennesker i sognet, og det mente præsten jo da ikke.

Nu har jeg kæmpet med Dem i tyve år, og jeg har ingenting udrettet. Tror De, Gud så kan være tilfreds med mig?

Maren tav lidt, så spurte hun, om præsten troede, det vilde blive bedre med ham, om hun nu tog Niels til sig som sin mand.

Præsten svarede: Hvis De er selvretfærdig nu, og De blir det endnu mere, efter at De er blevet gift, hvad har jeg da opnået?

Maren sae næsten medlidende: Ja men kjær pastor Petersen, så er der jo int no for no minnesk at gjør.

Der blev en pause. Præsten rejste sig og så ud af vinduet, han havde vel i sinde at gå. Maren spurte, om han ikke med det samme havde lyst til at se Sørenns nye have. Nu var den hel færdig, og alle de ny ting stod så kønt i den.

Præsten gik med, og spurte til Søren, der nu var gift og havde gård ved siden af Rokballe-gården. Det gik ham jo godt, efter hvad præsten hørte, og hvordan var den kone, han havde fået? Hun var vel flink.

Jow, sae Maren, og sendte præsten et blik, — jo—ow, hun kan jo'nt gjør for, at hun ka'nt komm øwwer så møj som vi ånner.

105

En dag kom præsten til Maren og sae: Ved De, at Niels er kommet på fattighuset i Grenå?

Maren havde nylig fået det at vide; hendes holdning var som sædvanlig; kun undgik hun at se på præsten.

Hvad vil De nu gøre? spurte han, og da han ikke lige straks fik svar, blev han ved: De må ta ham her hjem; det er Deres simple pligt. Deres samvittighed kan jeg tilsyneladende ikke komme til at røre ved; vejen til Deres syndserkendelse er lukket for mig, måske overhodet lukket. Det er altså ikke som præst jeg i dette øjeblik taler til Dem, kun som almindeligt menneske. De er af rent menneskelige grunde nødt til at ta ham hjem til Dem, og De bliver af rent ydre grunde nødt til at la Dem vie til ham. Maren svarede stille, at hun havde tænkt på det altsammen; nu havde hun jo heller ikke andre hjemme af børnene end Jens, han var god nok; der kunde ikke ske noget galt med ham.

Præsten lo lavt og bittert: Nu skal ingen komme og sige, at jeg har sejret over Dem. Nej, jeg har tabt. — Jeg har tilsyneladende fået dem til at gi efter; i virkeligheden har jeg ingenting opnået. På det kristelige område, hvor det gjaldt om at vinde, har jeg tabt.

Det kan a int vid, sae Maren.

Hør, Maren, jeg ønsker ikke, De skal sige mig imod for høfligheds skyld. En sådan spot skal De ikke føje til den skade, jeg har lidt.

Maren rystede på hodet: Det er ålfor møj å sej.

Ja, jeg taler vist for meget og udretter utvilvsomt for lidt. — Præsten sænkede hodet og tav; han havde omsider lært een ting: eftertanke, men var der nogen glæde ved den?

— — Et par dage efter tog Maren til Grenå. Der fik hun at vide at Niels var syg og lå i sengen. Han så

også 106temmelig ringe ud, men lod næsten glad over hendes besøg. Han sae ikke meget, men Maren begyndte at fortælle om børnene. Det sidste var, at bette Maren nu havde fået en kæreste og gode udsigter til bryllup.

Niels sae ja og hm, og samtalen gik i stå.

Hår do no skro? spurte Maren efter en pause.

Jow, sae Niels og blev pludselig mere meddelsom, — a hår skro, men a ka'nt wal tol den. A får kvalm, men så ligger a den dær på sengekanten, og så ligger a og sir po den, og når a så hår lo og sit po den et stykk tid, så kan a ta den igen og hold den i munden et stykk tid, til a mo ligg den igen.

Hm, sae Maren. De talte lidt om skråtobak; så spurte hun ligefrem, om han ikke kunde ha lyst til at komme hjem og se gården. Han kunde jo blive der nogen tid eller altid, hvis han syntes.

Jow, sae Niels. Han faldt ligesom i tanker over det. Så sae han: Der vå tow brødder i Fjellerup; kaddunt how dem? Den jen han død, og så gywted enken sig med den ånen. Hvad hed de? spurte Maren.

Ja, det kan a int how, men de vå tow, og den jen han død, og så gywted enken sig med den ånen.

Hvad vaa de tow brødder? spurte Maren

Ja, det kan a heller int how, men den jen han død, og så gywted enken sig med den ånen.

Nej, sae Maren, — a kan int how dem.

De talte sammen endnu en stund; så gik Maren. Hun sae, hun vilde komme igen og ta Niels med hjem, når han blev bedre.

Men Niels blev ikke bedre, og da Maren kom til at kjøre hjem med ham, var det for at få ham begravet.

107

På Rokballegården gik årene ligesom uænsede og uden at efterlade sig noget spor. De fløj hurtigt som en fugl på vandring; folk ser op et øjeblik og tænker: Hvor mon den kommer fra, og hvor skal den hen? og så bøjer de sig igen over deres arbejde og glemmer den luftige vandrer. På Rokballegårdens marker vekslede det som på himlen oven over; de stod med højt korn i solen; de lå lavt i sne-slud under tunge grå skyer; de gulnedes i lang tørre og blæst, de blev grønne under regn. Livet gik sin sunde gang under den ringest mulige vekslen. Det føltes næppe som en forandring, at gården skiftede ejer; det gled ind som en del af årets små hændelser. Som rugen blev kørt ind, tærsket og afhændet, og ny furer blev åbne for den næste rughøst, sådan skete det, at Jens overtog gården og giftede sig. I haven blev stundom et træ fældet og et nyt plantet; efter et par års forløb var den lille forandring udvisket igen.

Rokballe-Maren begyndte at blive gammel; det var ikke andet, end at hun gled ind i årets forudsete gang; vinteren nærmede sig. Og som vinteren undertiden efter lang tids mildt vejr pludselig kan komme med et ryk: vinter i dag, efterår i går, sådan var der lige med et noget, der tog et hårdt tag i Marens hjærte; det var ligesom en overraskelse, men kun et øjeblik; hun satte sig tålmodigt i lænestolen nær ved kakkellovnen og stoppede strømper til børnebørnene. Mens nålen gik, sysselsatte hendes tanker sig med rentepengene, hvormeget der blev til hver, hvis hun døde nu, og hvor meget, dersom hun levede en tre fire år, hvilket dog var det mest sandsynlige. Og hvad Rasmus vilde gøre, når han fik så mange penge på en gang, han havde aldrig haft mange af dem. Rasmus nej, han var ikke af hendes slags, 108han var faldet forkert ud; hun havde stadig en vis mistro til ham som til den mand, hun havde haft sine fire børn med, og som aldrig havde kunnet blive andet for hende end en fremmed, fordi han ikke var som hun selv. De andre børn behøvede Maren ikke at tænke over; de var af hendes folk.

Sommeren kom; Maren sad mere end hun gik. Næste vinter måtte hun lægge sig og en dag kom præsten. Maren syntes, han så mere alvorlig ud, end han plejede, og hun tænkte straks på præsten mere end på sig selv. Han var meget gammel at se til, det var nok mindst lige så strængt for ham som for hende.

Maren bød præsten sidde og svarede rask på hans forespørsel: Hun fejlede såmænd ikke noget, men hun lå godt i sin seng og havde ikke lyst til at stå op. Hun var ellers godt tilfreds, hun havde ikke grund til andet. Hvordan havde præsten det? Mon han ikke vilde ha godt af at ligge nogen dage?

Å, sae præsten, — jeg fejler ikke noget, hvis man kan sige det, når man aldrig er rask, men jeg er heller aldrig syg; nej, det er ikke det. Men har De tænkt over, hvordan det er gået os to? De har egenlig altid haft medgang, og da De for nogle år siden skulde til at udføre en kærlighedsgærning, der for Dem var en ubehagelig pligt, da var Gud så venlig at fritage Dem. Lykken har fulgt Dem i det materielle, det har den også i det mindre materielle: børnene. Også Deres børnebørn lover godt. Og så kommer vi til det sidste, Maren; De har en god samvittighed, har De ikke?

Jow, sae Maren.

Ikke sandt? Der er fred i Deres sind, og De dør ligesom 109gudfrygtige folk gjorde i gamle fortællinger: mæt af dage. Ja mæt, livet har givet Dem alting; De ønsker ikke mere, men kan rejse Dem og gå. Men har De fortjent al den lykke? Jeg vil ikke dømme Dem, men jeg kan ikke forstå det. Har De fortjent den fred i sindet, som De nu dør med? At De har gode børn, kan være et heldigt tilfælde, men Gud lar Dem virkelig dø med en god samvittighed; han sender Dem ikke en angst og en tvivl nu til allersidst. Og nu jeg: Jeg vil ikke tale om mine børn; de er mislykkede, men min samvittighed er syg, jeg har ikke fred i mit sind, og jeg dør ikke mæt af dage, jeg er hungrig, ikke efter mer lykke, sådan som De har fået den, skønt der var en gang, da jeg mente, at en passende del deraf også måtte tilkomme mig; men jeg hungrer efter tilfredshed på mine børns vegne og for mig selv. Hvorfor er mine børn mislykkede, Maren? Har De ikke fået bedre oplæring end Deres både kristelig og verdslig? Har de ikke i mig kunnet se et eksempel på tro, som Deres børn ikke har haft? Jeg siger det ikke for at gøre mig til af noget. Og jeg er hungrig efter fred i min sjæl. Jeg har dog den faste tillid til Gud, at han har sin mening med mig, skønt jeg ikke kan se den, og skønt jeg vilde sige, mit liv var mislykket, hvis jeg ikke havde den tillid. Jeg syntes en gang, De var forhærdet; det tør jeg ikke sige mere, jeg er kommet i tvivl om det, som om så meget andet. Nu er jeg gammel, og jeg kommer til Dem for at høre, om De har noget at sige mig, hvoraf jeg kunde blive klogere.

Da præsten holdt op at tale, tog Maren sine øjne fra det spørgende blik, han rettede på hende. Hun så hen på sine store gamle hænder, mens hun tænkte over, hvad han havde sagt. Det var jo rent galt med præsten, slemt med 110hans børn og værre med ham selv, og han havde dog mere tro end hun; han havde aldrig gjort noget galt; hvorfor plagede hans samvittighed ham da så meget? Sæt det var ham der engang havde begået en stor synd, i stedet for måske mange små ting, der ikke kunde gøres op! Han var en stræng mand, han var også en god mand, blevet med alderen, og når Maren sådan tænkte over hans gode sider, måtte hun sige: ja, men der er noget, som ikke skulde være der. Og hvordan havde han båret sig ad med sine børn? Der måtte være begået en fejl, som man ikke kunde se. Hun syntes et øjeblik, hun forstod det, ud fra sin erfaring og sit lange bekendtskab med præsten.

Hun sae endelig: Det gør mig ondt for Dem pastor Petersen, men hvad kan a sej, som kan hjælp Dem?

Hun vil ikke svare mig, tænkte han. Så gav han sig til at tale om andre ting. Da han rejste sig for at gå, sae han næsten smilende: Ja, De er jo ikke bange for at dø?

Nej, svarede Maren rolig, — det er a int.

De har vel aldrig tænkt synderlig over døden, og De går den i møde med sindsro. Jeg har tænkt meget, og jeg venter den med uro. Farvel, Maren; hav det godt, havde jeg nær sagt, nå men De har det jo også bedre end jeg.

Fåwal, sae Maren og lettede sig lidt; — De kan godt komm igen, pastor Petersen, for a dør int lie med det samm.

Maren fik ret, hun lå over en måned endnu og fik flere besøg af sine fjærnere boende børn. Rasmus fra Kolding og Bette Maren, fru sagfører Jensen, fra Århus. Navnlig datteren talte hun en del med og spurte hende ud om alt, hvad hun vidste om Rasmus.

Fru sagfører Jensen fortalte og tilføjede så: Du må ikke plage dig selv, mor, med alle de bekymringer om Rasmus. 111Det går ham såmænd rigtig godt, selv om han er lidt magelig, men det var far jo også, så han har det ingen fremmed efter.

Moderen svarede barsk: Do behøver'nt at fortæll mig, hvordan di får vå', han ku ha wån møj slimmer.

Bette Maren dukkede sig og begyndte at tale om noget andet, men moderen vilde ikke tale om ligegyldige ting. Hun fortalte om sit testamente, som skulde overgives til Bette Marens mand. Hun betroede også datteren, at hun ejede tredve tusinde kroner, og hun så godt nok det lille sæt, hvormed hendes datter modtog den nyhed.

Men det er da en masse penge, mor, sae Bette Maren; — kunde du ikke ha taget dig det lidt lettere i dine sidste år og sparet lidt mindre til dine børn.

Nej, sae Maren; — men I ka jo gjør ved pengen, hvad I vil. — Derpå tilføjede hun med et skarpt blik: Do behøver'nt å sej det omme ved Rasmosses. A er jo'nt død endno.

Bette Maren havde ikke nødig at spekulere over, hvad hun så skulde tale om, for moderen gav sig til at tale om begravelsen, hvad de skulde ha, og hvem der skulde med. De måtte naturligvis ikke glemme præsten; hun sae det endda to gange.

Nej, sae Bette Maren, — jeg skal nok huske det; jeg ved jo også, du har altid holdt så meget af pastor

Petersen.

Den kønne og statelige dame med den elegante spaserdragt og det velvillige smil følte sig besynderlig genert ved det blik, hendes moder rettede på hende. Hun tænkte ved sig selv: Det kan der da ikke ha været noget galt i, men hun forstod alligevel, at der var noget, en lille overdrivelse måske, og hun kunde i det samme høre, at sådan vilde hendes moder aldrig ha udtrykt sig. Hun sad i en ny rådvilhed, men den kom hun ud af, da moderen sae venligt men bestemt: No vil a int snakk mer.

Da datteren en uges tid senere kom igen, havde Rokballe-Maren givet sig til den sidste syssel i sit livs lange hverdag. Hun så godt den uro, der var om hende, men som en, der er langt henne i sit arbejde, lod hun sig ikke forstyrre deraf. Hun talte ikke videre. Hun, der havde gået så meget dagen igennem, kunde vel tae de få skridt, der nu var igen uden at gøre mange ord over det. Hun bragte sin syssel til ende så roligt og uden klage, som om selve det at dø var det letteste arbejde, hun havde udført i hele sit livs lange dag.

113

MAGISTER COGITANS OG HANS KONE

114

115

MAGISTER Cogitans tømte sit rødvingsglas og holdt det skråt frem for sig, som om det var et stykke universitetskridt, han lae armen bredt foran sig på sin bordende, ligesom det var et kateder, og gik videre i sin tale: Når jeg da nu forsøger at begribe, hvori mit jeg består, så finder jeg det ikke i mine ævner; jeg søger det også forgæves i min karakter; jeg finder det lige så lidt i det fysiske som i det sykkiske. Sæt, at der i stedet for mig, der er den yngste, var blevet født en broder til mig, der så var blevet den yngste, så var jeg altså ikke blevet en søn af dem, jeg nu kalder mine forældre; måske var jeg så blevet født et andet sted, eller min fødsel kunde være blevet udskudt endnu nogle tusende år, ligesom den jo faktisk har ladet vente på sig adskillige tusende år. Men denne broder altså, der jo for øvrigt ikke vilde være min broder, kunde ha set ud som jeg; han kunde haft samme ævner og samme karakter som jeg; han kunde ha fået sin første hule tand, da han var atten, og sine første børster ud af næse og øren, da han var en og tredive ligesom jeg. Endvidere, han kunde ha siddet, hvor jeg nu sidder, og sagt det samme som jeg og haft de samme tilhørere. Og dog behøvede han ikke derfor at være mig. Ja for Dem, mine herrer og damer vilde der være en fuldkommen identitet til stede, thi for Dem er en anden altid en anden; kun een og een går vi om hver med sin jeghedsfølelse, min broder kunde ha siddet her med sin, ligesom jeg nu sidder her med min. Min såkaldte broder kunde haft samme kone som jeg, kunde ha holdt af hende som jeg og være holdt af som jeg — — —

Fru Cogitans smilede ubetydeligt, men druknede sit forsvindende tilløb til munterhed i randen af sit rødvingsglas, hvorved to beslægtede farver rødt mødte hinanden.

Smilets rynke var næsten usynlig som skyggen af en sommerfugls følehorn, men den blev set af en mand på den anden side af bordet, som vi kan kalde Sørrensen, sådan kaldte han nemlig sig selv; han var af små kår, blev tidlig stukket ind i en butik, men havde nu eksporteret sig til en rig mand. Han var kommet ind i magister Cogitans' kres, havde fået åndelige interesser; han læste en del og forsøgte at erhverve sig dannelse, men la være at kalde sig Sørrensen, det kunde han ikke komme efter. Han var en yngre mand og havde et fyldigt ansigt med få linier; han havde mørke pupiller, der lå som flade flyndere på emailerede tallerkener. Han så fru Cogitans smile, smilede selv, drak også af sit glas, bægge dele ved suggestion, men forandrede så bevidst sit ansigt og vendte sine øjne fulde af smilende opmærksomhed mod magisteren.

Nej, denne broder kunde ikke være identisk med mig. Når han sae: jeg, så vilde det ikke svare igen i mig, fordi jeg jo ikke eksisterede. Jegfølelsen er altså det inderste i personligheden for at udtrykke det populært, i virkeligheden er jegfølelsen selve personligheden, eller måske kun en funktion af den. Længere kan vi ikke nå, da der ikke er nogen mulighed for at komme bag ved jegfølelsen. Jeg kan ikke se andet, end at en begriben af jegfølelsen vilde gå ud over grænsen af vor erkendelse, altså føre os til vanvid. Prøv at tænke dette igennem: menneskene har været til måske i hundrede tusende år; så lang tid skulde der altså gå, førend jeg blev til. Først i slutningen af det nittende århundrede skulde jeg blive født. For andre er dette ingen mærkelighed. For andre har der ikke været noget savn af mig lige så lidt, som det kan siges at være

blevet afhjulpet, da jeg blev født. Min jegfølelse, som jeg alene har, mærker den øvrige verden jo ikke som noget særligt.

Herr Sørrensen stirrede og hørte efter, som om hans øjne skulde springe; hans pupillers flyndere sitrede og pludselig gjorde de et slag; fru Cogitans havde siddet og set på ham, og nu mærkede han det. Hun så på ham med stor forundring, men hvad var det, der undrede hende? Herr Sørrensen strøg sig med hånden over sit vel satte hår og gennem hans store pludseligt ledige hjærne listede sig et enligt spørgsmål: Hvad undrer fru Cogitans sig over ved mig?

Hun sad med glasset halvt hævet, og den tanke faldt ham ind, at hun vilde hilse på ham; det handlede han efter, hun hilste igen med et sæt, der viste ham, det var en misforståelse, og et nyt problem løb gennem hans hjærnes tomme stue: Havde fru Cogitans et eller andet for med ham? Han vidste ikke noget videre om hende, men hun var ung og så godt ud. Og hvad så?

Herr Sørrensen vendte sine høflige, men nu tomme øjne mod værten, der sluttede sin tale:

Altså, mine tilhørere, ingen har nogen følelse af, at jeg har ladet vente på mig; min før postulerede broder kunde ha gjort ganske den samme nytte eller fortræd; men for min opfattelse er det kun sket een gang i historien, at jeg blev født; ja mer end det; det er egenlig det eneste, der er 118sket; alt andet er tvivlsomt, men min jegfølelse er sikker nok. Når jeg griber for mig for at få et holdepunkt, griber jeg på mange steder fejl; min forstand slår ikke til, min hukommelse svigter; mine kundskaber er utilstrækkelige, men jegfølelsen holder, den er det sidste i verden, og det første, den er det eneste. Jeg sidder her i min egen krop; jeg ser ud af mine øjne; det er i virkeligheden noget, der aldrig er sket før. Jeg føler jeg-gyset fare igennem mig, det varer kun et øjeblik, og siden skal der gå tusende af år, hvor mit jeg ikke er til, ligesom der er gået tusende af år, hvor der for så vidt ingenting var til.

Der blev klappet og klinket; flere af det lille udsøgte selskab rejste sig og kom hen til værten; blandt dem var der een dame; hun sae blandt andet: Må jeg bringe Dem damernes hyldest; jeg tror, jeg har lov til det, skønt jeg ikke er sendt.

Damestemmer råbte ja, og magisteren svarede: Jeg vil ikke smigre Dem, fru Bønnet, med at sige, at jeg føler mig smigret, men jeg vil heller ikke støde Dem ved at erklære mig for lige glad. Der kan være tilfælde, hvor en mand særligt gærne tar imod en kvindes hyldest.

Fru Bønnet smilede usikkert, og fru Cogitans sae: Ja, det er den rene tanke, fru Bønnet; den er De ikke rigtig vant til endnu. Din tale var forøvrigt på steder uklar, sluttede hun med et blik til sin mand.

Af den uklarhed, svarede magisteren, skal der komme en ny tanke.

Det vidste jeg; mig behøvede du ikke at sige det til; men det var fru Bønnet, der ikke forstod.

Jeg, sae fru Bønnet, — kan bedre beundre, end jeg kan forstå.

119

Fru Cogitans gjorde en bevægelse med hoved og skuldre, men fortonede den igen ved at sende et fad videre.

Magisteren så det og smilede: En hustru, derimod, fru Bønnet, kan bedre forstå end beundre.

Fru Cogitans så i retning af ham med et hurtigt blik, tog en skål med salat og sendte rundt: Du ramte ved siden af, sae hun let, da der var blevet forventningsfuld tavshed; — men det sker jo. — Hun brast i latter ved at se øjne fra herr Sørrensen og fru Bønnet, de to ny gæster, vandre mellem hende og hendes mand: Ja her siger vi, hvad vi tænker. Dette er den rene tankes hus.

Jeg takker for den lille spydighed, kvitterede magisteren.

Der var ingen.

Der var dog en: gentagelsens spydighed. Min kone, henvendte han sig til det øvrige selskab, — tror ikke på den rene tankes magt, men mener, det er en orkide, en smuk, men kunstig vækst, der visner uden at bære frø. Jeg mener jo tvært imod, at det er den rene tanke, frigjort for al selviskhed, der er frøet til alt fremskridt. Den er det højeste, vi mennesker kan frembringe, og det stærkeste.

Er den også stærk nok til at holde en kone fast ved sin mand? spurte en lille bleg og eftertænksom herre ved den anden ende af bordet.

To kvinder svarede samtidig ja og nej, fru Bønnet og værtindens.

Den er i alt fald stærk nok til at klare, hvad der er mand og kone imellem, svarede magisteren.

Der behøves ingen tanker til det, indskød fru Cogitans; — man kan bare gå hver til sit.

Magisteren tog et godt stykke lammesteg fra fadet og sae så: Man kan også flytte et skab fra sin plads ved at 120vælte det hen ad gulvet, men det mest eftertænksomme er dog at ta det varligt en fra hver side og gå med det, så ingenting går i stykker.

Fru Cogitans rødmede stærkt og tog hårdt om sin kniv; de to ny så på de andre gæster, men ingen viste forundring eller forlegenhed.

Der er dog, bemærkede en dame med strålende øjne, og usminkede røde kinder, — en stor fornøjelse ved at vælte skabet kort og godt, rive det hele i stykker med et flæng, frem for at gå og tænke over det.

Magisteren svarede: Livet bygges ikke op af de korte fornøjelser, men af den lange eftertanke.

Nej hør, råbte damen og fik et kor af bifald efter sig, — må jeg bede om de korte fornøjelser. Jeg blæser på det lange, der kommer bag efter.

De er syv og tyve, — sae magisteren; — De blæser allerede mindre hårdt, når De er syv og tredve; de blæser slet ikke, når De er syv og fyrre, og så har De endda fem og tyve år igen; hvad vil De bestille i dem, når De ikke forstår Dem på andet end at blæse, men nu ikke kan blæse mer.

Så kommer vel den rene tankes tid, sae herr Sørensen naivt, og der blev leet.

Fru Cogitans lo med: Det er rigtigt, herr Sørensen; det er det, min mand mener, han er ufattelig med alle sine teorier.

Dermed mener min kone ikke, at hun ikke fatter mig; hun kan mig tvært imod uden ad, deri består måske netop det ufattelige ved mig.

Det var ikke træffende, svarede fru Cogitans; — det består i noget helt andet: din uhyre intellektuelle selvtilid. 121Den er let nok at forstå i og for sig, men det er ufatteligt, at den kan blive ved at holde sig.

Magisteren svarede smilende: Jeg kan kun i al beskedenhed sige, at jeg har ikke følt nogen alvorlig rystelse i denne tillid; undskyld at jeg tar det lille selv fra.

Nej, du er ikke af dem, der nogen sinde føler jorden ryste under sig.

Jo, Margrete, jeg synes jorden ryster ganske forfærdeligt under os alle, men min tanke ser rystelserne oven fra, klart og derfor roligt.

Der blev en pause; så råbte den blussende dame op til magisteren: Her Cogitans, De vilde altså også tænke Dem ud af ægteskabet; hvis det blev nødvendigt, ud af et kærlighedsforhold. De vilde ikke ganske simpelt blive gal, rive det i stykker og gå.

De taler dær om noget, jeg ikke har erfaring for. Kærlighed og tanke har ikke noget med hinanden at gøre; den første står en tid på kogepunktet, så kan den pludselig synke langt ned under nul til bitter kulde, men den stanser ikke et sekund ved det nulpunkt, hvor tanken står.

Tak, råbte den samme dame tilbage — nu ved jeg, at jeg ikke er tænker.

Min mand, bemærkede fru Cogitans, — har dermed bestemt sig selv som den, der står mellem frost og tø; han elsker at stå dær, hvis man overhodet kan elske noget i den temperatur.

Dette siger min kone under hensyn til gæsterne; selv ved hun, at ligesom mennesket fysisk set ikke blot er et hoved, sådan består dets sjæl ikke udelukkende af tanke.

Hun svarede: Du gør jo dog altid kun, hvad der er fornuftigt.

122

Magisteren mødte sin kones øjne, der strålede, uvist af hvad, han sae: Jeg flyttede en gang en dejlig rosenbusk ind i min have og fik mange rifter i fingrene af den; Ingen vil påstå, at det var dumt gjort, men kan man derfor sige, at det var fornuftigt.

Hun så ikke på ham, da hun svarede: Du er blevet klogere af det, men det vilde du ganske vist også være blevet af en nælde eller en grønål; du blir jo automatisk klogere af alting.

Det er sandt, men ikke alle stik er lige kære, og mangelen deraf er heller ikke det mest ønskværdige. Jeg havde netop blandt mulighederne en grønål.

Nu vil jeg ikke mer, sae fruuen med energi.

Lidt efter kom det fra den blege mand ved den anden bordende: Da jeg i sin tid begyndte at drøfte skilsmisse med min kone, kunde hun tale fornuftigt om det i fem minutter; den følgende time var det kun skænderi. Da det havde gentaget sig et par gange, gik jeg min vej, nej, jeg rendte min vej, da de fornuftige fem minutter var gået, men næste gang igen begyndte min kone straks med kævl. Hun vilde ha sin time eller i det mindste fem minutter. Nej, jeg tror ikke, man kan tænke sig ud af noget, hverken ægteskab eller noget andet. Man må gå.

En fru Iversen, der sad nær ved, råbte med høj ubehagelig stemme: Jeg var for længe siden gået fra en mand, der kunde tale sådan om mig.

Det synes jeg ikke, der er grund til, svarede fru Cogitans, — der er sikkert en del kvinder, i hvem der ikke er halvt så megen fornuft som hidsighed, og en mand har lov til at beklage sig, når misforholdet er altfor stort.

I det samme mødte hun sin mands blik, og de to tænkte 123sådan noget som: hun passer ikke her. — Der var andre, der så spillet i ægteparrets øjne og tænkte: Hvad mon det var? Fleres øjne kom til at hvile på den uheldige dame, så hun selv følte, der var noget galt; hun lukkede to gange munden op for at sige noget, der kunde udviske indtrykket af hendes ord, og da hun sådan to gange havde skåret sin tanke over, blev den kun til stumper.

Ja, jeg mener bare, sae hun endelig, — at hvis det var mig, men det er jo noget helt andet. I dette hus siger man jo alt, hvad man tænker.

Sig også, hvad De tænker, herr Sørensen, sae fru Cogitans over bordet, — — der er uro over Dem ligesom over min mand, når han har fået en god ide.

Herr Sørensen rejste sig og slog på sit glas: Jeg er ikke taler, men det er sandt, hvad husets frue siger, at jeg har fået en god ide, det vil sige: den er ikke god, men når jeg er urolig, kommer det af, at jeg ikke kan udtrykke den; jeg er næmlig kun er meget dårlig taler, og — — —

Det skal De ikke være ked af, udfyldte fru Cogitans, — man kan blive så blaseret af gode taler, at man gerne vil høre en dårlig.

Min kone er et søgelys, der aldrig er slukket, — sae magisteren.

Herr Sørensen havde samlet sig og gik videre: I dette hus, hvor det er tilladt at sige alting undtagen en dumhed — — —

Jeg gir Dem lov til at sige tre, afbrød fru Cogitans.

I dette hus, hvor det er mig en ære at komme, og hvor jeg ikke ved noget sted, hvor jeg hellere vilde komme, dær — — det er ligesom da jeg gik i skole: jeg kunde blive helt begejstret, når jeg hørte drengene i de øverste klasser 124regne matematiske opgaver; dette her plus og minus og x og kvadratrod a, jeg kom i sådan en, — hvad skal jeg kalde det? Det er ligesådan nu, jeg blir så begejstret, og jeg siger til mig selv: det er storartet, at der er sådan noget til, men jeg kan jo ikke forstå det. Jeg fik nu aldrig lært matematik, lige så lidt som så meget andet, men nu er det, ligesom jeg er kommet i skole igen og sidder og hører de store drenge tale om ting, jeg kun halvvejs forstår, men jeg følger med, så godt jeg kan; mer kan man jo ikke forlange af en fuks. Tak fordi jeg har fået lov til at komme i dette hus.

Herr Sørensen gik hen og klinkede med vært og værtinde. Magisteren sae: Jeg tror, at Deres tale har skuffet min kone, den blev jo efterhånden helt god. Jeg er bange for, at det vilde være muligt at tilegne Dem virkelig veltalenhed, hvilket vilde sætte også Dem ned i min kones øjne; jeg skal næmlig sige Dem, at min kone elsker naturmennesker — — —

Du skal ikke sige, hvad din kone elsker; det vil hun selv besørge.

Ja, jeg tænkte kun på det mer almindelige; det særlige vil du selv i indtræffende fald gøre rede for.

Fruen svarede leende: Det tiltror vore gæster mig ganske sikkert evne til, også uden din forklaring.

Fru Bønnet bøjede sig ind mod sin blege eftertænkssomme herre og sae: Hvad er det, der foregår mellem de to?

Vent og se, frue; tænke sig til det kan ingen, heller ikke magisteren selv, men fru Cogitans er sikkert en impulsiv dame, selv om hun er et klart hoved.

Det er dog et besynderligt hus, sukkede fru Bønnet.

Hendes kavaller tænkte: Og et endnu mere besynderligt suk.

Kaffen blev drukket på en veranda, der vendte ud til en stor park. Når man stod ved vinduet, kunde man langt borte se byens huse til siderne, men inde i verandaen så man kun træer.

Hvor her er dejligt, sae fru Bønnet; — jeg tror ikke, at der i hele verden findes sådan et sted.

Magisteren satte sin kop fra sig: De tar fejl, fru Bønnet; nøjagtigt det samme findes et andet sted, lige til antallet af gæster og folder i gardinet, og den kop, jeg nu satte fra mig. En nøje kopi af vort selskab findes et sted i verden og drikker i dette øjeblik kaffe oven på middagen.

Fru Bønnet smilede og spurte: Hvordan det? — og hun så i det samme en lille trækning fare over værtindens ansigt.

Fru Bønnet, De og jeg rejser en tur gennem verdensrummet, min kone har allerede været der, vi går de andre solsystemer igennem og finder beboede planeter; vi afsøger den ene planet efter den anden og finder selskaber, der drikker kaffe i en havestue; vi undersøger enkelthederne og ser, at der mangler et eller andet; vi må altså videre, men vi har jo også en uendelighed af rum og tid for os. Vi tror at være ved vor rejses mål, idet vi tilsyneladende finder den søgte genpart af vort lille selskab, men opdager, at husets vært, der netop står og taler med en blond dame i rød silkekjole, er fuldkommen velbarberet i højre mundvig, mens jeg har nogle få stubbe, som jeg har overset, det er min kone, der har gjort mig opmærksom på det, og vi er altså endnu ikke ved enden af vor vej, men da denne jo er uendelig, behøver vi ikke at opgi håbet; genparten må findes et sted; ellers var der jo ingen mening i begrebet uendelighed. I virkeligheden, fru Bønnet, hvis De kan tåle endnu en lille dosis uendelighed, kan jeg føre min tanke videre til 126den slutning, at der er ikke een genpart, men uendelig mange.

Fru Bønnet lo henrykt. Også fru Cogitans lo og sae: Det var igen et eksempel på den rene tanke. Nu skal jeg gi et eksempel på den rene virkelighed. Lidt før vore gæster kom, så jeg på dit natbord de rene sokker, jeg havde lagt frem til dig, deraf drager jeg den slutning, at du har glemt at skifte. Næste gang skal jeg anbringe dine sokker tusende millioner mil ude i verdensrummet, så er jeg sikker på, at du finder dem.

Alle lo, og magisteren sae smilende: Dit vid, Margrete, sidder i enden af en stoppenål, som du håndterer med en beundringsværdig sikkerhed.

Og din ånd, Kristian, sidder undertiden i en hullet sok; man ved aldrig, hvor den vil ud.

Det kunde tyde på, at den dog undertiden volder dig overraskelse. Nå, men det gælder vel kun retningen; hele gangarten derimod kan du udenad.

Du er ikke til at tale med, sae fru; — selv et hul på dine sokker kan ikke bringe dig ned på jorden.

Hun rejste sig og gik hen til sin mands stol; dær bøjede hun sig lidt forover og så længe og opmærksomt ud i parken. Samtidig støttede hun sit knæ mod magisterens hånd, der lå på kanten af stolen.

Flere af gæsterne så samme vej, og fru Bønnet spurte: Hvad er det, De ser derude?

Magisteren havde ikke vendt sit ansigt mod vinduet; han svarede: Min kone ser en mand på jorden.

Hun svarede irriteret: Det var bare en hund.

Var det ikke snarere en mand på fire. Det var vist et fænomen, der vilde interessere dig.

Magisteren så over mod herr Sørrensen, der var i samtale med fru Iversen; Fru Cogitans slap hans stol og gik hen og satte sig hos en dame ved siden af de to. Mens hun talte med hende, hørte hun små stykker af samtalen mellem herr Sørrensen og hans dame. Fru Iversen talte med stor energi; det syntes at være om skibsaktier; lejlighedsvis nævnede hun også eksport af fedt; hun så meget indtrængende og komisk ud. Herr Sørrensen var aldeles forandret. Da han for lidt siden talte om æren ved at komme i dette hus, lignede han en ung mand i fjerde mellem, der med kridt i hånden og et rådvildt smil på sit opkogte ansigt forgæves søger at klare katetens projektion på hypotenusen. Også nu smilede herr Sørrensen, men det var den mands smil, der ved besked; de få ord, han gav til svar gik ud på, at her talte han ikke om forretning; han fik en hård trækning om munden og sendte damen et kort, afvisende blik. Men fru Iversen blev ved, hun talte hurtigt, dæmpet og meget og ønskede vistnok også at bringe hans tone ned til hvisken, men herr Sørrensen blev, hvor han var. Hans svar var lige på grænsen af høflighed; han så oven fra på fru Iversen, som en læge, der forsøger at klare begreberne på en dum patient, der spilder hans tid. Han læe sig under hendes følgende replik tilbage i stolen, lod øjenbryn, panderynker og røgsky gå til værs og lo, ugenert højt, men ganske godmodigt, vel fordi han var i godt selskab. Han så godt ud, og da hans øjne kom ned til fru Iversen fra en flue, de havde betragtet oppe på loftet, forlangte de tydeligt nok afslutning: Nej som sagt, frue, det kan man

ikke; og desuden, her er ikke stedet.

Han skubbede sin stol tilbage; han gjorde mere, for da damen begyndte sit sikkert lange svar med: Ja men herr 128Sørensen, — — da så han på hende med et så bydende blik, at hun opgav ham. Hun rejste sig med et lille klagende suk, som hun forbedrede til latter, der skulde afslutte, hvad der bare havde været en spøg, men herr Sørensen gik ikke med til noget selskabeligt kompromis, undtagen for så vidt som han trak sin ene mundkrog en millimeter op. Skønt det var en grumme ubetydelig sejr, han havde vundet, så han i dette øjeblik ud som en betydelig mand.

Fru Cogitans kendte ikke manden igen. Hun havde hørt om hans storstilede spekulationer og de summer, han havde tjent, men først nu fik hun indtryk af, hvordan sådan en mand ser ud. Og ham havde hun engang anset for dum. Hun satte sig hen ved siden af ham, og hans ansigt blev ligesom et flatteret billede af ham selv, bestemt til ophængning på strøget; han lignede næsten en skuespiller, der ved sig yndet, men ikke er i stand til at se ud af noget.

Fru Cogitans så smilende efter fru Iversen.

Fruen smiler, sae herr Sørensen, selv smilende.

Ja; den dame gik skuffet bort.

Ja frue, jeg taler ikke om forretninger i Deres hus; måske var jeg uhøflig mod fru Iversen, men i et hus, hvor jeg sætter så megen pris på at komme —

Tak for den kompliment, De har i sinde at sige, ja jeg kan tænke mig, at en mand som De er ude for en del. Der er sikkert mange, der gærne ønsker Deres råd og hjælp til at tjene penge.

Jo, sae herr Sørensen; — hans ansigt var en blanding af kompliment og forretning; — men jeg gør naturligvis bestemt forskel på, hvem jeg vil råde og hvem ikke. Og—e — — hvis at — — Han opfattede det spottende blink i fru Cogitans øjne og tilføjede rask: Nej, folk er mærkelige. 129Det er ikke længere siden end i går, at der kom en op til mig på mit kontor, det var endda en mand, sae han med en ringeagt, hvis høflige tilladelse han åbenbart ikke havde overvejet.

Fru Cogitans følte pustet af en solid mands menneskeforagt, men hun svarede ikke, hørte blot opmærksomt efter og gjorde spørgsmål, når hun ikke forstod; hun fik efterhånden hele sagen vel forklaret.

Men dette, sluttede herr Sørensen med vægt, — er ikke forretning. Det kan være, manden er en gavtyv, det kan også være, han blot er dum, men det er ikke, hvad jeg kalder forretning. Derfor kan det godt være, han inden aften har fundet en, der var mere villig.

Fru Cogitans følte sig imponeret af hans overlegenhed, men han littede straks det tryk, han havde udøvet, ved at gøre undskyldning for, at han havde talt så længe; han var ikke vant til at forklare den slags ting for damer, og når det tog så lang tid, var det fordi, han var dum og ikke fru, der jo var ham langt overlegen.

Hun afbrød ham: Alt det skal De ikke sige; De skal være den, De er.

Ja men kære frue, jeg er jo ingenting.

Dum beskedenhed. De er netop noget, og i dette hus, hvor man med så stor dybsindighed drøfter ting, som tit er uden betydning, dær har vi netop brug for en mand som Dem.

Ja, frue, det er jo forfærdelig dejligt at høre sådan noget af en smuk og elskværdig dame, men — — —

Det er ikke det. De skal sige. Når De taler på den måde, er De ganske simpelt dum, jeg kan lige så godt sige det rent ud. Og jeg har engang været nær ved at tro, De var 130det; det kan jeg sige nu, da jeg ved, jeg har taget fejl.

Herr Sørensen svarede ikke; han så alvorlig ud som en mand, der tar en vigtig meddelelse til efterretning.

Min mand, blev fru Cogitans ved, — har sin store begrænsning, ligesom De har Deres, og jeg kan ikke sige, hvis der er størst, men min mand vilde være betydelig klogere, hvis han havde forstand på forretninger, og jeg vilde ønske, De kunde komme til at tale med ham om det; jeg mener ikke, for at han selv skulde gøre forretninger og tjene penge.

Undskyld, frue, sae herr Sørensen og så fuldkommen fornuftig ud, — jeg forstår ikke, hvad man skal med begreb om forretning om ikke for at tjene penge.

Nej, der er vi altså ved Deres begrænsning; jeg mener bare, det vilde være gavnligt for min mand at tænke på andre ting, end det, han er optaget af. Hvad kan det hjælpe, om min mand en dag blev professor i filosofi, dersom han for eksempel ikke ved, hvad betydning der ligger i, at England sætter sin diskonto en procent ned? Jeg spurte om det en dag og fik ikke et svar, jeg kunde forstå. Nej, jeg har ikke så høje tanker om filosofien, som De vistnok går ud fra. Det undrer Dem formodentlig.

Ja, det er for mig ganske uventet, at en dame som De ser sådan på det, jeg mener på det hele, både på forretning og filosofi, men det vilde være mig en ære og en glæde, hvis De en gang imellem vilde tale med mig om den slags ting, for hver gang jeg har haft den lykke at tale med Dem, så synes jeg, at — —

De synes ikke noget med en kompliment ved.

Herr Sørensen lo frisk op: Jeg skal huske at la være. Det er det gode ved dette hus, at man altid får klar besked; 131det samme princip anvender jeg i al beskedenhed på mit lille område. Jo, frue det må jeg ha lov til at sige, jeg er virkelig en beskeden mand.

Hvis det er tilfældet, hvorfor er Deres forretning da så ubeskedent stor? Hvorfor sidder De ikke i Larslejstræde som en lille beskeden detaljhandler?

Jeg mener; når jeg sammenligner — — —

Hvor kan De sammenligne Dem med noget, De ikke kender?

Ja ja, en ting forstår jeg da: De er lykkeligere og finere mennesker end mig og min slags.

Hvad beviser har De for det? Måske er De den lykkeligste. Deres verden er hel; hvoraf ved De, at vor er det?

Det er mærkværdig, sae herr Sørensen efter en kort pause, det er ikke, hvad jeg havde tænkt mig. Men for mennesker, der ser så klart i alting, må det være farligt at opdage, at der er noget galt, for De vil straks handle efter det, De tænker.

Det gør De vel selv, hr. Sørensen?

Ja naturligvis. Hvad vilde det ellers være blevet til med mig?

Men det gør vi ikke; vi overvejer og kommer ikke længere. Skulde vi handle, måtte det være efter en umiddelbar tilskyndelse, men den kommer ikke; for den har vi tænkt livet af.

Han så anstrængt ud, da han svarede: Det er sandelig indviklet. Man skulde tro, at man kunde komme om ved det på en nærmere måde. Jeg kommer til at tænke på, da jeg i sin tid begyndte at lære matematik. Der stod i bogen: Summen af de to sider i en trekant er større end den tredje, og jeg sae: Ja det er klart, det kan man da se. Men vi 132skulde om ad et langt og svært bevis, og da jeg havde lært det og forudså mere af den slags, gik jeg til min fader og sae: Jeg vil ikke lære matematik. Ja undskyld sammenligningen, men — —

Ja, den er hård, herr Sørensen, men der er mening i den. De kommer naturligvis lettere til Deres resultater, når De spekulerer. Men sæt, at De var gift med en, De holdt af, og der kom en alvorlig konflikt, tror De så også, den vilde være så lige til at få klaret?

Det er et meget interessant spørgsmål at få stillet af en smuk og klog dame som Dem — —

Nej, herr Sørensen, det var det sidste, De skulde ha sagt.

Han slog sin hånd hårdt mod bordet og sae: Jo, frue, for en mand er det alligevel det, som det til syvende og sidst kommer an på. Havde jeg en kone halvt så klog og smuk — — ja undskyld, men man kan dog ikke la være at sige komplimenter til en dame, man har respekt for.

Så? Jeg synes, jeg har gjort den erfaring, at når en mand siger en dame komplimenter, så er det en, han ikke regner for ret meget. Men jeg må komplimentere Dem herr. Sørensen; De udvikler Dem.

Hvordan det?

Jo, De slår i bordet for mig.

Hans pupiller sprællede som to fangne flyndere, og han lo forfjamsket: Det vidste jeg slet ikke af, jeg tænkte ikke — —

De var på Deres kontor. Møder De dær megen modsigelse og dumhed?

Han lo: Nej, det vil jeg ikke sige, for dær — for dær —

Dær er det Dem alene, der har ordet. Men De blev ikke færdig: Dersom De havde en kone halvt så og så videre?

133

Jo, så vilde jeg sige som så: alt hvad penge og god vilje kan gøre, det skal blive gjort. Skulde der alligevel komme differencer, så vilde jeg ta mig tid til at gøre dem op; kan differencerne ikke udjævnes, så er det konkurs, vi må skilles, men kan vi blive enige om akkord, så vil vi fortsætte, men at blive ved at køre videre på en status, der ikke er gjort op, det vil jeg ikke være med til. Det synes jeg er klart, men måske er det i virkeligheden noget vrøvl.

Det er i alt fald lige så klart som en af min mands teorier. Om det er noget vrøvl, det vil vise sig, når det skal prøves i praksis.

Mens de talte, så fru Cogitans lige med et, at hendes mand og fru Bønnet sad i den anden ende af stuen nær ved vinduet, sådan at de to par dannede en symmetrisk figur med hianden, fru Bønnet nærmest ved vinduet som herr Sørrensen, og magisteren lidt længere inde med ansigtet mod vinduet. Det var selvfølgelig beregning, og det indeholdt et drilleri, måske en udfordring. Hun blev adspredt, og samtalen gled ud af det spor, hun havde anlagt for den, mens hun iagttog det symmetriske par. Fru Bønnet talte mest, gjorde tydeligt nok spørgsmål, hvori der lå beundring og ydmyghed; han sae ikke ret meget og syntes ikke at være i ånde, men måske var han også adspredt, da han kunde vide, hun vilde opdage symmetrien og gi sig til at udforske hans ansigt. Han mente vel så, at hun ventede at finde ham stærkt optaget af sin dame, og ønskede at forvirre hende ved at vise det modsatte. Fru Cogitans følte sig irriteret over det lille problem, hendes mand dær stak hende ud, og som i virkeligheden slet ikke var så indviklet, men bare drilagtigt ved, at han sad derovre og lavede stum kontakt med hende, mens hun talte med herr Sørrensen. Hun kunde til sidst ikke holde det ud, men måtte tale om det:

Synes De ikke, herr Sørensen, at fru Bønnet ser meget lykkelig ud?

Jo. Det kan man også godt forstå.

Han sae mere, men hun hørte det ikke; hun afbrød ham: Jeg gav Dem før lov til at sige tre dumheder; dem sae De ikke, men vil De nu sige en, den næmlig, som De tænkte, da jeg sae, at fru Bønnet ser lykkelig ud.

Herr Sørrensen blev ganske forfjamsket og kunde ikke få sig samlet til et svar. Fru Cogitans lo og sae: Tak, fordi De svarede så uforbeholdent.

Herr Sørrensen lo med spetakkel og sae: Nej, jeg er ikke på højde med dette hus, men i grunden overrumplede De mig, fru Cogitans og fik mig ind på noget, som jeg ikke havde tænkt.

Fru Cogitans rejste sig: Det ender med, at den vase falder ned. — Hun gik over gulvet og flyttede en vase bort fra vinduet og magisterens nakke. De to sae ingenting i mens; fru Cogitans gik tilbage mod sin plads, men stansede midt på gulvet; straks stod hendes mand ved siden af hende. Fru Cogitans så stillingen: dær stod de symmetrisk i midten af stuen, og i dens to yderpunkter sad to andre symmetriske figurer og ventede hver på sin.

Hun blev rød af vrede: Hvad vil du? spurte hun ubehersket.

Hjælp dig. Der er noget, du søger efter.

Nej, svarede hun kort og gik tilbage til sin plads, mens der kom et øjeblikks tavshed mellem gæsterne.

— Selskabet stod i entreen i færd med at ta overtøj på.

135

Her er Deres hat, herr Sørrensen, sae fru Cogitans og kom med en meget elegant lysegrå hat.

Fru Bønnet, sae magisteren og gik forbi tre damer, der stod imellem, — Deres krave sidder op i nakken; må jeg hjælpe Dem?

Fru Cogitans kastede et hurtigt blik på kraven, idet hun begyndte at sige godnat. Fem minutter efter var der ikke andre i entreen end vært og værtinde. Han ombyttede sine støvler med morgensko, mens hun ordnede ved knagerne; de så til hinanden, men ingen sae noget. Så gik de ind i stuen; magisteren tømte askebægre; hun tog ting ud, og gjorde i orden; så sae hun, idet hun gik forbi ham med en bakke: Fru Bønnets krave sad godt nok.

Ah, svarede han.

Han blev først færdig; han stillede sig med ryggen mod vinduet og så på de sidste stole, der blev

flyttede. Han hjalp hende med en svær stol, hun tog fat i, og kom derved til at røre ved hendes hånd. Så sae han:

Tak for det lille knæ-telegram, du sendte mig efter din for øvrigt lidt for bitre replik.

Troede du, det skulde være en undskyldning, så tar du fejl.

Jeg udtaler mig ikke om motivet, sae han og holdt på hendes hånd; jeg kvitterer kun for modtagelsen og takker. Det mindede mig om gamle dage — for fem år siden.

Ja. Det skulde minde dig om modsætningen.

Magisteren svarede ikke; han gik hen i kroen til højre og satte to stole på plads. To andre tog han fra den modsatte krog. Fru Cogitans så det og sae: Ja, jeg synes ikke om, at du laver symmetrisk opstilling, fordi jeg sidder og taler med herr Sørensen.

136

Da vi er blevet enige om ikke at drøfte stridsspøsmål, kan den bemærkning af dig ikke besvares.

Synes du da ikke, det er uridderligt af dig at drille mig? Så måtte vi da meget hellere skændes, ligesom vi en gang gjorde.

Nej. Det har vi afskaffet, og det befinder vi os vel ved.

Du kan kun tale for dig selv. Men hvis du er skinsyg på herr Sørensen — —

Skinsyge, kære Margrete, har vi afskaffet ethvert udslag af.

Hvorfor laver du så den opstilling med dig og fru Bønnet?

Det kan jeg kun svare dig på, hvis du ser på det som en morsomhed. Tar du det derimod alvorligt som et stridsspøsmål, så falder det jo ind under, hvad vi ikke har lov til at drøfte. Men jeg kan gå foran, og så kan du komme efter med noget andet morsomt.

Nej tak; jeg efterligner ikke dig.

Han gik hen og tog hendes hånd: Jeg venter, at du ikke river din hånd fra mig; det vilde jo stride mod vor aftale.

Det er godt, jeg ikke har forpligtet mig til at se forelsket på dig.

Og dog ser du meget mere venlig ud, end du tror, og det er ikke den venlighed, der gælder alle mennesker, men som gælder — — jeg vil hellere sætte det i fortid — som gjaldt mig alene.

Fru Bønnet hun er bare beundring, ikke? Det må da være rart.

Jo, det minder om gamle dage. Men sig mig, siden vi taler om det, kan du ikke få herr Sørensen til at udtale sit navn ordenligt? Ellers synes jeg godt om ham; han er 137en mand. Men det jeg ellers vilde sige, det var, at da du ikke kan efterligne mig, vil du så ikke gå først i seng, for klokken er tolv. Så kommer jeg bag efter som din efterligner.

Fru Cogitans så koldt på sin mand og sae: Du sender mig i seng, men du glemmer, at du endnu står og holder på min hånd.

Han slap hånden, og hun lod den falde ned. — Træt, tænkte han, idet han så efter hende.

— Magisteren og hans kone rejste sig fra en tavs morgenkaffe; kun lille Erik havde holdt en samtale gående, som hans forældre nu og da tog del i, men nu var han ude og ægtefællerne kom til at se ligesom spørgende på hinanden; de følte bægge, at de havde et taknemligt stof i deres firårige søn, men ingen af dem havde lyst til at begynde. Magisteren tændte en sigar og ventede, at hans kone vilde gå sin morgentur, sådan som hun havde gjort de sidste dage. Han satte sig foreløbig til at ryge og opsatte at begynde på sit arbejde, til hans kone var gået.

Men hun gik ikke, hun ventede; på hvad dog? Magisteren så forundret på hende, han havde røget så længe, at han kunde slå den første aske af sin sigar, og hans kone var endnu ikke færdig med at ordne forskellige ting, som hun med sin nye vane ikke plejede at være optaget af netop på denne tid.

Endelig sae magisteren: Skal vi til en forandring tale lidt sammen? Eller er det dig imod, for i så tilfælde tar jeg mit forslag tilbage.

Hvad er det for en fjendtlig måde at begynde på? sae hun lidt irriteret.

Den er ikke fjendtlig, kære Margrete, men naturligvis 138rykker jeg i marken bevæbnet til tænderne med alle forbehold efter den lange pause, der nu har varet — lad mig se: jo tre uger, på slaget; den indtrådte ved morgenkaffen efter vort sidste selskab. I tre uger har du hver morgen gået dig en anonym tur, om hvilken tavshed lod mig forstå, at den ikke kom mig ved. Jeg har i den tid som ægtemand spillet samme rolle som en paraply i tørvær, jeg har stået uænset i en krog, og ingen har glattet mine folder ud. Du finder mig i dag i de samme folder, som da du slog mig sammen og satte mig fra dig for tre uger siden.

Å, jeg synes ellers du har udfoldet dig ganske godt. Tror du ikke, jeg ved, hvad du har taget dig til.

Du sigter til, at jeg undertiden har truffet fru Bønnet; det vilde jeg selv ha fortalt dig, dersom ikke tavshedens indførelse havde gjort det umuligt. Men for at vende tilbage: jeg talte kun om mine ægteskabelige folder; de er de samme som før.

Nå, men det hindrer dig måske ikke i at danne ny folder?

Ja, Margrete, det kan man ikke vide. Men du gik altså, jeg har for øvrigt ikke udforsket hvorhen.

Hvordan skal den onskabsfuldhed forstås?

Den er forstået. Jeg havde altså kun din tavshed, en anden ting, som du gentog så længe, at jeg så et symbol i det, nemlig dine handsker på konsollen, de ligger der også nu, to handsker i hinanden som et slapt og tomt håndtryk, det var som et vink til mig, et farvel. En dag i den periode, da en kvindes hånd var afløst af en dames handske, mødte jeg fru Bønnet og stansede hende. Vi talte om videnskab, ærligt og redeligt.

Fru Margrete lo hånligt: Du er virkelig for naiv, Kristian, 139hvis du vil bilde mig ind, at det interesserer fru Bønnet. Nå, men det er jo også bare et påskud, man bruger, når man mener noget andet.

Hvis du vil gøre gengæld med at fortælle mig noget, så er jeg parat til at vise dig samme tiltro som du mig.

Ja, jeg har talt med herr Sørensen, langt fra hver dag.

Og I talte om forretninger?

Ja, det gjorde vi. Jeg har lært meget af ham.

Jeg tør måske henvise til, hvad du lige har sagt, og jeg behøver altså ikke at sige det selv.

Det er noget ganske andet; jeg trænger til at tale med en mand, der er realitet i. Du vil vist ikke påstå, at du lærer noget af fru Bønnet.

Fru Bønnet er ellers meget reel.

Synes du ikke, du må på mig gøre indtryk af at være lidt komisk, når du tilstår, at hysterisk beundring for dig er det samme som at være reel?

Et spørgsmål, der ikke skal besvares. Nå, men du har altså virkelig glæde af din firbenede ven?

Hvorfor kalder du ham firbenet?

På grund af hans nærhed ved jorden. Han har for resten et udmærket hoved, men han har ikke fået det ret højt til værs.

Det er heller ikke nødvendigt.

Mener du for ham selv eller for dig?

Du skulde nu ikke så åbenlyst vise, hvor stor en åndsaristokrat du er. Du kunde lære meget af en mand som hr. Sørensen.

Du kan meddele mig lidt af, hvad du har lært af ham. Jeg skal gærne tilegne mig det, og siden kan jeg jo gøre gengæld med hensyn til fru Bønnet.

140

Det bryder jeg mig virkelig ikke om; jeg regner hende ikke for andet end en gås.

Det er en kedelig mangel på harmoni, der her pludselig viser sig, for jeg har megen respekt for hr. Sørensen. — Magisteren læe sigaren fra sig og gik tæt hen til sin kone: Kære Margrete, denne ordveksel

minder altfor meget om skænderi, til at det er værd, den går videre. Men nu har vi fået hul på tavsheden, og der er kommet glans i dine øjne, og du er ikke gået ud. Skal vi så ikke gå en tur sammen ligesom før.

Hun rystede på hodet: Jeg synes ikke, jeg kan. Du siger også så meget, jeg ikke kan tåle at høre.

Vil du hellere ha, jeg skal tale børsnoteringer? Jeg kan sagtens lære det?

Ja se, du begynder straks at håne mig. Du bryder dig ikke om mig mer.

Ingen af delene har du ret i.

Nej, sae hun og satte sig lidt fra ham, — det er jo det, jeg altid må høre.

Det er vist derværre sandt, og det er gensidigt. Du kan ikke holde ud at høre på mig, og jeg finder det meste af, hvad du siger, overdrevet eller urigtigt. Vi er hver især enige om, at den anden aldrig har ret.

Ja men så kan jeg heller ikke indse andet, end at vi må gå hver til sit. Denne her komedie kan da ikke blive ved.

Magisteren havde taget sin sigar igen; han gik op og ned ad gulvet rygende og overvejende: havde hun ikke ret? Han sae: Du mener, at vort ægteskabs drama vil få det sædvanlige forløb. Begyndelsen er idyllisk, men måske lidt ensformig, og man skulde ikke tro, der nogen sinde kunde komme et drama ud af det, men så indtræder spændingen, replikkerne får mere indhold, og det lidt for søde går af dem, dramaet er i gang. Men der er langt igen, og slutningen holder ikke, hvad anden akt lovede; der er hist og her gode momenter og replikker, man lægger mærke til, men det hele løber ud i en vis almindelighed, selv om idyllen ganske er borte. Man mangler en fast plan i hele stykket, og det må siges, at det overhodet ikke egner sig til opførelse. Alligevel opfører vi det, og endskønt vi har opgivet at få nogen endelig mening i det, kan vi dog ikke få os gjort færdige. Vi spiller stadig videre, endskønt — —

Nej, afbrød fru Margrete lidenskabelig; — det gør vi ikke, vi holder op, inden det er blevet fladt og tomt, når vi dog kan forudse, at det engang vil komme. Tak, fordi du har klaret det sådan for mig.

Jeg? sae magisteren forbavset, — jeg har ingenting klaret; jeg har ikke engang tænkt på os, kun hvordan det tit går. Os har jeg ikke et øjeblik haft i tanken.

Men jeg har ikke tænkt på andet. Å du har så forfærdelig ret. Jeg tror også, vi har talt altfor meget sammen; vi er blevet trætte af hinanden.

Du er træt, det er sandt. Men husk på, at de fleste ægtefolk jo ikke taler sammen, jeg mener ikke anderledes end to andre kompagnonger, der naturligvis må drøfte den forretning, de er fælles om. Ægtefæller er kompagnoner; mennesker, i forhold til hinanden, er de jo sædvanligvis ikke. Og dog blir de trætte. Din forklaring er altså tvivlsom. Også af et kompagniskab var du blevet træt.

Fru Margrete sad med ansigtet i hænderne, hun græd ikke, men hun var bleg, da hun igen løftede hodet: Det kan være du har ret, men så må vi jo skilles. Men at det skal være allerede nu, efter fem år. Vi, som engang holdt så meget af hinanden, men det er jo forbi.

Hm. Når du siger: vi, mener du dig selv.

Kristian, det er efterhånden blevet et slags praleri, at du stadig holder lige så meget af mig, som da vi blev gift. Men hvis du gjorde det, vilde du da ikke sige alt det, du gør. Og du går jo også med en anden. Nej, glansen er gået af kærligheden.

Han svarede ikke, men ved sig selv tænkte han, at kvindens forelskelse er som en skål vand, der kastes ud af et vindu; et øjeblik hænger vandet i luften, og solen danner en regnbue om det, men lidt efter ligger det som en halvt udtørret pyt nede på jorden.

Så skal vi altså skilles, sae fru Margrete. — Ja selvfølgelig, men jeg havde nu alligevel ikke tænkt, at man så fornuftigt og koldt kunde ræsonnere sig ud af alt, der engang har betydet så meget for en.

Kære Margrete, jeg kan berolige dig med, at hvad du har sagt, har ingenlunde været særligt fornuftigt og koldt, det er så langt fra. Ganske vist, du er træt af mig, men du er det med en lidenskab, der er netop det modsatte af kulde.

Det var også mest dig, jeg tænkte på.

Ja, men jeg er jo ikke træt af dig, langt fra.

Nej, men det er jo det forfærdelige ved dig, at din kulde og fornuft er dit normale forhold til mig. Du har

altså aldrig holdt af mig. Jeg ved ikke, hvad det er du altid minder mig om.

Jeg skal hjælpe dig med en sammenligning; jeg minder om en stjernekastet på et juletræ. Ligesom den udsender jeg gnister, men kolde, de slukkes med det samme. Det er sådan noget, du mener, ikke sandt? Det er der andre, der vil gi dig medhold i.

Er det den rene tanke?

Nej, det er kun en bestilt sammenligning til dit brug.

Du er da et forfærdeligt menneske. Du kunde med et par ord ødelægge dit navn, hele den anseelse, du har.

Ingen kunde i alt fald gøre det bedre. Men det var nu mig, eller rettere sagt: det var ikke mig. Må jeg så ha lov at sige et par ord om dig. Jeg holder af dig, som jeg altid har gjort, selv er jeg ikke til at holde ud. Du har engang elsket mig, nu er du lige så lidenskabeligt ked af mig; kulde findes på ingen af siderne, men på den ene side holder fornuften et vågent øje med, hvad der sker. Dit væsen har fået en ny varme mod mig. Alligevel har du aldrig forekommet mig mere fortryllende end i dette øjeblik. Ja det var i grunden ikke andet, jeg havde at sige.

Fru Margrete kæmpede med sig selv, men hun måtte sige det: Er det ikke vel underfundigt af dig at sige sådan noget? Er det ikke et baghold, du lægger for mig? Nej, du skal ikke svare, det er ikke meningen. Vil du gå en tur med mig? Vi vil ikke tale mer om alt det. Vi kan jo da være venner, om vi ikke kan være andet.

Magisteren rejste sig og gik ud i korridoren for at ta frakke og hat på.

— — —

Magister Cogitans så med forundring, hvordan hans ægteskab forvandlede sig i løbet af en dag. Det begyndte om morgenen som den stumme scene, sådan gjorde han det op for sig selv, det udviklede sig med eksplosiv kraft til en tragedie, men sprængningen udeblev og afløstes af en elegi med kun få ord, mens de gik tur, mens de spiste, 144og mens de senere, under forsømmelse af arbejde, var sammen resten af dagen; inden aften var det en idyl; han lod den forblive så tavs, som det syntes at være dens natur, nogle enkelte replikker udgik fra hende og fik svar.

For eksempel: Det var da temmelig ulogisk af dig at tale om fortryllelse, når vi havde gjort op med hinanden.

Ja, det var et paradoks, men også det har sin plads i videnskaben og har ret til at blive anskuet i hele sin stejlhed. Jeg fremkom kun med det for fuldstændighedens skyld, som det hedder i avispolemikker.

Ja det gælder jo for dig om at få det kølet af ned til en fornuftig temperatur.

Fem timer senere: Du sae ikke noget til det, jeg sae om at køle af.

Nej. Jeg vil være forsigtig med at rokke ved det, du slår fast.

Da kunde du i alt fald gerne være så elskværdig at vælge mere passende eksempler på, at jeg får ret.

Vilde du så ikke ledsage dine til modsigelse bestemte påstande med en følgebemærkning om, at du ønsker dem modsagt.

Nej, jeg vil ikke drilles.

Midt imellem de to: Du må da indrømme, du gør et koldere indtryk end de fleste andre mænd.

Jeg kunde nævne en mand, der gør et grumme koldt indtryk, når han taler om forretninger.

Han gør indtryk af at være en mand.

En time senere: Jeg har ikke sagt, at du ikke er en mand.

Jeg havde glemt din antydning i så henseende under den foregående pause. Der er i grunden noget meget sødt i tavshed 145mellem to mennesker, der — — kan ganske godt lide hinanden.

Du huskede at få det afsvalet.

Ved aftenstid: Man blir i grunden ligesom et bedre menneske af at skændes.

Du mener dig selv. Jeg vil ikke sige dig imod.

Å jo, vær så venlig.

Jeg syntes ikke du har ret. Da det stod på, var der en betagende glans over dig, som ikke svarede til dine ord. Man kunde sige: dejlig, men — men — jeg følte det første så stærkt, men jeg så jo godt det andet, men'et. Om du nu er blevet bedre? Du er yndig, men ligesom svækket efter en sygdom. Selv synes du altså noget andet.

Ja, jeg har sådan en følelse af fred.

— — —

Magister Cogitans gjorde i løbet af fire og tyve timer en mands sædvanlige opdagelse: hvor lidt han i grunden ved om den kvinde, han er gift med. Hun gennemløb i det halve af dette tidsrum en hel skala, først ophidset og fornuftløs, derefter blid, til sidst sød og elskelig som i deres ægteskabs første tid med et vist præg af ydmyghed, der klædte hende måske nok yndig, men i høj grad besynderligt; næste dag rettede hun sig og kunde igen hævde sig over for sin mand med samme munterhed og sindsligevægt, som hun engang havde haft, indtil begge dele for et par år siden havde begyndt at svigte hende. Hun havde fornyet sig, og det var sket så hurtigt og sikkert, som det var en ganske naturlig udvikling. Usikkerhed og tvivl var blevet hans udbytte; hun syntes lykkelig og ligevægtig, og alt andet var glemt. Hun havde svajet i skiftende stemninger, og nu var det ham, der følte svimmelheden som resultatet deraf.

146

Der var vist heller ikke megen alvor i den bemærkning, hun kom med, da de fire og tyve timer var gået: Du lader ganske, som om vi aldrig havde talt om at skilles.

Han svarede: Det går jo jævnt og pænt; hvorfor skulde vi så skilles?

Jævnt og pænt — det var ikke det svar, jeg havde ventet af dig.

Jeg vil ikke køre dig træt engang til.

Hun satte sig på hans skød: Hvis du prøver på at gøre dig til en anden end du er, så går jeg fra dig. Det er mit alvor. — Hun kyssede ham, men hun så godt blinket i hans øjne, og hun spurte: Hvad tænkte du nu?

Hvad er ikke dit alvor, Margrete? Hvor mange forskellige arter har du haft i løbet af et døgn?

Hun lo, hun var strålende oplagt til en lille fægtning, men han afbrød hende ved det første ord og sae: Vi skal holde af hinanden; alt andet er vrøvl, alvorlige drøftelser og store lange skænderier, også vore muntre små diskussioner, vi skal ikke holde op med dem, men heller ikke regne dem for noget. Der var en tid, da de kunde blive temmelig bitre, og de førte os til mange små trætter, der endte i den store, der må være den sidste. Ord imellem os er farlige, de kommer let til at gøre fortræd. Sådan er det, Margrete, men du er yndig, og jeg holder meget af dig som altid. Farvel, nu må jeg gå; klokken er snart ni.

Han kom hjem senere på dagen, væbnet til en ny kamp og kold af det vel overvejede svar, han havde i sinde at gi. Men det kom helt anderledes; hun mødte ham smilende i korridoren, spurte ham ud om, hvad han havde oplevet, og hvem han havde talt med. Først længe efter kom ligesom tilfældigt hendes svar på hans ord: Det er mærkeligt, 147at en mand som du kan sige noget så urimeligt og uoverlagt. Men du har det altså sådan, som du beskylder mig for: at når du blir vred, så ved du ikke rigtig, hvad du siger. Men nu er vi jo ikke vrede på hinanden mere, vel?

Han tog den hånd, hun rakte ham, og gav hende ret. Men han undrede sig i tavshed; hun var altså fuldkommen i ligevægt igen og kunde ikke blive såret af ord, der til enhver anden tid vilde ha bragt hende i ophidselse.

Han sad og så på hendes stærke, frodige skikkelse, mens hun legede med den lille Erik, og han tænkte: Ved hvilken misforståelse er en dejlig kvinde som Margrete blevet mit publikum? Jeg kunde vel næppe ha fået en bedre kone, men hvorfor skulde hun være mere. Hun har, som det hedder, delt mine interesser og fået et barn, men det havde været bedre for hende, om hun havde haft tre børn, og interesserne havde været ladt ude af sagen. Hvor har jeg dog taget fejl i min uhyre klogskab. Men hun har selv belært mig, hendes instinkt har virket mere sikkert end min forstand. Alt det vilde jeg for et par dage siden ha sagt; det er dog et fremskridt, at jeg nu kan nøjes med at tænke det.

Hans kone kom hen til ham og spurte: Hvad smiler du af?

Det er så morsomt at se dig lege med drengen.

Det var ikke det, for dit smil var ironisk.

Det ved jeg ikke af. Men jeg tænkte blandt andet på, hvordan det vilde ha været, om vi nu havde haft tre

børn.

Det var altså dette blandt andet, der fik dig til at smile.

Magisteren svarede ikke.

Ja ja, sae hun; — du må jo selv om det.

148

Men hun var ikke vred og viste ham ingen kulde. Inden aften havde han sagt, hvad det var han tænkte.

Hun lo: Sådant noget vrøvl risikerer du såmænd ikke noget ved at fortælle mig, for du mener det jo ikke engang selv.

Han undlod at ta det op til drøftelse, men han fik i den følgende tid at føle, at hun var den stærkeste; han måtte vise hende samme åbenhed som før, og da det var kommet dertil, syntes de bægge at være så lykkelig som for flere år siden. Også deres venner mærkede, at en krise var overstået, og de to ny, der havde været som en del af krisen, blev ved at høre til husets faste omgang, fru Bønnet, der var blid og venlig og mere behersket i sin beundring, hr. Sørensen, der havde lært at udtale sit navn med langt ø. Ingen af de to så ud til at være skuffede, til undren for den blege eftertænkssomme, men i løbet af året giftede hr. Sørensen sig ganske uventet, og fru Bønnet sae nej til en ellers meget antagelig frier.

Denne omstændighed gav anledning til et nyt opgør, der indtrådte et år efter det første. Det kom ligesom et tordenvær, pludseligt og voldsomt under en periode af stærk varme. Det var en bemærkning af magisteren, der kaldte det frem.

Der er kommet en vis disharmoni imellem os, sae han i en samtale af absolut spøgefuldt indhold, — idet hr. Sørensen, nu med et r, har giftet sig, men fru Bønnet stadig ikke har fundet sig nogen mand. Den ene er høflig mod dig, men andet sted optaget; den anden venlig mod mig, fri og om jeg så må sige: mulig.

Jeg ved ikke, hvad du mener, svarede hun med al spøg forsvundet fra sit ansigt.

149

Jo, jeg mener, sae han ganske uadvaret og naivt — den, der er fri, er jo altid åben for flere muligheder, mens den bundne kun har een.

Det er en meget upassende spøg, hvis det overhodet er en spøg.

Jo, det var; undskyld, at jeg ikke vidste, du var inde i alvoren, jeg sejlede videre i vort fælles muntre farvand, som jeg mente, det var. Men vi kan tale alvorligt det øjeblik, du ønsker, kun vælger vi et andet æmne.

Nej. Vi blir ved det, du har valgt. Længes du efter fru Bønnet, siden du er nødt til at tale om hende, selv til mig? Det er jo ganske vist en uge siden, vi har set hende.

Jeg traf fru Bønnet i formiddags; vi gik et stykke sammen, mere bestemt: vi gik fra Dronning Louises Bro til Østerbrogade. Dær skiltes vi, eftersom vi skulde hver til sin side.

Det var jo kedeligt, hvis det ellers er sandt.

Jo, det er sandt; derimod var der ikke noget kedeligt, hverken i at træffes eller skilles. Men nu vil vi ikke mer, Margrete. Jeg enten tier stille, eller også går jeg.

Fru Margrete havde rejst sig; han indså, det var for sent at bøje af.

Du kan naturligvis gå, dersom du er fejt nok til det, men er du klar over, hvad følgen blir?

Han overvejede stillingen et øjeblik; så bestemte han sig til at blive, men han tav under de følgende fem minutter, mens hans kone talte; måske kunde det dermed være forbi. Hun så hele tiden på ham, mens hun talte; han gjorde kun delvis gengæld.

Hvis han forsøgte det tankeeksperiment, at han ikke opfattede 150hendes ord, så måtte han beundre hende, som hun så ud i dette øjeblik: en stærk og varmblodig kvinde, der i en eksplosion udfolder hele sit sammensatte og lidenskabelige væsen i vrede, had, kærlighed, i skinsyge og foragt, alle modsigelser væltende over hverandre, et såret, bevæget hjerte, et lille sår frembragt af en intetsigende bemærkning, men så stor en rigdom på lidenskab og kraft. Hvor var hun dog i dette øjeblik en anden end den Margrete, der kunde fægte med ham i små spøgefulde skærmysler; hun strøg med et slag hele hans påvirkning af sig, al fornuft og overvejelse, al rimelighed og selvbeherskelse; der var ikke det fjærmeste igen af magister Cogitans' interessante frue, hun var helt sig selv, hun rev alt det intellektuelle flitter af sig og stod nøgen

som en vild for sin mand, der så på hende, forfærdet og fortryllet.

Sig noget, sae hun endelig — du kan ikke slippe med at være stum tilskuer.

Hvad skal jeg sige? Ingen fornuftig mand kan svare på alt det vildskab, og rase imod dig, som det vel egentlig er min pligt efter din mening, det vil jeg ikke. Du skal sove på det, du har sagt, men ikke få svar.

Ja jeg ved godt, du sidder og håner mig i dine egne tanker, men jeg vil høre det; det er min ret.

Vel. Det, jeg tænkte sidst var følgende: Hvor det er beklageligt, at det ikke er for eksempel ungarsk, du taler, men dansk. Jeg vilde kun ane lidt af, hvad du siger, og mit indtryk af dig vilde være aldeles overvældende; for du er endnu ung og du ser pragtfuld ud, men det, jeg nu hører dig sige, er tarveligt og lavtliggende, dine beskyldninger mod mig, dine fornærmelser. Hvorfor skal en kvinde, der er så fuldkommen som du, ødelægge sin fuldkommenhed 151 ved ordet. Du forstår i dette øjeblik ingenting, men forstod du dette ene, så — —.

Fru Margrete afbrød ham; hun slængte ham fra sig; hun forsmåede ham og trampede på ham; hun stod flammende og opret som en fakkell, der er tændt og ikke tror, den nogen sinde kan slukkes. Hun lo af sin mand; hun morede sig kostelig over hans grænseløse latterlighed, hans vrøvl, som han kaldte dybsindighed, hans indbildskhed, at hun ikke skulde kunne undvære ham; hans løgn og hans troløshed; hun rejste sig over det altsammen; ingenting kunde bøje hende; der var ikke en tåre i hendes øjne, mens hun satte sin mand på hans beskedne og latterlige plads. Som hun havde blottet sit sinds tropiske hede og stod på en selvrejst sokkel, forestillende lidenskab, sådan blottede hun nu sin mand, i hele hans vissenhed og magerhed, hun stillede ham med instinktmæssigt sans for det virkningsfulde op ved siden af sig som en statue over vissen selvforherligelse.

Han så klarere end hun de to billeder i deres voldsomme, om end ikke helt overbevisende belysning, men han måtte indrømme, at et hovedløst instinkt her havde frembragt en effektiv modsætning, som hans blege forstand aldrig havde været i stand til at udtænke. Der blev ikke en skjulende flig tilbage på ham; ikke et figenblad blev overset, her stod tankens mandfolk lille og ynkelig afklædt over for naturkvinden. Han så fra det ene billede til det andet, sit eget billede havde hun frembragt ubevidst, og hans forstand sae ham, hvor meget rigtigt, der var i denne modsætning; men efterhånden trådte hans forstand noget ud af funktion, oprinets voldsomhed gjorde til sidst sin virkning på ham, og han blev grebet af en stor smærte 152 ved synet af dette billede af mand og kvinde set gennem en rasende kvindes opfattelse. Hvordan skulde det glemmes igen, når hun engang havde revet sin gruppe ned og efter sin egen mening fjærnet hvert spor af den? Desuden: dette her var jo hendes instinktmæssige og i grunden herskende syn på ham, selv om hun ellers ved siden deraf også havde et andet, en vis agtelse for en dygtig mand, der undertiden kunde være morsom at tale med; men denne opfattelse af ham var ganske bleg og kun tillært; den var ligesom det slidte tøj god nok til hverdagsbrug, og den havde ingen levende forbindelse med det dybere i hendes sjæl, hvor de stærke instinkter herskede. Og tilmed havde hun vel også instinktets ret imod ham, ikke fornuftens naturligvis; han så sin egen karikatur trukket op med voldsomme linjer, og han måtte erkende, at den var ikke uden lighed. En mand med mindre selvfølelse vilde vel ikke være kommet uskadt fra det syn.

Han vaktes af sine tanker ved ikke mer at høre hendes stemme; han havde det sidste par minutter ikke hørt efter.

Nu går jeg, sae hun; jeg vil ikke være sammen med en mand, der foragter mig så dybt, at han ikke værdiger mig et svar.

Hun gik virkelig, inden han kunde svare. Han hørte hende et øjeblik i korridoren, så blev entredøren lukket op og trukket i igen.

Han gik hen til sit skrivebord, tog et halvfærdigt manuskript og gav sig uden betænkning til at skrive. Han havde færdigt i hodet, hvad der skulde stå, så der var ikke noget at gruble over. Mens han skrev, havde han plads til i sin hjerne at klare sig, at dette var en trods, en demonstration, 153 men til ære for hvem? Men det kunde være ligegyldigt, når arbejdet blev vel gjort, og tiden gik. Han arbejdede, indtil pigen kaldte ham til bords og forundret spurte efter fru.

Vi venter ikke, sae han og gik ind sammen med sin søn, der også gjorde spørgsmål og fik til svar, at moder var rejst bort nogle dage.

Bag efter tændte han en sigar og sad rygende i sin skrivebordsstol. Hvad nu, når sigaren var røget ud? Dær lå manuskriptet, og aftenen var lang endnu. Skrive kunde han ikke mere, han følte en så forfærdelig lede ved tanken, at han ikke vilde forsøge på det. Men det var ellers gået godt. Han var straks kommet i en ligefrem ekstase og helt uden for det, han i tanken havde bygget op, var en mængde ny ting kommet til. Han så lidt på det, med en underlig kvalme, men det var godt, og der var meget af det; men han kunde dog ikke tænke på at læse det altsammen igennem. Det mindede ham om, hvad der var hændet ham for flere år siden. Han kom gående ad Østerbrogade og skulde hjem for at arbejde, men han var uoplagt og ked af et

arbejde, der dog skulde gøres. Da han gik over gaden, blev han væltet af en siklist; han fik den ene hånd flænget, men kom ellers ikke noget til; han blev vasket og forbundet af en kone i en kælderbutik; hun gav ham en klud om og sae, det var godt, det ikke gik værre, og det var jo sandt, men da han kom ud på gaden, var han kommet i en mærkelig høj stemning; det gjorde ondt i hånden, og det arbejdede i hans hoved. Han skyndte sig hjem og skrev med stor oplagthed. Men da han var færdig og blev forbundet, inden han skulde i seng, kom smærten igen og tog magten over ham; han var langt nede og sov 154dårligt om natten. Tilfældet med beskadigelsen havde gentaget sig, og hvordan vilde natten gå denne gang?

Han røg med stor langsomhed, og der gik på den måde tre kvarter. Hvad så? Han kunde gå en tur eller besøge en eller anden, men hvis Margrete så kom og ikke fandt ham hjemme? Nej, han nøjedes med at gå tur på gulvet.

Det ringede. Han skyndte sig ud for at lukke op; det var måske hende. Hans hånd rystede; hvad vilde hun sige, og hvad skulde han svare?

Det var fru Bønnet. Hun havde siddet og kedet sig; det var morsomt, hun traf dem hjemme.

Nej, min kone er gået ud. — Fru Bønnet vilde til at gå igen, men han holdt hende tilbage: Kom kun inden for; jeg sidder også og keder mig.

Fru Bønnet kom ind i korridoren. — Jeg blir ikke ret længe, sae hun med et undskyldende smil; — men måske kommer Deres kone; De sae ikke, hvor hun er gået hen?

Jeg ved det såmænd dårligt, men det kan godt være, hun kommer snart, svarede han med et smil, mens han tænkte: Hvad mon der så vil ske?

Samtalen gik ikke godt; fru Bønnet sad urolig på sin stol og ønskede, hun var gået igen. Hun fik øje på hans manuskript og sae:

De arbejder; jeg forstyrrer Dem altså.

Nej, jeg er færdig for i dag.

Hun så lidt på ham: De er træt; De trænger til ro.

Jeg er træt; jeg trænger til selskab.

Ja til muntert selskab. Det er kedeligt, Deres kone er gået ud. Hvor er hun dog strålende altid.

Ja, sae han tørt og tog sit manuskript for at lægge det ned i en skuffe. Hun havde måske stukket dette strålende 155æmne ind i samtalen for at få mere liv i den. Da det ikke virkede, følte hun sig temmelig hjælpeløs. Hun huskede sit første indtryk af de to ægtefæller; hun havde senere tænkt, at det var vel forkert, men måske alligevel ikke. En ting var sikker: at hun sad her som en aldeles overflødig person.

Fru Bønnet, sae han pludselig, og det gav et sæt i hende, — vi vil ha kaffe. Der er ingen i huset til at lave den, men De kan. Jeg skal gå med og vise Dem, hvor tingene er.

Hun lo forlegent: Det kan man jo egenlig ikke. Hvis Deres kone så kom, vilde jeg blive forlegen, og så skal man ikke.

Kom så, sae han og tog i hendes hånd for at få hende med. Hun rejste sig, og han slap hende straks.

Han fandt vandkedelen, og hun målte vand af; hun skyllede kaffepose med en egen delikat anvendelse af fingerspidserne, han bestemte antallet af teskefulde kaffe, og så kom der en ventetid, mens vandet begyndte at snurre.

Ih hvor dette her er underligt, sae hun — det er altså mit første æventyr.

Han sae med en kort latter: Tænk, det er virkelig rørende.

De mener, hvis det er sandt. Det er det, men det kan man måske ikke tænke sig.

Ja, fru Bønnet, så er vi på højde med hinanden. Nu koger vandet.

De havde det nogenlunde muntert i køkkenet, hvor tingene gav dem noget at tale om; ligeså ved kaffen, men da den var drukket, og magisteren havde tændt sig en ny sigar, blev der stille imellem dem som før; hun følte luften var ladet af noget, der trykkede ham, og som virkede 156på hende med. Hendes sympati for ham blev til en dyb medfølelse, og hun vilde gerne tale med ham, men hvordan få begyndt. Hun gav sig til at tale om sig selv; hun nævnte egne skuffelser og modgang, og han gav hende sin forståelse på en måde,

der viste, at deres modgang lignede hinanden.

Da sae fru Bønnet: Jeg havde ikke ventet at høre Dem tale sådan; men De ser jo alting så klart og stærkt.

De mener: koldt. Er De sikker på, at det indtryk, De har af mig, er rigtigt?

Jeg tror ikke, De er kold. Men De må jo være i stand til at klare alt, hvad der kommer i vejen.

Hvad kan det nytte? Klarheden oplyser en selv, men idet den falder på den anden, der er med i spillet, er dens virkning forbi; der kommer kun større forvirring ud af det.

Han lae sigaren og rejste sig; hun svarede ikke, for det kunde jo være, han fortrød sin åbenhjærtighed.

Han lo: Hvor jeg har haft tillid til tankens magt, der også skulde lede mit eget liv; det er ligefrem komisk. Men De, som har gjort Deres erfaring, vær nu ærlig og indrøm, at det rent instinktmæssigt må være irriterende for en kvinde at høre sin mand tale som jeg. Det viser, han i grunden er kold, og det gør også hende kold, og tillige krænket.

Det kan jeg ikke indrømme. Men jeg har aldrig oplevet det tilfælde; min mand var helt anderledes.

Sig mig, fru Bønnet: hvornår har De syntes, at livet var dejligt? Jeg mener ikke, da De var ung pige og uden erfaring, men senere?

Ja jeg må sige, det er ikke så længe siden, men det var 157hurtig forbi, jeg var uheldig og blev skuffet. Jeg synes endnu, at det er dejligt at leve; jeg mener: det kunde sagtens være sådan.

Virkelig? Det har jeg også engang ment, ja netop sagtens, som De siger.

Er det da ikke rigtigt, at to mennesker, der holder af hinanden, sagtens må kunne blive enige om, at de ikke vil gøre hinanden fortræd?

Ha ha, det er den rene tanke, fru Bønnet, og den er De gået ind i ægteskabet med. Ligesom jeg.

Ja, men den hjalp mig ikke; jeg havde ikke en mand, der forstod mig. Men jeg er forfærdet over, hvad — ja jeg ved jo ikke, hvad der er sket, men jeg troede, at her var det så fuldkomment og —

Han satte sig over for hende og sae: Ja, fru Bønnet, hvad skal vi mennesker gøre ved hinanden? Vil De sige mig det?

Vi skal være gode mod hinanden.

Fru Bønnet lignede et billede af sine egne ord; hun havde et rent, mildt ansigt og blide øjne, ikke særlig intelligente, men meget fornuftige. Hun havde den blanding af fornuft og godhed, der må kunne gøre det let at være lykkelig. Men ved en fejl, der formodentlig altså lå et andet sted, var hun ikke blevet det. Der var ikke nogen stolt rejsning over hende, og hun havde vel heller ikke et brændende farvestærkt temperament, men hun havde den fred, som en mand efter tilstrækkelig megen anden oplevelse kan komme til at drømme om. Hun var vistnok ganske almindelig, men hun var fuld af ynde og sødme, en lille vild rose ved siden af vejen; hun var også kommet ind fra en eller anden krog i landet, naiv og uberørt, og hovedstaden 158havde næppe forandret hende synderligt. Mænd så godt nok hendes værd, og flere end een havde søgt at vinde hende; magisteren havde kendt den sidste af dem ganske godt, en stærk mand, der havde været gennem megen forretning og megen leven med, og som nu trængte til en lille fredelig idyl, men han fik den ikke; han måtte nøjes med en strålende verdensdame, der vilde gøre ægteskabet til et bevæget drama, men ikke til den lille vrå, som vore naive bedsteforældre sang om.

Og her sad altså fru Bønnet, yndig, blid, mulig.

Tiden gik under stille samtale uden indhold, hvad ord angik, men velgørende, vistnok også bindende. Pludselig slog klokken ti, og fru Bønnet så på uret med et forskrækket smil.

Jeg må gå, sae hun — det er altfor galt; klokken går til elleve. Tak for i aften, det har været så rart. Det er ligesom jeg aldrig har talt med noget menneske før nu.

Han tændte sigaren, han havde lagt fra sig, og overvejede den time, der var gået. Han sae ligesom tilfældigt: Var Deres mand ikke meddelsom?

Å jo. Han havde jo sine forretninger, som han nok vilde tale om. Han var en dygtig mand og en klog mand, og jeg kom på den måde ind i en del. Men man blir træt af altid at høre om det samme, ikke sandt?

Jo, det ved jeg også eksempler på. — Og så blev der tavshed imellem dem.

Ja. Men det syntes jeg heller ikke om. Vel? For man må da ha noget, som begge parter kan interessere sig for.

Hvordan var Deres mand ellers af karakter?

Jo; han var udmærket. Men hans form var noget spottende og overlegen. Han var jo vant til at regere, og så 159forstod han selv alting så hurtigt og vilde gjerne håne dem, der ikke kunde følge med. Det kom også frem over for mig, det smil og den ironiske tone. Jeg kan nu ikke så godt lide ironi. Er det så underligt?

Nej, når jeg tænker nærmere over det, så er det egentlig ganske naturligt. Jeg ved selv andre tilfælde.

Fru Bønnet stod op, men hun var blevet ivrig og glemte at gå: Nej, han var klog og dygtig altså, men han havde jo ikke så meget hjærtelag. Det sae jeg til ham; det var da også min ret; var det ikke?

De prøvede ikke med godhed og blidhed alene? og uden at sige sandheder, jeg mener ubehagelige.

Jo, så længe jeg kunde. Men det ligesom ikke virkede på ham.

Nå sådan. Førte sandheden så til et bedre resultat?

Ja, det kan man jo nok sige; det gjorde nemlig, at vi skiltes.

Og det var Dem, der tog opgøret i Deres hånd?

Ja, da han ikke vilde, eller måske ikke kunde, se, der var noget i vejen; han så kun sig selv.

Hvad sae De så til ham, fru Bønnet?

Jeg sae ham, hvordan han var.

Var De vred?

Fru Bønnet betænkte sig lidt, så svarede hun med et undskyldende smil: Jo, det var jeg vel nok, men det havde jeg jo også grund til.

Men hvad kan en kone egentlig sige til sådan en mand? At han tænker altfor meget på sig selv, at han forsømmer sin kone?

Ja, og så, at han jo ikke er slet så forfærdelig stor, som han bilder sig ind. Naturligvis, min mand var dygtig nok, 160men derfor havde han sine fejl, som jeg meget godt kunde se. Og dem fik han at vide. Hvem andre skulde i det hele taget ha sagt ham dem end jeg?

Hm hm. Tog han så fornuftigt imod det som vel begrundede sandheder, eller blev han vred?

Han blev vred; han var ganske rasende; jeg har aldrig set ham sådan før. Nej, han var ikke den mand, jeg havde tænkt. Så gik jeg fra ham, og vi blev skilt.

Fru Bønnet så til klokken og så tilbage på magisteren; hendes blik forandrede sig igen, og hun smilede, idet hun rakte ham hånden til godnat og takkede for den aften, hun trykkede hans hånd og var længe om at slippe den.

Hun tog hjærteligt afsked engang til, da hun stod i entredøren med sit overtøj på. Lyset faldt på hendes fine, yndefulde ansigt og hendes blide smil.

Fru Bønnet var nogen tid om at komme fra entredøren, hun var fuld af farveller, yndige variationer af samme afskedstema, ikke meget forskellige, men de havde gentagelsens sjældne og voksende fortryllelse. Endelig gik hun og efterlod magisteren et dobbeltbillede: en dejlig blomst og samtidig blomstens torn; en blomst til stor lyst, en torn til megen belæring.

Magisteren gik ind og satte sig. Hans sigar lå igen slukket i askebægeret, han tændte den for tredje gang; der var endnu til et kvarter. Han var blevet rolig og klar og herre over stillingen igen. Hans skæbne var ikke en undtagelse. Virkeligheden havde igen vist sig for ham, overraskende og dog ikke med noget nyt træk, kun det gammelkendte i en yndig og lærerig gentagelse. Han havde engang før hos den kvinde, han endnu holdt af, set den 161samme dobbelthed, men ikke med så få minutters mellemrum. I hendes tilfælde lå der år imellem, for hun var ung og uerfaren, da han først traf hende; hun kom til ham med al sin sødme; det andet var vistnok til stede, men der skulde tid til at bringe det til udvikling, det andet udslettede heller ikke det første; sådan er kvinden: hun rummer bægge modsætninger.

Han lae sigarstumpen fra sig og rejste sig for at gå i seng. Der var vist ikke mere nogen fare for en søvnløs nat. Den sande forståelse virker beroligende.

I det samme hørte han en nøgle i smæklåsen, og straks efter stod hans kone i døren: Nå du er ikke i seng endnu.

Jeg var lige ved det, svarede han venligt.

Er du vred på mig?

Det er fred, du kommer til. Hvad du selv bringer med, ved jeg jo ikke.

Hun kom hen til ham, tøvende, han tog hendes hånd.

Du er altså ikke fornærmet, såe hun med sit ansigt tæt ved hans.

Han tog hende om hodet og såe roligt og smilende: Der er altså fred på bægge sider; så taler vi ikke mer om det, der er sket.

Hvis du vilde sige noget, vilde det rimeligvis være det, at du har fået et andet syn på mig.

Han tøvede et øjeblik, om han skulde svare, og hvor meget han skulde sige; så såe han: Jeg tror nok, jeg har fået et mere fornuftigt syn på ægteskabet. Jeg har med mine teorier været for ensidig.

Hm, svarede fru Margrete lidt usikker.

Men hun gjorde ingen indsigelse, da han læe armen om hendes skulder og gik med hende ud af stuen.

162

163

DEN GAMLE HISTORIE OM ALVERDEN

164

165

PETER MENNESKE, cand. jur. og sekretær i verdensfredsforeningen, lukkede tankefuldt den store protokol, hvis fire og halvtredsindstyvende side han lige havde fyldt. Han stillede sig med øjne, der ingenting så, hen ved vinduet, og hans tanker, der nu havde fri, bevægede sig løst mellem hans cigarkasse, hans chæselong og en halvt opskåren bog, der lå helt inde i den højre krog af hans skrivebord. Han lukkede øjnene og mærkede, at gaden nedenunder ham var i kog; der stod en tyk em af snak op af den, skyer af latter drev ind mod hans ruder. Hvad var det dog? Han åbnede sine trætte øjne og så, at gaden flød af mennesker.

Automobiler pløjede igennem mængden med et lille blågråt kølvand af asfalt efter sig. Det så underlig uvirkeligt ud, men til beroligelse for Peter Menneske så han i mængden et kendt ansigt, der var vendt op mod hans ruder. Til ansigtet hørte to usædvanlig store ører, der var let bøjedede af skyggen på den høje silkehat; det var hans gode ven Valdemar Freund. Peter Menneske åbnede vinduet på klem og sænkede en arm med et kroget pegefinger ned mod overfladen af havet. Freund nikkede og steg som en anden tam fisk straks op til vennens dør. Nå, vidste Peter ikke, hvad der var på færde? Jo, alverden skulde idag til fest paa hotel Mundus; og så var der ingen mening i, at han blev hjemme, han måtte skynde sig at blive klædt om.

166

Valdemar Freund lo i bedste humør — han havde kun det samme — og bad Peter om at skynde sig. Han sad på Peters fredsprotokol og med en lakeret tåspids støttet mod gulvet. Silkehatten havde han lagt fra sig, og hans ører, der foruden at være store tillige var agtsomme, fik lov til at rette sig et øjeblik. Han drejede sin i drejninger og buk øvede krop en halv gang om og tændte sig den sigar, som Peter Menneskes tanker for lidt siden havde sysselsat sig med. I stedet for sigarkassen måtte han nu tænke på klædeskabet, for det var sandt nok, at det kunde være godt at komme ud og få rørt benene i et par finere bukser end de bagslidte, han stod i. Han klædte sig om med sædvanlig omtanke og kom tilbage til Valdemar Freund, inden denne havde slået asken af sigaren for anden gang.

Ned ad gaden gik tæt ved hinanden to par støvlehæle, et par nyrettede, og et par med begyndende skævhed; to par bukser, det ene ulasteligt forneden, det andet med indtrædende frynser af stødliste; to

overfrakker, een mat i rygsømmene og een blank; to nakker, een dunet med lav flip, een med høj flip og nybarberet. Peter Menneske og hans ven gik til fest sammen med alverden, det var en hverdag for den ene og en festdag for den anden, men hverdagsmandens ansigt lyste af fest, medens den andens var alvorligt.

Der var fuldt i alle de store sale i hotel Mundus, og Peter Menneske blev ganske fortunlet; hans hjerne var som en protokol, der ser sig skrevet fuld af vers, dejlige og tåbelige mellem hverandre, for alverdens koner og døtre var med til festen, dejlighed og tåbelighed imellem hverandre. De var klædt i lyse og luftige kjoler; der var ikke meget af dem, og de begyndte et stykke nede på personen. 167Bryst og rygge var hos de ældre at se til som røde aftenhimle, der skinner truende gennem hvide skyer og varsler om kommende storm, men hos de yngre var de så fine og lysende som selve de skyer, de tildels var overtrukket med, og Peter Menneskes protokolhjerne fyldtes med det altsammen, så den ikke kendte sig selv. Af de korte ærmer stak lange arme ud, nogle kølige og hvide, andre varme og røde, men de kølige gjorde en varm, og de varme gjorde en kold. Og der var albuer som udfoldede rosenknopper og som sortprikket hønsehud.

Kvinden er som poesien selv: begge falmer efter love, man ikke kender, kvindens ynde er som et vers, der er digtet idag; imorgen er det på alles læber, iovermorgen er det glemt. Peter Menneske gik om og betragtede alle grader af kvindens poesi fra dens blomstring til dens forfald; han fandt alle arter af poesi derimellem, fra romantikens blå viol — dog kun sparsomt — til den moderne orkidé med hidsende farver, der er drevet frem under glas; hyrdepoesi, især eftergjort, og sidste nye unge pige med solbrændthed fra badestedet.

Men som han mønstrede andre, blev han selv mønstret; alverden lagde mærke til ham og fandt ham interessant. Det gjorde et tilforladeligt indtryk, at han ikke var helt ung; han så intelligent ud, og som det hører til for en mand, der har meget med ånd at gøre, havde han en svag lighed med et dyr, nærmest en abe, en klog abe med anlæg for tungsindighed. Alverden kom og præsenterede sig for ham, fik at vide, hvem han var, roste den smukke sag, han arbejdede for. Senere på aftenen, da der skulde danses, kom også alverdens damer og gjorde hans bekendtskab. Peter Menneske stod lige med et overfor et smil, som han meget 168ønskede at beholde i sin nærhed for resten af aftenen. — Der er en blomst, der undertiden skyder op mellem mand og kvinde; den vokser stærkt og pludseligt som en tropevækst, dog er den ikke tropisk, men sart og tempereret; den står udfoldet på een gang som et fata morgana, og alligevel er den en virkelighed; det er alle muligheders blomst, der gerne vil gro mellem mand og kvinde. Den visner måske, når den har blomstret fem minutter, men mindet om dens duft visner ikke.

Peter Menneske så for første gang i sit liv den fortryllende blomst stå mellem sig og en kvinde, og som oprøvet mand ønskede han, den vilde blive stående, og han frygtede for at plukke den. Blomsten stod for ham som et højt og luftigt syn; hendes væsen var i dens duft og farve, og hun så med sine øjne ham gennem den samme blomst.

En person tæt ved dem affyrede en latter, der klang som en række glædesskud; Hr. Valdemar Freund kom frem og bukkede, han gjorde, hvad Peter selv havde tænkt på: han bød den unge dame til dans; Peter Menneske så hende gå bort ved en andens arm; hendes albue var en rosenknop. Han så dem gå sammen og danse sammen, sidde sammen og tale sammen. Han så dem få hældning mod hinanden, for når den ene af to bliver en hældningsnål, varer det sjældent længe, før også den anden påvirkes af magnetismen og hælder imod. Peter Menneske stod på et sted og så det altsammen. Rosenalbuen stod for ham som et lille tegn, der med stor styrke fortalte, hvad han var gået glip af. Men han tog sig sammen. Mænd, i hvis natur der er gået tøven, bryder pludseligt ud i handling som ild, der har ligget længe og røget eftertænksomt, og den sene ild brænder endnu, når de andre ilde er gået ud.

169

Aftenen gik med vin og dans og mange bekendtskaber. Peter Menneske lærte alverden at kende. Han var ikke glad, efter at hans ven havde slået ham ud, men han var højt oppe. En skødesløs dreng, der kommer for sent i skole, fordi han har været optaget af alt for meget undervejs, tager gerne fat med større energi, end de andre og har regnet tre stykker, hvor de artige drenge i det højeste har begyndt på nummer to. Sådan tog Peter Menneske fat; han var en sen dreng, han var to og tredive.

Dansen var lang og varm. Peter Menneske blev hed under hjertet og fik syner af den, han så kvinderne hænge som frugter på mændenes arme. På sorte grene hang der kvinder i stærke farver; nogde var endnu grønne og ufærdige; andre var modne, men de grønne hang løst og faldt let af; anderledes havde de modne det. Men de, der slap grenen faldt ikke til jorden; inden de nåede så langt, hang de videre på en anden gren. Peter blev grebet af et vildt tungsind, der slog ud i trang til morskab. Han havde i sin ungdom begået en letsindighed: han havde forsømt at more sig, og nu kom tilbageslaget. Han morede sig desperat. Han havde syner af livsglæde; dagene skulde gaa, dagene med nætterne i flyvende fart, fulde af livsglæde sådan, at det tabte kunde blive indhentet. Ak, om man havde dagene på en garnvinde, dag og nat med hinanden, hvor kunde man ikke vinde dem af, man kunde leve et halvt år på tre dage. Haspe dagene af en garnvinde. Hvad er det, jeg siger? Det er jo en gammel mands værk, netop det at haspe, hvad så? Skal jeg hellere standse min vinde, så at den dag, der i øjeblikket er øverst, bliver stående for mig som en nydelse, der ikke forsvinder igen?

Alting har sit tidspunkt i mandens sind, også kvinden. 170 Peter blev herre over sine tankers hvirvel og fandt den kvinde, der af tilfældet var bestemt for ham. Hun var som et jordbær i forsommeren, det er rødt i sydsiden, det er hvidt på den side, der vender mod vest, men mod nord er det grønt; hun var som et jordbær i begyndelsen af Juni. Folk kommer forbi og taler om det: sikken et morsomt jordbær — og lader det sidde, men en uvorn dreng plukket det, spiser det halve af det og smider resten.

Alverden morede sig glimrende. Peter Menneske overgik alverden. Han fik megen omtale og stærkt bifald: han der er en af vore. — Han morede sig som en dreng, der kom sidst ud i haven for at ryste træerne. Han prøvede, hvad der var igen til ham, henrykt og skuffet, men hans stemnings høje ophidselse lod ham ikke skelne mellem de to.

Aftenens timer tonede forbi ham som et muntret stykke i allegro; natten kom og føjede sit con fuoco til allegroen, men tempoet faldt, for alverden skulde dog en gang hjem. Peter var mellem de sidste. Han havde sin dame under armen, og over dem skinnede astronomernes og de forelskedes stjærner.

I den varme, lilla nat gled et automobil forbi de to med pustende motor og hviskende gummihjul. En herrehånd kom frem over kalesjen og vinkede, en slap gemytlig hånd med løst håndled som hos en klaverspiller. Sammen med vinken kom latter og et: Godnat Peter, din alverdenskarl. — Det var Valdemar Freund. Ved siden af ham sad en dame. Hun havde en stor, dunkel, ligesom glødende hat på hovedet, måske var den egentlig rød, den hang forover og skjulte hendes ansigt, den rørte sig ikke, og lige så stille var den hvide handskehånd, der laa på den sorte vognkarm.

171

Hun viste ingen genkendelse og røbede heller ikke nogen ligegyldig høflighed; hun nægtede ganske at ytre sig så vel overfor den ene mand som overfor den anden. Det var, ligesom hun i sine tanker var langt borte fra dem begge to, skønt hun var midt imellem, en fjern kvindesjæl mellem to mænd. Var der i denne udeltagelse en mening, hun ønskede at give til kende? Og hvilken?

Peter Menneske så de to glide forbi forud i det besynderlige mørke. Valdemar Freund slog endnu engang op med hånden, drejede et ansigt, der lo, og udsendte et grin, der dissonerede med nattens stilhed. Så forsvandt de — mandens selvfølgelighed ved siden af kvindens gåde.

Hans egen dame var stor, og alle hendes former var fulde, hun var en hel kvinde, yndig og færdig, men hendes tale var tom, og hendes blik var et barns. Dog skimtede han kun utydeligt hendes øjne, og hendes ord kom dæmpede til ham gennem nattens flatterende mørke. Og mere talende var trykket af hendes arm på hans. Det lå uforandret som et fermat over hans tanker, der endelig kom ud af deres ophidsede allegro. Han blev glad, og som om han endnu var tyve år, så han op til månen, der havde begyndt at løfte sig over hustagene.

Månen, sagde han — den er altid med. (Med til hvad? tænkte han; hans dame kunde gerne være faldet ham i talen med et drillende spørgsmål, men hun tav). Månen skal altid komme og se med. Månen er en gammel pige, der selv er blevet skuffet, den sidder nu i sit vindue og fylder sin tilværelse med at se på os andre. Det er derfor, vi finder den så rørende og komisk. Månen skal stirre på os i al evighed; den skal aldrig se sig mæt på os, der er mere lykkelige end den.

172

Damen lo. Der faldt et svagt sforzato på hans arm, et tankefuldt eftertryk på en lang, liggende tone. Det faldt ham ind, at han egentlig havde sagt alting; hans månesnak endte med en tilståelse, og hun havde svaret med et tryk af sin arm. Han kunde ikke sige mere; han stod overfor dette tilfælde så uerfaren og forvirret, som om hans alder pludselig var divideret med to.

Men da pavsens havde varet længe nok, sae hans dame: De arbejder jo for fredssagen?

Han hørte ikke den flade, konverserende hensigt i hendes stemme, hans øren var fulde af musik, og han fortalte glad om sit arbejde og fik hendes bifald. — Men alt det, sluttede han — ligger på den anden side af en bred grøft, som jeg pludselig er sprunget over; jeg ved ikke, hvordan jeg kommer tilbage igen, den anden bred er en anden verden.

Hun spurte, når han plejede at stå op om morgenen, og han så i tanken sit arbejde for sig, altid interessant, men imorgen med en ny glans om sig fra en fortryllet nat.

— Imorgen, sae han — der er ikke noget øjeblik, der indeholder så meget som det, da en ny dag begynder. For første gang i mit liv ved jeg nu også, hvordan natten kan være.

— Ja, ikke sandt, svarede hun. Han følte sit hjerteslag som dæmpede pauker.

— Men De, sae han — er jo vant til en fest som den iaften. For Dem er den ikke ny.

— Jo. Ingen fest har været som denne. — Hun var selv betaget af øjeblikket; hendes stemme blev fuld og svulmende ligesom hendes legeme.

— Jeg ved ikke — jeg ved endnu ikke rigtigt Deres navn, sae han.
173

Jeg hedder Eva. Hun standsede ved en gadedør.

Han tænkte hendes navn. Eva, tænkte han, men han turde ikke sige det. — Imorgen, sae han, ser jeg Dem ikke imorgen?

Hun så på ham og tav lidt, ligesom hun vejede hans ord på den fineste vægt. Så sae hun: — Jeg venter Dem imorgen eftermiddag.

Peter Menneske gik alene videre, overvældet af aftenens mange indtryk, der stod over hans tankes himmel som et stort nordlys og samlede sig om kvinden som et brændpunkt. Er det sandt, at den, der har mange tanker, bliver rig på fejltagelser? Gælder det i særlig grad om den mand, der gør sig mange tanker om en kvinde? Tilmed en, der ikke var de mange tanker værd?

Hvem kan afgøre, hvor mange tanker en kvinde er værd? En kvinde, eller et nyudsprunget bøgetræ eller blomsterne på en grøftekant? Afgøre det kan den, hvis sind er koldt. Han kan nøje opgive, hvor lidt det altsammen betyder, kvinden, bøgetræet og blomsten, fordi han ser i og for sig uden forhold til noget uvedkommende. Men den, der har sådan en evne, hans sind er rigt på stor fattigdom. Men den tankeverden, en mand skaber, den er hans rigdom. Måske skal den en dag tilintetgøres som en stor illusion; han bliver ikke derfor så fattig, som mangan udenforstående vil tro.

Peter Menneske nåede omsider helt ud på havnemolen. Han løftede sine øjne mod den røde morgenhimmel og stirrede ind i sine egne tankers vrimmel og følte varmen ved det røde skær, der syntes at ligge over dem. Sådan blev han stående på den yderste spids af molen, ligesom på virkelighedens yderste pynt, selv næsten en uvirkelighed af henrykkelse. Hans glæde var knyttet ved to strenge, een kort og ganske nær som et tryk på hans arm, den anden lang og fjern som en solopgang; hans glæde hang bundet op i hans sjæl ved to strenge, lige ved hans hjærte, og samtidig hang den på verdens yderste spids.

Eva, tænkte han, og han så i det samme, at solen stod op. Den meldte sig som en gnist på vandet og flød der kort efter som en tynd skive, som en måne, der er gået i brand. Senere i sit liv glemte han aldrig den solopgang; den stod for hans tanke fast knyttet til forestillingen om en kvinde, hvis navn var Eva.

Så vender vi, mumlede han og drejede ryggen mod solen for at gå hjem. Han kom forbi en losseplads og standsede ved synet af en gammel kasserolle. Pludselig brast han i latter: Dèr ligger en gammel, rusten kasserolle med huller i bunden. Ja der gør såmænd; det var dog ganske grinagtigt.

Han kom ind i gaderne. Alverden sov for åbne vinduer i den varme nat, men enkelte var dog ved at stå op. Peter Menneske hørte en stump samtale mellem to morgenmænd, hvoraf den ene tørrede sine ører med et stykke håndklæde på en pegefing, mens den anden med et lommetørklæde vred lange hornsoloer ud af sin næse:

Næ, sae ham med pegefingeren i øret, nu lader det alligevel til, at hun har fundet den rigtige. Jeg troede, det skulde have været Valdemar Freund; hun var voldsomt forelsket i ham og gjorde såmænd, hvad hun kunde, men så vilde han alligevel ikke, da det skulde til at være alvor. Næ, han brændte hende af, den rad.

Peter kom til at le: Hvorfor kommer jeg til at tænke på den kasserolle, sae han halvhøjt. Det er dog grinagtigt. Nå, men jeg må se at komme hjem og få sovet lidt.

Det latterligste syn, nogen mand kan have, mens han står og klæder sig på efter badet, det er hans egen skygge med bukserne nede om knæene. Det er et pludseligt øjebliksbillede af ham selv, der med energi vækker det spørgsmål i ham, om mennesket dog ikke er det mest komiske kreatur i hele skabningen. Det er noget, man kan le ad ved et cafébord, ja, og det er et stort og påtrængende spørgsmål i det øjeblik, man står ensom på det sublimeste sted i verden, på grænsen mellem havet og landet og med solen over sig. Bag ved rører havet sig, og er dog altid på samme sted; foran ligger landet ubevægelig, oven over går luften i en stadig bevægelse, og midt mellem de tre står mennesket, fast som jorden, bølgende som havet og altid flyttende sig som luften. Der er intet sted på jorden, hvor mennesket føler sig som al tings trefoldighed som dèr, hvor hav og jord og luft rører hinanden. Man føler sig selv som grænsevæsenet berørt af dem alle tre og i slægt med dem. Han er et sammensat væsen med slægtskab til tre sider; samtidig står hans parodi foran ham. Den er både fast og bølgende, den flyver rundt om ham, den bliver borte ligesom vinden, den viser i en eneste parodi alle hans tre sider. Den stiller sig op ved siden af ham for at lære ham selverkendelse, for at lære ham at le.

Peter Menneske satte kikkerten for sine blændede øjne og så hen ad stranden. Langt borte var der noget

broget, der rørte sig. Han så på sit uhr og begyndte at gå. Om en halv time, ventede de ham. Der var en halv mil, 176 så han kunde lige nå det. Han vilde komme gående langsomt ind mellem dem og med det samme stå op og begynde at tale. Den store fest skulde også denne gang ha været på hotel Mundus. Alverden forlangte at holde festen på sit yndlingssted, men Peter Menneske satte sig bestemt imod det. Vilde de høre ham tale, skulde det være, hvor han ønskede det, og Alverden gav efter. Han var jo nu en af deres og skulde snart giftes med en af deres døtre, og alverden vilde gerne høre ham tale. Der gik mand og mand imellem ry af hans taler, skønt ingen vidstes at ha hørt ham. Så blev det da, som den ene mand forlangte: en strandfest, ikke en hotelfest.

Da han nærmede sig menneskeskaren, skilte flere sig ud og kom imod ham. Der var to kvinder imellem dem, men da den, der kom sidst, så den forreste gå hen til ham, blev hun selv stående. Den forreste var Eva. Hun spurte, hvordan vandet havde været, og om han nu ikke var for træt til, at han kunde tale. Han svarede ganske kort, men glad. Han så på hende med henrykkelse. Ingen mand ved, i alt fald til at begynde med, hvad kvinden er, men hans forestilling om hende er en blomst, der stadig drysser sine blade ned over ham og stadig fornyer sig. Han står under blomsten og kan ikke blive fri for at se den; han drysser sit duftende kogleri ned over sig selv. Mandens tanker om den kvinde, han elsker, er en blomst, han selv har opelsket.

Den unge pige langt tilbage var gået i stå; hun så hans blik og vendte sig bort, en elegant hat blev elegant taget af et tilsvarende hoved lige foran; hun nikkede let til Valdemar Freund, og lod sit blik løbe på sandet og tangen rundt om. Hun fandt sig et sted, hvor hun kunde stå og høre talen. Der stillede hun sig hurtigt og resolut, lidt fra 177 Valdemar Freund. Han iagttog hende med opmærksomme øjne under en bred, grå hatteskygge, men hun havde kun blik for taleren, der nu stod oppe og begyndte sin tale. Han stod sådan, at han havde havet på sin højre hånd, og medens han talte om de tre verdener, de stod midt imellem, forsøgte hun at møde hans blik, men det vandrede hele tiden og synes ikke at se på nogen bestemt, måske fulgte det de små bølger, der kom ind og slog med et svagt plask mod sandet.

Derfor har jeg ført dem herud, hørte hun ham sige — for at De ikke skulde være indesluttet af en verden, som De kender alt for godt, den verden, hvis evangelium hedder: tid er penge. Alt for meget kendskab til den verden er sygdom; kærlighed til den er døden. Jeg vil gøre en pause i min tale, jeg vil tie et kvart minut. Så. Ved De, hvad der nu er sket? Der er faldet ti Revolverskud. Ti mennesker, hvis tid var penge, er ikke mere til. Ikke midt i den verden vilde jeg tale til Dem, men her ved stranden midt mellem tre verdener, som De hører til, og som De kender alt for lidt. De kan jo al ting, mine tilhørere, undtagen eet: at gå ved stranden og glemme, at tid er penge. Kan det ikke glemmes, eller er mennesket virkelig ikke andet end en overspunden kobbertråd, et kabel, gennem hvilket tiden telegraferer det ene ord: Penge. Gå hellere med en tur langs stranden.

Midt i talen var der en soigneret hånd, der rørte ved en ung piges skulder. Et mørkeblondt hoved vendte sig, og bag ved stod Valdemar Freund med hat på hæld og krop i buk, den hånd, der havde rørt ved hende, hang elegant i luften.

178

Undskyld frøken, men de står meget nær ved vandet med deres hvide sko, en bølge kan slå op og gøre dem våde.

Hun smilede let; selv hendes ligegyldighed var smuk: Hvad gør det, om mine sko bliver våde? Jeg hører på talen.

Han trak sig tilbage, rank, med hatten på; det var et lille nederlag, men det sås ikke på ham. Idet han trådte tilbage til sin plads, blev der et vist røre mellem kvindernes øjne rundt om. Blot ved at flytte sig fem skridt, havde Valdemar Freund genkaldt sig i tyve kvinders øjne, som måske den smukkeste tilstedeværende mand. Men de vandrende øjne rettede sig igen mod taleren, og bevidstheden om Valdemar Freund sank ned fra overfladen.

Taleren havde set et ubetydeligt flimter i menneskemængden; en grå skikkelse havde flyttet sig, en hvid skikkelse havde drejet sig; det hele var for ham kun en forandring i sollysets fald, men nu havde forandringen igen ophævet sig selv; lyset faldt som før, broget på en broget menneskemængde. De bar det lys, solen lod falde over dem, hver på sin måde. De stod der som bærere af solens stråler, der uden forandring havde vandret millioner af mil gennem rummet, og nu endte ligesom født igen til nyt liv efter den lange, stivnede fart gennem et øde rum.

Synet flammede i hans fantasi, og han gav sig til at tale om lyset og om menneskene. Til sidst vendte han tilbage til det, han havde begyndt med: tiden.

Der blev engang født en mand, fortalte han — der ved sin alvor og sin iver syntes at være skabt til det usædvanlige. Allerede som ung kunde det mærkes på ham, at han havde sat sig et mål, men hvilket, det røbede han ikke for nogen. Når hans kammerater kaldte på ham og sagde: 179

Kom med os, vi skal i skoven, vi skal til bal, svarede han: Jeg har ikke tid. Han blev voksen mand, han nåede tidligt frem, men det syntes ikke at være målet; hans blik var rettet længere frem, ingen vidste imod hvad. Hans venner giftede sig og talte til ham om kærligheden; han svarede som før: Jeg har ikke tid. Dog giftede også han sig engang, fordi ydre hensyn gjorde det ønskeligt, men da han ikke havde tid til at blive forelsket, giftede han sig ikke af kærlighed. Den var altså ikke det mål, han havde sat sig. Han blev en rig mand, men rigdom måtte vel ikke være hans mål, eftersom hans blik stadigt var rettet længere fremad. Ved sin rigdom og dygtighed fik han magt, og hans magt gav ham meget at bestille, men når hans venner sae til ham: Tag med os på landet og hold ferie; rejs en tur med os til Italien, svarede han som altid før: Jeg har ikke tid. Nej, han havde ikke tid; han havde magt over meget men ikke over tiden; den løb fra ham, den narrede ham, og en dag var der for ham virkelig ingen tid mere. For det skete, at en person, som han aldrig havde set før, skønt han ellers kendte alle, greb fat i ham, og da han forsøgte at gøre sig fri mærkede han, at hans kræfter her ingenting forslog. Han åbnede sin mund og sae: Jeg har ikke — — — men hans mund blev lukket, inden han fik talt ud, hans øjne lukkedes og han så end ikke den mand, der så uventet viste sig at være stærkere end han selv. Hvad var den mands blik rettet imod? Hvad var hans mål? Hans blik var stivnet; jeg ved ikke, om sådant et blik overhodet ser noget. Hans mål — det var ikke et mål, han selv satte sig, nej, det var fra først af bestemt ved den skæbne, der lå i hans egne ord: Jeg har ikke tid — og målet var tidligt sat af den ukendte, der slog ham ned. Det er farligt at stirre på een eneste ting; det er selvødelæggende 180at have til valgsprog: jeg har ikke tid. Derfor har jeg idag ført Dem her ud, på grænsen af tre verdener; her er ikke spørgsmål om tid, her er ikke et eneste mål at stirre sig død på. — —

Da pigen med de hvide sko endelig så ham gå ned fra talerstolen og tage imod hilsener af de mange, der søgte ham, tænkte hun mere end nogensinde på den aften for fire uger siden, da hun første gang havde stået overfor ham, måske fem minutter og havde vekslet en hilsen og nogle få ord. Hun følte igen og stærkere den samme uro, der siger en, at den grund, man har stået på, er ved at synke og en ny skal dannes, men den gang blev hun uden ret at vide det revet bort af en anden, som hun også nu skimtede bag ved sin skulder. Men hun vendte sig bestemt bort og gik videre. Idag vilde hun tale med ham, gå med ham langs stranden, blot nogle minutter. Han havde jo dog også den aften set på hende og var blevet taget af den samme uro. Han havde også senere stået og set efter hende gennem den violette nat, idet han vendte sig bort fra en eller anden dame, han havde ved sin arm, men da havde hun endnu ingenting forstået.

Hun gik frem gennem mængden. Hun vidste ikke, hvad hun vilde sige til ham, blot at hun ønskede at tale med ham. Vejen hen til ham var kort, men tog lang tid. Der var mange andre, der også vilde tale med ham, og adskillige kvinder iblandt. Endelig stod hun foran ham. Hun rakte hånden frem, og han tog den, som han tog alle de hænder, der idag blev rakt ham i møde.

Jeg ved ikke, om De kan huske mig, sae hun — jeg vilde gerne tale et par ord med Dem.

Han så lidt på hende, og hun følte at det, der nu lå imellem 181dem, var en ørken: Et øjeblik, svarede han. — Lige nu har jeg ikke tid.

Hun så ved siden af ham en dame, hun kendte fra den aften; også han vendte hovedet og så hende.

Den unge pige i de hvide sko forsøgte at trække sig tilbage gennem den tætte mængde; det var besværligt, men pludselig var der en arm uden om hende, der holdt folk tilbage.

Lad mig hjælpe Dem, sae Valdemar Friends stemme. — Denne Vej. Jeg går foran, men baglæns; sådan.

De slap ud af mængden, han bød hende sin arm.

Hvor skal vi gå hen? spurte hun rådvild.

Vi kan gå en tur langs stranden.

Da kom hun pludselig til at le: — Ja, lad os det. Lad os gå en tur langs stranden.

II

Peter Menneske, sekretær i verdensfredsforeningen, nu tillige alverdens bekendt, følte stærkere end nogen anden — dog føltes det af alle — den forandring, der foregik i hele hans liv, efter at han var blevet gift med en af Alverdens døtre. Fru Eva havde det, som Alverden højlydt kræver og ikke finder sig i at undvære; hun gjorde fredens fattige skriver til en rig mand, og når han prøvede på at klare sig pengenes problem ved at sige til sig selv: Det er ikke pengene, der gør det, — så vidste han ikke, hvad han sae, og der skulde gå

mange år, før han i handling igen blev pengenes overmand, som han før havde været det i tanken.

Fru Eva bragte ham noget, der syntes større, fordi man 182 ikke kan ta det i hånden og veje det: kærlighed, men han vidste lige fra den første dag ikke selv, hvad grund han byggede på. Han var kun et menneske; den dag, han valgte en kvinde, var der tilfældigt kommet en tåge for hans øjne, og han havde grebet fejl. Han anede det vel bag efter, men han var to gange et menneske og kunde ikke rette den fejl, han havde begået.

Alligevel var alting nyt for ham; hvem skælner i øjeblikket mellem det fejle og det rette; at det er nyt og en oplevelse, er det eneste, det kommer an på. Peter Menneske havde siddet i toppen af et højt, ensomt træ, som en sælsom, men klog fugl; nu var han kommet ned, og han følte, at han levede. Livet var nu det sælsomme, mens tanken før havde været det; han glemte sit tidligere liv med en hurtighed, der gjorde ham selv svimmel. Han havde siddet i sit høje træ og løst mange problemer, både verdensfredens og livets; den første løsning stod endnu, den anden faldt som en barak, der er beregnet til at stå tre måneder. Livet er, når det leves, ikke mystik, det er ikke et sagn, der foregår på en fremmed stjerne; det er en stor nærhed, der falder over en med væld, som henrykker og får til at le; livet strækker sig fra det mest lavkomiske, til det sublime; sådan er det; kærligheden selv er ikke anderledes. Peter Menneske kom til at le. Også det liv, han førte i selskabelig henseende, var muntert, og han tog fuldt del i det; det trængte ind i ham og lærte ham humor; han blev en alvorlig humorist, og Alverden gav ham sit bifald: Var det ikke det jeg sae: Han er en af vore.

Peter Menneske havde hidtil levet ubemærket; nu havde Alverden opdaget ham, lidt sent, og der var altså noget at bøde på, og Alverden benyttede enhver lejlighed til at drage 183 sin nye opdagelse i forgrunden. Han havde venner alle vegne og kunde derfor let få alting. Han fik bestillinger, med eller uden tilhørende arbejde, men som alle indbragte godt, han fik jævnlig omtale i aviserne, og han fik de daglige små notitser, der for mange mennesker hører med til det daglige brød og allerede af Luther selv er forudset under betegnelsen: deslige. Der er for mange jo noget sødt i disse små opmærksomheder, mens de på andre virker som et stirrende lille barn med en finger i munden, savlende af velvilje og seende alting. For Peter Menneske var de vistnok ligegyldige, dog han var jo kun et menneske.

Peter Menneske kom frem i det rette øjeblik, lige ved århundredskiftet; Alverden elskede fredssagen, som han arbejdede for, og Alverden elskede hans tro på verdensfreden og i det hele hans lyse syn på livet. Tyve år tilbage vilde det have været anderledes; da var Alverden pessimist og ventede den store krig og den sociale omvæltning; da læste Alverden Zola og troede på menneskedyret; da beundrede Alverden Henrik Ibsen og svor til det bitre evangelium, men der var siden sket et Omslag, og Alverden lyttede gerne til de nye stemmer og tog lærvilligt dyret ned fra piedestalen og satte idealet op i stedet for. Det var en lykkelig tid, den frembragte mange betydelige ånder og megen ideel stræben; ånd begyndte virkelig at få magt over menneskene og tilsyneladende at gøre dem bedre. Alverden så det og glædede sig, og dertil kom det betryggende ved idealets epoke, at den indbragte godt og stadig bedre. Det var altså muligt at være idealist og samtidig tjene penge; det havde vistnok ingen før tænkt sig muligheden af, men det gjorde Alverden godt at se, at ideal og udbytte kan trives sammen. Derfor vendte Alverden sig også med forkærlighed til idealismens 184 digtere, og de kom til at stå i en smuk harmoni til deres tid, derved at de blev velhavende folk.

Peter Menneske, der foruden sine øvrige egenskaber også var en betydelig taler og skribent, forøgede sin anseelse ved at blive en af idealismens tænkere. Han var en klar ånd, både i det praktiske og det ideele, og da der kom en anledning, skænkede Alverden ham enstemmig en bestilling, der skulde blive af stor betydning for hans senere liv, idet han blev sin bys forligsmand. Han var klog og upartisk, og havde Alverdens tillid. Det viste sig også, at han havde den retsindige mands ubøjelighed, men han kom ikke derved til at støde de stridende parter fra sig; tiden var lys og let at leve i, stridigheder var vel ikke sjældne, men altid til at komme over; en klar hjærne og et fast, omend venligt sind, havde ikke svært ved at gøre sin overlegenhed gældende.

Sådan gik det for Peter Menneske en halv snes år. Han følte selv og udtalte ved lejlighed, at det var den bedste tid i hans liv, nu da han endelig var kommet i fuld kontakt med livet, men han kom ikke frem med nogen tvivl om, at det vilde blive sådan ved, han troede på livet. På tilsvarende måde opfattede han selve tiden, han levede i, alting var i opgang, og han følte sig i fuld overensstemmelse med sin tid.

Alverden gav ham ret, og selv om det ikke var uden forbehold, gjorde det dog godt at se en mand med en så stærk tro på fremtiden og med så overlegen en ævne til at udtrykke sin tro, harmonien var så fuldstændig, som det menneskeligt set er muligt, og den varede godt en halv snes år. Alverden vil huske den, så tit talen falder på de gode gamle dage.

185

Peter Menneskes ven, Valdemar Freund, var også kommet ind i en hel ny tilværelse, da han samtidig med vennen blev gift med en af Alverdens døtre, men han gjorde sig ikke slet så mange tanker om forandringen. Når de to nu drøftede livet sammen med hinanden, sae Valdemar Freund altid: Livet er sgu

meget lige ud ad landevejen og ikke noget at spekulere over. — Men det var en flothed, og han mærkede selv, at så ligefrem var det heller ikke. Han havde for eksempel gennem sit ægteskab lært penge at kende, men dem havde han jo altid kendt, kunde man indvende, næmlig under formen gæld. Sandt nok, og det var Valdemar Freunds egne letsindige ord, at penge er storartede, enten man har dem, eller man bare skylder dem væk. Men der er en anden egenhed ved besiddelsen, som han først efterhånden fik øje for. Gæld er som et dramatisk digt, spændende og fuldt af handling, men på grundlag af ens tomme tegnebog får gæld samtidig den delvise uvirkelighed over sig, der gør den til poesi. Sådan ser gæld ud for en fattig mand med et stort humør. Men penge er prosa, og selv om pludselig besiddelse af dem løfter en aldrig så højt og kaster nok så megen glans over ens liv, så er der i selve besiddelsen af dem et håndfast tag, der holder en tæt til virkeligheden. Man kan vistnok skaffe sig alting for penge, også poesien, den høje stemning og den store glans, men der er en ubønhørlig og i grunden plat prosa over bankbogen med de store tal, eller kuponerne, man klipper af to gange om året.

Pengene taler fornuft til en og blir ved med det, de taler ingenlunde på vers. Man blir til sidst fornuftig af det, men man kan naturligvis også blive desperat og begi sig ud på jagt efter den store, høje stemning ved at øde sine penge 186hen, men finder man stemningen på den måde? Penge, man har brugt, skraber ens sjæl besynderligt og efterlader ingen højhed, hellere tomhed.

Valdemar Freund lod sig snakke for af sine penge. Han lyttede til de talende tal og kom under deres påvirkning. Fra at være henrykt blev han tilfreds, og han lærte at omgå sine penge med fornuft. Alverden, der altid havde beundret ham for hans strålende humør, opdagede, at der skete en lille forandring med ham og gav forandringen sit bifald; den glade sjæl blev en humoristisk alvormand, og de to venner nærmede sig på den måde mere til hinanden, men den større nærhed gjorde ikke venskabet varmere. Når Valdemar Freund nu slog sin ven på en skulder, der var lige så velklædt, som hans egen altid havde været, og sae: Du er sgu en Alverdens karl, Peter, — så var beundringen i virkeligheden borte. Valdemar Freund så godt, at der trods al Peter Menneskes idealitet var sket en forandring med ham, efter at han havde blandet sig med Alverden, men han tænkte med et skuldertræk, at det kunde vel ikke være anderledes, enhver må engang blande sig, også hans beundrede ven, og noget af glansen skal jo engang gå af os allesammen. Men Alverden, der havde samlet de to venner i sin rummelige favn, beundrede deres venskab og mærkede ellers ikke noget.

Valdemar Freund gennemløb hurtigt sin lille udvikling under de ny forhold og befandt sig vel ved den, og der gik også for ham en halv snes gode år.

Ti år er et uhyre tidsrum, når man ser frem imod dem. De har endnu hele det ukendtes dybde som udsigten mod fjærne bjærgtoppe, men har man været igennem de ti år, kan det dybe perspektiv være gået af dem, og de har hele 187det velkendtes tomhed som et tilbagelagt bjærg, hvis hele udbytte hedder: Jeg har været der; de ligger i ens bevidsthed svundet ind til ingenting, som en sammenkrøllet sporvognsbillet i en tom frakkelomme. Valdemar Freund havde altid haft let ved at få tiden til at gå, og den ævne tog til med alderen; han fortærede tid så grundigt, at den gik sporløst fra ham igen. Men han var endnu ung, og han så fremad med en vis forventning. Hvad der lå bag ved, indlod han sig ikke på at undersøge nærmere; han affærdigede det med et smil: Nå, var det så det hele? Selvironi lå som en let sky over hans fortid, men forude skinnede endnu solen, og ironien havde ikke begyndt at brede sig den vej. Dær ude kunde endnu ske meget, det vidste man ikke. Livet havde jo allerede bragt ham en del, det måtte indrømmes, selv om det nok kunde gi anledning til et smil, når man for eksempel så sig misundt af andre.

Det var en ulykke for ham, at han fik alle sine ønsker opfyldt, at han ikke kunde tænke at ønske sig mer end det, der kom til ham som af sig selv. Alting kom klos ind på livet af ham og klattede dødt ned ved siden af som vådt ler, der kastes mod en mur; opfyldelse af alle ønsker stablede sig til værs om ham, så det var ligesom han ikke kunde røre sig for dem, han led under alle tings forbandede nærhed og kunde undertiden føle sult efter afstand. Han fandt en uopdaget krog ved Vesterhavet, hvor han holdt sommerferie, han rejste til Syden og til Østen, men han måtte hjem igen, op i bunken ligesom før; kun dær følte han sig tilpas, begravet til midt på livet af alle de kendte ting og med sin stadige længsel efter at komme bort, dog vidende, at bort er ikke bedre. Der er en sygdom, som Alverden lider under, og Alverden tror, den kan helbredes, ved at man sætter tempoet 188op, men det stærkere tempo skaber kun forandring, og forandring fryder tre dage, siden slår den ihjel. Alverden dør inde fra under pres af et tempo, der stadig sættes op.

Valdemar Freund havde fået den pige, han helst vilde ha, en dag lå kærligheden ved hans ene støvlesnude som en klump vådt ler, han sparkede den til side med en vittighed: Hvis kvinden er en rose, så er ægteskabet en stilk, og når en rose har siddet på en stilk i ti år, — behøver jeg at sige mer? Alverden lo og gav ham ret. Vittigheden gik rundt og nåede tilbage til hans kone; hun kunde le af den med roligt sind, hun var endnu en af byens smukkeste damer. Hun var et træ, hvis illusioner alle var kappet af på den side, der vendte mod hendes mand, men det sås ikke på hende.

Der må sikkert i mig være stof til en stor profet, sae Valdemar Freund; — — min eneste længsel er en hule i bjærgene og ensomhed, hvor jeg kan modta åbenbaringer.

Ja rejs ud, sæe hans venner, — bliv en anden Muhammed, og stift en ny munter religion med hurier og mere; vi lover dig, at vi vil anta den.

Den ny religion, kære venner, er allerede indstiftet, og I har ikke brug for en anden Muhammed. Men I forstår ikke, at jeg mener det alvorligt. Jeg ønsker hele byen Fanden i vold, og i stedet for ensomme bjerge med en hule i. Jeg gider ikke høre på jer; jeg vilde hellere snakke med engelen Gabriel. Desuden vilde jeg ønske, jeg havde en yndlingshustru, som jeg aldrig rigtigt stolede på, og derfor altid måtte elske. I stedet for har jeg jer og strøget og en otteværelses lejlighed og en kone, der er mig lige så ligegyldig som alle jere tilsammen.

Sådan kunde ordene falde en sen aften ved whisky; Valdemar Freund var altid festlig at høre på. Skuffelsen gemte 189han i et tomt hul i sit indre, og hullet blev stadig større, skuffelse fylder i grunden så lidt, den er som en lille dyngge aske efter en stor brand, men ud ad til rundedes han, og han vidste at belægge sit ydre med smil og morsomheder.

Skuffet var også en anden af hans nære bekendte, fru Eva, men hun var kun en kvinde og befandt sig helt i sin skuffelses vold. Manden kan dog undertiden med en morsomhed skubbe kalamiteten lidt fra sig, hans fantasi kan et øjeblik lægge en vis regnbue over elendigheden, det er mandens privilegium, og ingen lov, vedtaget med overvældende majoritet i begge ting, kan skaffe kvinden lige ret og adgang til det, det er mandens medfødte forrettighed. Fru Eva var da i sandhed ulykkelig uden noget smil eller anden formildende omstændighed. Hun havde altid haft alting, det eneste ny i hendes liv var den mand, hun fik, og ham var hun nu færdig med, hun havde, som hun selv udtrykte det, for længe siden opdaget ham, for det er jo gerne sådan, at en ægtemand er Amerika, og hans kone Kolombus, der opdager Amerika, men det er ikke en opdagelse, der gir stødet til udvikling af rige muligheder, tvært imod. Men følte fru Eva sig meget ulykkelig ved sin opdagelse, så bestemte hun i samme øjeblik, at det skulde ikke vare længe; derfor vendte hun straks sin skibsstavn fra det ny land og styrede mod en anden havn. Hun valgte den nærmeste, hun tog den første tilfældighed, og den kom til at hedde Valdemar Freund. Fru Eva gjorde som en desperat kvinde plejer: hun hejste alle skuffelsens klude til tops, da hun sejlede ind i havnen til sin ven. Hun viste, hvordan det stod til med hende, og det faldt hende vel ikke ind, hvor dårligt hun havde udrigget sit skib, når hun dog kom sejlede for at vinde en anden mand, der, efter hvad Alverden fortalte, var 190lige så skuffet som hun selv. Hun var ærlig, ikke af natur, men af desperation.

Den ny ven tog ikke dårligt imod hende; han fandt tilfældet pikant, og da han havde set lidt på hendes udstilling af nag og bitterhed, fik han hende læmpelig til at ta nogle af de grelleste ting ned. Han bragte hende nogenlunde til ro, selv hejste han ikke skuffelsens flag på sin medtagne skude; al den slags stuede han ned i lasten og lod det være skjult; han promenerede hende på et fejlet dæk og under en rigning så festlig, som omstændighederne tillod. På den måde mødtes de i en fuldkommen disharmoni, der ganske gik hendes opfattelse forbi, men han mærkede den og kunde forudsige hele forløbet af det, der vilde komme. Han var forresten rørt over den tillid, hvormed hun kom til ham og mente, han var manden for alt det, hun savnede, og deres bekendtskab udviklede sig med rivende fart til venskab og et langt stykke til venstre for det. Der påfulgte en, man må vel sige, lykkelig tid. Den skal blive ved at vare, sæe den ene. — Den varer tre måneder, tænkte den anden. — Alligevel var der noget meget indtagende og næsten smukt ved fru Eva, nu da hun ikke havde så mange grimme laser oppe, som da hun kom. Det pynter på en kvinde, at hun kan skjule sine skuffelser, som på en mand, at han kan tale om dem med et smil.

Men forløbet af de tre måneder gjorde deres virkning på fru Evas sind; hun kom i tanke om alt, hvad hun burde ha glemt eller i alt fald gemt; hun tog det frem igen og vilde snakke om, hvordan hendes mand var, og hvordan hun havde troet, han var.

Tror du ikke, sæe han, at der er andre end dig, der har lidt skuffelse? Jeg kan selv tale med om det.
191

Ja men så tal om det. Hvorfor har du aldrig gjort det?

Sit snavsede tøj, lille ven, skal man ikke hænge på snore; dær hænger man kun det rene. Ved du ikke det?

Du skal ikke sammenligne det, jeg har gået igennem, med skidentøj.

Nå, jeg må da gøre dig opmærksom på, at du har en udmærket mand. Det ved jeg, der er hans ven.

Men jeg ved bedre, siden jeg er hans kone.

Såmænd. Alligevel — —, nå men vi vil ikke skændes.

Jeg kan ikke lide, du roser min mand; det tar jeg som en bebrejdelse mod mig selv.

Han følte vanskeligheden ved svaret og formede det sådan: Kærligheden er jo ikke betinget af, at det er

en udmærket en, man er gift med.

Men fru Eva blev ved sin tanke: Siden du nu har rost min mand, skal du så ikke også rose din kone?

Det kan jeg næmt gøre og med udmærkede grunde, men du og jeg er jo ikke kommet sammen for at holde lovtaler over de to resterende ægtehalvdele.

Nej, men de kan jo slå sig sammen, de to udmærkede mennesker.

Ja, kære Eva, det var da endelig en ide, sae han leende, men da han havde leet, blev han så tankefuld og fraværende, at hun blev vred og lavede en scene, hvis afslutning ikke blev en forsoning, men en entredør, der blev smækket hårdt i.

En disharmonisk slutningsakkord, knald af en entredør, og hurtige trin ned ad trappen stemte ikke til behersket fløjten indenfor og sindige skridt henad korridoren. Hun kastede sig i en lukket drosje, grædende og skuffet med halvt knust hjerte; han satte sig mageligt i sin lænestol og 192tog den halvt udrøgede sigar, han før havde lagt fra sig. Der var ild endnu.

Oven på dette orkesternummer, der var komponeret på en gang banalt og på trods af al fornuftig teori, fulgte en tre dages pause, så kom fru Eva igen, færdig til at slå an til næste sats.

Valdemar, begyndte hun åndeløs — —

Jeg ved, hvad du vil sige, svarede han.

Valdemar, jeg er så — — —

Du har ret, kære Eva, sae han.

Valdemar, du må ikke — — —

Nej, kære, det gør jeg heller ikke.

Fru Eva stod ret op ved siden af den lænestol, han bød hende; selv havde han allerede sat sig, skønt han var vært. Hun så på ham med et koldt blik, der gjorde, at hun kom til at se klogere ud, end hun i virkeligheden var. Så sae hun: Det lader til, at du allerede i en generende grad kan mig uden ad.

Han havde allerede skåret spidsen af en sigar; ved hendes lænestol lå en æske med sigaretter og ventede. Han lae sigaren utændt fra sig og sae: Man kan måske godt kalde den generende. Jeg tænker herved på din sidste scene og den virkning, som den — forøvrigt selvfølgelig — har haft på dig.

Hvad mener du med det?

Da du lukkede døren efter dig, i stedet for at overlade det til mig som din vært, kunde jeg allerede den næste scene uden ad. Den slags falder altid ens ud.

Du skal ikke sammenligne mig med dine andre damebekendtskaber.

Da gør du dog selv sammenligningen temmelig nærliggende.

193

Hun svarede ophidset: Det er altså din mening at bryde med mig?

Det er min mening at gøre dig opmærksom på, at du allerede selv har fået nok af mig. Ellers vilde du lade, som om den sidste scene aldrig havde fundet sted, og sørget for, at den ikke gentog sig.

Hun vaklede mellem stridende stemninger, så valgte hun at være kold og hånende: Jeg troede, du var så elskværdig.

Han smilede: Jeg har før oplevet, at en kvinde troede, jeg var og så videre.

Ja så. Hvad plejer du at svare på det?

Jeg plejer at svare: Skal det ikke være en lille sigaret, inden vi skilles? De ligger forresten lige ved siden af dig. Må jeg?

Er du vant til at behandle damer på den måde?

Valdemar Freund rejste sig og såe alvorligt og indtrængende som en læge, der taler til en patient: Fru Eva; jeg råder Dem til at vende tilbage til Deres mand. De er absolut bedst tjent med ham. Mig behøvede De

kun tre måneder til at opdage; med ham tog det dog ti år, og De kan umuligt være i den grad færdig med ham, som De selv tror.

Hun så på ham med et forbitret blik, men fandt ikke svar; så vendte hun sig og gik.

Da han lukkede hende ud, tænkte han: Jeg har alligevel aldrig vidst, at min ven Peter gjorde et så dårligt valg, den gang han giftede sig.

Alverden havde med interesse og forståelse fulgt de to, for Alverden ved alting og lidt til, og nu skete der også det, at de to andre parter syntes at nærme sig hinanden. Alverden 194vidste, at skønt de jævnlig traf sammen, havde de undgået at tale med hinanden. Men heri kom der nu en forandring; det så ud til, at de søgte hinanden. Men når de talte sammen, var de aldrig helt alene, men havde Alverden som delvis tilhører i baggrunden, og derved blev det stående. Det var næsten ikke til at holde ud; Alverdens viden var lige ved at gå over sine bredder og blive til forudviden. Men så indtraf der en skandale, som ingen i Alverden havde forudset. Peter Menneske fik at vide, hvad der var sket mellem hans kone og hans ven og tabte mod alles forventning ganske sin selvbeherskelse. Han var kun et menneske, han blev ophidset og gav sin ven en lussing på offentlig sted. Med et slag knaldede han deres venskab ud af verden foruden de to ægteskaber. Valdemar Freund trak sig tilbage fra sin tidligere ven og gik helt op i Alverden, som han altid havde stået nær, og han var nu ikke mere til som selvstændig person.

Men forinden det skete, var der hændet det, at to mennesker kom til at stå over for hinanden, i et tilfældig træf på et ufrugtbart selskabsgulv, men ligesom plantede om i ny jord med mange muligheder spirende i mulden under dem. Peter Menneske mødte igen den kvinde, som han for snart mange år siden på et bal havde ønsket at danse en lang dans med, men som ved hans egen fejl var gået med en anden og var blevet hos ham. Og mens der endnu var tid til, at det skete kunde forandres, havde hun skjult sig ansigt for ham, og hun havde set bort, som om hun dermed vilde sige, at hun ikke ønskede det gjort om, der var sket. Hun var blevet trodsig på grund af hans fejl. Når hun nu tænkte på det, forstod hun ikke, at man lar en lille misstemning trække en så stor fortræd efter sig, men på den anden side 195vidste hun, at det jo er det, der altid sker. Når man er ung, synes man, man har råd til at løbe en gal vej, fordi man er i et galt humør, for det hele varer kun et øjeblik, og der er tid nok, og når man står stille og besinder sig, er der gået så megen tid, at man er kommet for langt, og den rigtige vej er ikke til at finde igen.

Men i dette øjeblik havde hun ikke andet ønske, end at de skulde se hinanden, som de var, og tale åbent sammen. Hendes lykkes ager var uden grøde, og det havde den været lige fra begyndelsen, men hun så til sin forundring, at han havde det anderledes, han havde virkelig levet i den indbildning, at han var lykkelig; hvordan var det muligt med en kvinde som fru Eva? Hvad var det for en besynderlig svaghed hos en mand, eller en styrke i hans illusioner, der gjorde det muligt? Han erkendte det selv: han havde aldrig glemt hende, og dog vidste han ikke bedre, end at han havde været lykkelig en tid, men så var det pludseligt gået i stykker for ham.

Skal jeg nu tro, sae han, — at min lykke aldrig har været hel? Hvad er så lykken, og hvad skal jeg overhovedet tro på?

Hun vidste ikke, hvad hun skulde svare; det var ligesom han vilde sige, at han stod i fare for at leve en lignende illusion om igen.

De har åbenbart været stærk i Deres illusioner; jeg har aldrig haft nogen.

Hvorfor blev De så, hvor De var?

Fordi jeg ikke havde noget sted, hvor jeg kunde gå hen.

Blot jeg havde haft et lige så klart blik, som De har.

Synes De, jeg er at misunde? De har dog haft Deres illusion, og De har været lykkelig i den.

196

Jo, sae han — jeg misunder Dem, at De hele tiden har kunnet se klart; De har altså ikke lidt nogen skuffelse. Jeg er blevet skuffet, og jeg ved ikke — — —

Hvad ved De ikke?

Om lykke ved jeg ingenting mer.

Hun drejede samtalen over på noget andet; hun trængte til at høre ham tale om æmner, hvor han var den overlegne.

Men hvor han er svag, var den tanke, der stadig vendte tilbage, da hun senere tænkte på ham. Nu havde hun gennem en halv snes år lært en mand at kende, der ingenting vidste og ingenting duede til, men

som havde en glimrende ævne til at klare sig, og i alle de små daglige forhold var den stærke mand og altid fik overtaget. Alligevel, for hende kunde det ikke blive skjult, at han var svag, og her stod nu hans modsætning af en mand. Han kunde meget og vidste meget, men han var ikke fremragende til at klare sig i de små ting, og svag var han ligesom den anden.

Hun talte siden mange gange med ham; hendes første indtryk blev bekræftet. For sit eget livs lykke havde han haft et tåget blik, og da man skulde tro, det var blevet klaret, var det stadig tåget; han kunde ikke se, han vidste ikke. Hendes lykkes ager havde stået bar, men der var livskraft i den, og hun havde troet, at hun nu skulde få alting til at gro i den. Alting kan genoprettes, hvor der endnu er grøde; kun gælder det ikke ens lykkes ager, hvor væksten er afhængig af et andet menneske, der måske ikke har det samme sind som en selv. Sådan lå vel fremtiden for hende: En ager, der skulde blive ved med at være gold.

Alligevel søgte de stadig hinanden, og han læe ikke skjul på, at han savnede hende, når han nogle dage ikke havde set hende. Hun tænkte, at hvis hun foreslog, at de skulde gifte sig, så vilde han sige ja; han vilde rette sig efter hende, hun var den stærkeste, hun havde magten over forholdet imellem dem. Men når hun havde gjort sig det klart, så hun med det samme, at det kun var en talemåde; den magt, hun ønskede at ha over ham, havde hun ikke. Alt, hvad han sae, viste hende, at det var sådan. — Kærligheden, kunde han sige, — er en lykkelig fejltagelse, der en dag blir opklaret. Mens man står foran, ser man kun ordet lykkelig; på den anden side af det er der ikke andet at opdage end fejltagelsen.

Deres bekendtskab varede på den måde et års tid, og hun begyndte efterhånden at forstå ham: mandens sind er i visse henseender stærkere end kvindens; hans tro på lykkens usikkerhed kan være så klippefast, at han ikke efter et mislykket forsøg vil gøre prøven en gang til.

— — En dag traf de tilfældigt hinanden på gaden, og han sae venligt bebrejdende, mens han blev ved at holde hendes hånd: Det er denne gang usædvanlig længe siden, jeg har set Dem.

Ja, svarede hun usikker og noget forlegen; det ved jeg godt, men — —

Skal vi gå ind i anlægget, foreslog han, — dær taler vi bedre sammen.

De gik. Hun så på ham fra siden; han havde ikke mærket andet usædvanligt end den lange adskillelse. Han bebegyndte også snart at tale om et af de mange æmner, der plejede at interessere dem bægge, men hun svarede ikke stort på det, og da han gjorde en pause, sae hun: Jeg må sige Dem, at — — hun standsede, fordi hun mærkede, at hendes stemme var usikker.

Å, har De noget at sige mig? sae han smilende; — undskyld, at jeg bliver ved med at snakke.

198

Ja, det er det, at jeg er blevet forlovet.

Hun så, hvor han blev overrasket og skuffet; der foregik en hel forandring med ham. — Er De det? sae han — Til lykke.

Undrer det Dem?

Ja. Jeg troede, at vi vilde holde sammen for resten af livet, og jeg ved, at hvis jeg havde tænkt på at gifte mig igen, så vilde jeg først ha talt med Dem. For mig vilde det altid være af større betydning ikke at blive skilt fra Dem end at blive gift, og jeg vilde da først ha spurt Dem, om vi ikke skulde gifte os.

Det lyder så klart som et regnestykke, tænkte hun. Men højt sae hun: Der er her en ting, De misforstår: det er ikke et fornuftægteskab, jeg tænker på at indgå.

Nå sådan.

Det er en ung mand, han er yngre end jeg, og han er meget forelsket i mig, og jeg holder også meget af ham.

Ja, det kunde jeg jo ikke vide. Men så må det altså være forbi med bekendtskabet mellem os.

Hvorfor dog det?

Vil De påstå, at den unge mand ikke vilde føle sig skinsyg?

Selv om det blev ved at være mellem os, som det hidtil har været?

Det kan det jo ikke; det må De også selv kunne indse. Men selv over så lidt vilde Deres mand i længden føle sig foruroliget.

Ja ja, som De vil. Så går vi altså vor sidste tur sammen, og siden mødes vi ligesom før i tiden, kun i selskaber.

En halv time efter skiltes de, og hun havde en kort tid meget at tænke over; var det en slags egenkærlighed af ham, 199at han vilde bevare hende for sig for resten af sit liv, eller tog han helt fejl af hende og mente, at een stor fejltagelse havde gjort hende lige så uheldelig vantro over for lykken, som den havde gjort ham selv? Men det var tomme problemer, hun viste dem bort og gjorde hvad hun kunde for at glemme dem.

Peter Menneske blev mere ensom nu; også Alverden trak sig lidt tilbage fra ham; det fornærmede Alverden, at han havde givet en af deres bedste mænd en lussing på et offentligt sted, og Alverden følte sig irriteret af hans besynderlige uklare forhold til en dame, hvem Alverden havde udset som passende for ham.

Han beholdt vel sin stilling og sin store indflydelse, men det var opdaget, at der kunde siges et og andet imod ham; skjulte oplag af våben var til stede og kunde tages frem, hvis der en dag blev brug for dem. Han selv mærkede ikke noget; der var for ham ikke sket andet, end at han havde tabt sin tro på lykken, og at han var blevet mere ensom. Sådant en tro fører ensomhed med sig, men ensomheden lægger sig som en fast skal uden om troen og gør den uforgængelig. Ensomhed er et hærdende middel imod mange ting.

Alverdets lykkelige år, der strålede af guld og fremgang og lyst syn på livet, blev ikke mange i tal. Den korte guldalder, som der om hundrede år vil danne sig sagn om, var vel altfor lykkelig, til at den kunde vare. Høsten var vel moden, og den lange le måtte i gang; en dag brød den store ufred løs. Alverden gik i krig eller satte sig koldblodigt til rette og tjente penge på krigen. Verdensbilledet var forandret fra, hvad det havde været for en uge siden i den 200dybeste fred. Alverden viste forstand og handlekraft som før, og nu tillige heltmod og skånselløshed, Alverden bortøiede liv, eget og andres, med en frodighed, der tydeligt nok altsammen skyldtes overskuddet fra den foregående guldalder. Det var ligesom alle mennesker på en gang blev til overmennesker; det var guldalderens vidnesbyrd om sig selv og dens strålende kulmination.

Men storhedstiden varede ikke længe; guldalderen fik sin blomstring og sit fald i to tæt på hinanden følgende tidsrum. Krigen var et højt bjærg med brat stigning til den ene side og stejlt fald til den anden. Bjærgene skilte to tider fra hinanden, men på faldets side var der dybt, og bunden syntes ikke at være til at nå.

Peter Menneske så som forligsmand krigen virkninger i sit lille samfund. Han forsøgte at holde fast ved sin optimisme, efter at Alverden forlængst havde opgivet sin, han så de besynderligste ting, der måtte få ham til at le. Fabrikanten sad i parkettet, hans arbejder sad ved siden af; arbejdsgiveren gik på teaterkafé og så sin arbejder ved et bord i nærheden; da blev manden ærgerlig, og efter at han en gang havde lagt på lønnen og to gange på fortjenesten, fjøede han til den sidste endnu halvtreds procent, så han fik råd til at anskaffe sig bil; det så hans arbejder, forliget blev brudt, og krigen begyndte forfra. Det var ikke let at være forligsmand, han var stræng til bægge sider og lod sig ikke bøje, men krævede den største eftergiveness af den arbejdsgiver, der viste den største luksus; havde han råd til den ene side, måtte han også ha det til den anden, det var retfærdigt, men hans retfærdighed gjorde, at arbejderne stillede større krav, og så måtte han også vende sig mod dem. Det var svært at holde mæglingens front, og han fik 201efterhånden Alverden imod sig. Han blev stærkt angrebet og svarede med at rette hårde bebrejdelser ikke blot mod sine angribere, men mod alle. Men da måtte Alverden sige ham den fulde sandhed, våbnene lå jo færdige. Hvem var Peter Menneske? Han var ingenting andet end en ukendt skriver i fredssagen; Alverden havde opdaget ham og gjort ham til det, han var. Alverden havde givet ham bestillinger og ben, han hade røgtet sine bestillinger, sandt nok, men benene havde han også taget imod, han var en rig mand og kunde leve i ikke mindre overflod end de arbejdsherrer, som han anklagede; han skulde ikke tale for meget om idealer, hvad der ellers var hans sædvane, han måtte huske, han var et værk af Alverden, hans ævner var vel hans egne, men at han kunde udnytte dem og drage nydelse af dem, som han gjorde, det havde han Alverden at takke for.

Sådan sae Alverden, både dette og meget mere. På den anden side stod en eneste mand og hørte til, tålmodig og eftertænsom, og da han havde hørt til ende, sae han blot: Alverden har ret; jeg gir tilbage alt, hvad jeg har fået, og er igen mig selv. Dels af lyst, men især af tankeløshed har jeg taget imod Alverdets mange gaver; jeg ser nu, det er bedre at være dem foruden.

Alverden blev forbløffet, men vel på bunden også krænket; dog, Alverden har et muntert sind, og når alvoren blir for stor, finder Alverden altid latteren som en næm lille sidedør, det kan slippe ud igennem.

Da Peter Menneske trak sig tilbage fra Alverden, blev han modtaget af en skare så stor, som om den var en verden for sig; det var de skuffede, alle pessimisterne, og de hilste ham hoverende: Velkommen imellem os, du er en af vore. De gav sig til at spørge ham ud, men især at fortælle ham, 202hvordan det var gået dem selv, hvor ussel verden var, hvor de hadede den, og de gjorde sig ikke den ulejlighed at spørge om hans mening, de gik ud fra, at han mente som de.

Alverden smilede og vidste straks besked, da den så Peter Menneske i dette selskab: derhen går alle de,

der ikke længere kan følge med os, og han er nu blevet en af dem; det er ikke andet, end hvad vi ventede.

Men han forklarede dem, hvordan de tog fejl på bægge sider: De skuffedes parti hører jeg ikke til, lige så lidt som før til Alverdens. Den skuffede forbander verden, og har ingen anden længsel end igen at vende tilbage til den. Der er blot en mur imellem, den hedder tilstundende alderdom, pludselig fattigdom, uopfyldt ærgerrighed, og muren er ikke til at komme over, pessimisterne hører hjemme bag den. Pessimisten er en klog hund, der er blevet gal, men står bundet; skuffelsen er dens lænke; den vender sin rasende flab ud mod Alverden og gøer, men det er sin egen hundelænke, den gøer om; den gøer mod Alverden, men dens hundesygefråde når ikke uden for lænkens lille omkres. Verden har brug for cirka ti pessimister hvert år til at sige de bitre paradokser, der ikke er sandhed, men sandhedens krydderi; der mælder sig gennemsnitlig ti tusinde. At sidde under resterne af et forfaldent hus og se gennem en knastet rude, at verden er skæv og gal, det er ikke den opgave, jeg ser ligge for mig. Også gennem mig er skuffelserne gået som en stræng redekam gennem tjavset hår, men de har klaret mine tanker, og jer ser, at Alverden har allerede lavet sig det ondt nok, der behøves ikke pessimistens gifte som krydderi oven på. Jeg vil fylde jere sind med uselviske tanker, „fylde“ betyder i øjeblikket kun lidt, da jert sind er næsten helt optaget, og der er ikke plads til meget mere, men jeg vil være 203beskeden. Jeg er nødt til at være det. Hvad skal tanken, kan man sige, i en verden, der er en skov af næver, der slår, næver, der tar? Ja det meste vilde være spildt. Når en profet taler for ti tusinde, kan han måske håbe, at der mellem dem er ti, der vil huske en tiendedel af det. Skænk mig blot tre minutter hver dag; tag tre minutter til eftertanke, og I vil selv mærke, at der er noget i vejen med jer. Når I har mærket det, så giv mig tre minutter til, jeg vil forsøge at fylde dem med det, der er tidens modsætning, med uselviske tanker. Og hvis de ikke altid føles blide, så er det, fordi de falder på jert eget selv, der er sygt og trænger til medicin.

Disse ord gik vistnok ikke hen uden at vække nogen opmærksomhed; det skete, at folk, der havde stunder, standsede et øjeblik for at høre på ham; først kom de gamle, der havde bedst tid. Da de i mange ord havde klaget deres elendighed for ham, talte han sådan til dem:

I er i tidens løb blevet slave af jert legeme; fra hvert sted på jer krop lyder der røster, der siger: Jeg forbyder dig at gøre det og det, jeg må absolut gøre fordring på det og det. Humøret forlanger spiritus, hjertet truer, hvis den fordring opfyldes, med forkalkning; hodet råber om koldt vand, hvis det skal holde ud længere; lungerne svarer med bronchitis. Maven kræver motion, benene svarer med obstruktion. I ved godt, at alle disse fordringer ikke kan opfyldes, I ved lige så sikkert, at hvis de ikke opfyldes, vil gengældelsen ikke udeblive. Hvad gør I? I forsøger at imødekomme alle jeres tyranner, der en gang har været jere undergivne, og I rager uklar med dem allesammen, det ender med generalstrejke og naturens endelige, naturlige fallit. Hvad skal jeg sige til jer? At det er livets almindelige gang? Men det 204er det ikke; sagen er, at I har været for grådige efter magt eller nydelser; I har levet efter en dårlig økonomi. Jeg kan fortælle jer, at det, der nu har slået jer ned, er en sygdom, der fra først af har ligget i jert eget selv som egenkærlighed eller nydelsessyge, men mod den sygdom har I ikke søgt lægedom, I har regnet den for et udslag af sundhed. Sygdommen har altid været i jer; nu først har den vist sig. Vil I ha et lille billede på jer selv, så tænk på den dag, da I første gang søgte jer egen gavn til skade for en anden, og ønsker I et større billede, så se på en hel verdensdel, der er syg som I selv.

De gamle svarede ham: Det er ikke den trøstetale, vi havde ventet af dig.

Han sae: Jeg har ingen trøst til jer. Jeg ser hos jer ikke andet end pessimisme, og jeg er kun et menneske, jeg er ingen mirakkelmand, der kan få vidunderlige urter til at gro i en uskikket jordbund.

De gamle gik skuffede bort; de gik, som de kom.

Der kom rige folk til ham og beklagede sig over alle de vanskeligheder, de havde at brydes med i deres velstand; til dem sae han:

Læg fem tusinde til en mands indtægt; fra at være en mand, der kæmper, bliver han en mand, der lever; hans bøjede ryg vil rette sig, han kommer til at leve i den betydning, at han lever op, han kan tillade sig at spænde sine musklers stramning lidt ned; måske blir han mere tilfreds, dog, det er tvivlsomt. Læg andre fem tusinde til hans indtægt; fra at være en mand, der lever, blir han en mand, der lever med; hans ryg, der engang har været bøjet, men havde rettet sig, vil bøje sig igen og dybere end før; hans muskler vil påny strammes, nemlig under nødvendigheden af at få alting med. 205Han samler, eller han spreder, det er ligegyldigt, han bøjer sig med tiltagende hast mod jorden. Han søger flere fornøjelser, eller måske han skyr dem, det er ligegyldigt, han blir i bægge tilfælde stadig mindre glad. Penge gør mirakler, siger han selv, men glemmer at lægge mærke til, at miraklerne ikke er af de hvide.

Hvad råder du os da til? spurte de rige mænd.

Tag et eller andet tal, to eller tre, og del alt det, der opfylder jert misfornøjede liv, med det, så vil jer tilfredshed stige til det dobbelte eller til det tredobbelte.

Det lar sig aldeles ikke gøre, svarede de i kor, du er kun en dårlig trøster. Har du ikke andet at sige os?

Jeg har ikke andet; jeg ser, der er ikke plads til en uselvsk tanke i jert sind.

De rige mænd gik forbitrede bort og anbefalede ham ikke til deres bekendte.

Til idealister, der kom for at høre hans mening om fremtiden sae han:

Alt i verden er dobbelt; hver enkelt ting er i virkeligheden halvdelen af et hele. Alt, hvad der hænder, sidder som på enden af en vægtstang; stiger den til værs, må noget andet synke, og omvendt. Sker der en ulykke, vil der findes et sted, hvor den kommer godt til pas, og lige sådan er ingenting så godt, at det jo er ondt for noget. Men hvor er det gode, der svarer til det onde, vi for øjeblikket dagligt ser brede sig om os? Hvor er den lyse halvdel, der svarer til den mørke globus, der for tiden betegner vor verden. Jeg tror, at hvis den ikke viser sig, vil menneskeheden selv i tanken skabe en ny, om det så blot er en illusion, der kan opretholde ligevægten. Det er forøvrigt allerede begyndt; baller og åbenbaringer er de første forsøg på at danne den 206lyse halvdel af verdenskuglen, der skal holde balancen med den anden. Man skal ikke uden videre ringeagte forsøget; menneskets ideal eller blot illusionen derom er, når det er færdigt, som regnbuen, hvis fødder står i landevejens søle, men på højden af sin bue når op på himlen. I gamle dage, før 1914, kunde selv folk med fantasi slå sig til tåls med virkeligheden; den var fortræffelig og gjorde en til optimist eller til materialist og fyldte dog ens fantasi. Nu er virkeligheden sådan, at vi må bygge oven over den, helt op i skyerne, for at kunne holde den ud. Afstanden mellem virkelighed og ideal er stor. Menneskene vil holde fast ved et ideal, selv om det endnu kun er få, der gør det; synet af, hvad der går til grunde, vil slå fler og fler med forfærdelse, og livets to magter, virkelighed og ideal, vil engang igen blive nødt til at nærme sig hinanden; skilsmissemisser har før, i en ødelagt verden, været stor, men de to magter vil føle, at de ikke kan undvære hinanden.

Det er vel en trøst, svarede de andre, — men kun en halv, vi siger dig tak, men vi vil ikke skjule for dig, at vi havde ventet mere.

Peter Menneske sae:

Noget bedre end mine tanker har jeg ikke at byde jer. En tanke kan være hel, en færdig, rund lille verden, og har man ikke den hele glæde af tanken, da må den trøst, som kan ligge deri, altid blive halv.

Sådan var Peter Menneske i nogle få år lærer for andre mennesker, men det kom ikke til at vare længe; han blev pludselig syg og døde, hans arbejde blev afbrudt, døden havde vel brug for ham.

Men nogle mænd, der havde kendt ham godt, slog sig 207sammen for at rejse ham en mindesten, der kunde fortælle Alverden, hvem han var, og hvad han havde udrettet. Mindet skulde bestå af en jordhøj med en sten oven på. Der blev samlet sammen, og arbejdet kom i gang.

Men en dag, da de to stenhuggere, der nu var i færd med indskriften, holdt frokostpause, skete det, at den ene af dem fandt Peter Menneskes navn i den avis, han havde om sit smørrebrød. Det var en hel artikkel, og det fremgik af den, at den mand, hvis navn og gærning de skulde til at forevige, havde udtalt sig nedsættende om arbejderklassen. De to mænd nedlae øjeblikkelig arbejdet og føjede dertil et forbud mod, at det nogensinde blev optaget af andre, og da de to jordarbejdere, der skulde lave højen, fik det at vide, erklærede de sympatistrejke, og dermed lå det hele.

Sagen kom for resten i avisen, og Alverden læste om den og var optaget af den en dags tid, men glemte den snart igen. Peter Menneske var ikke savnet af Alverden, der ikke engang havde haft tid til at gå med til begravelsen, og glemsel lae sig tæt om ham.

På en losseplads i udkanten af byen ligger der en lang, slank sten af usædvanlig skønhed. Hvis den blev rejst op og passende højt anbragt, vilde den gøre et smukt og opadstræbende indtryk, men den ligger som sagt ned, mellem gamle kasseroller og slagger. Stenen har en indskrift. På den side, der vender opad, læser man disse ord:

Denne sten er rejst til minde om

Og hvis man vendte den om, vilde man på den anden side se følgende indskrift:

Hans gærning vil blandt alle dem, der har kendt ham